

รายงานฉบับสมบูรณ์

(ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๕๑ - สิงหาคม ๒๕๕๒)

โครงการรูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบท
ของชุมชนอย่างเหมาะสม
ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

คณะผู้วิจัย

นายนาวิ ชำนาญกุล

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สัญญาเลขที่ RDG๕๑M00๑๑

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
1472
เลขที่รับ 21 ก.8. 2553
วันที่

รายงานฉบับสมบูรณ์

(ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๕๑ – สิงหาคม ๒๕๕๒)

โครงการรูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบท
ของชุมชนอย่างเหมาะสม
ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

คณะผู้วิจัย

นายนาวิ ชำนาญกุล

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา ทอดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้น กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้ว ในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้ความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบคั่งเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

ศกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

มนุษย์พยายามอธิบาย “ธรรมชาติ” เพื่อทำความเข้าใจถึงเหตุผลของสรรพชีวิต ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงที่ทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า อิทัปปัจจยตา จนมาถึงยุคสมัยใหม่ก็พยายามอธิบายโดยวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ในขณะที่คนในชุมชนพยายามถ่ายทอดออกมาบนพื้นฐานวิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพในรูปแบบของศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรม แต่ทำไมยังเหมือนว่ามนุษย์ยังไม่เข้าใจธรรมชาติ

หลายเหตุการณ์ที่มองไปทางไหนก็มีแค่ “ปัญหา” เริ่มจาก ปัญหาครอบครัว ธรรมชาติของครอบครัวควรเป็นอย่างไร ขยับออกจากครอบครัวก็เป็นชุมชนที่เห็นได้ชัดน่าจะเป็น ปัญหาความสัมพันธ์ภายในชุมชน ธรรมชาติความสัมพันธ์ของมนุษย์ควรอยู่ร่วมกันอย่างไร ปัญหาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติของธรรมชาติควรเป็นอย่างไร มีคำถามเกิดขึ้นมากมายกับสถานการณ์ แล้วจะหาทางออกกันอย่างไรดี คิดแล้วก็ลงมือทำด้วยเจตนาเพื่อหาทางออก เช่น สร้างเขื่อน เพื่อกักเก็บน้ำ ผลกระทบแลไฟฟ้า สร้างถนน เพื่อการคมนาคมที่สะดวกขึ้น ยิ่งทำก็ยิ่งงง สับสนว่ากำลังแก้ปัญหาหรือสร้างปัญหาให้เพิ่มมากขึ้น

แต่แล้วในความมืดก็ยังมีแสงไฟเล็กๆ ส่องประกายอยู่ท่ามกลางเส้นทางอันมืดมนที่พอจะเห็นทางออกที่เรียกว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการอธิบายธรรมชาติ ในขณะที่เรากำลังแสวงหาคำตอบของชีวิตว่าเกิดขึ้นมาเพื่ออะไร อาจมีคำตอบอยู่ปลายทางของแสงไฟนี้ เพียงเราค่อยๆ เรียนรู้ ค่อยๆ เติบโต แล้วเราจะก้าวผ่านมายาชีวิต ไปสู่ชีวิตที่เป็นจริง

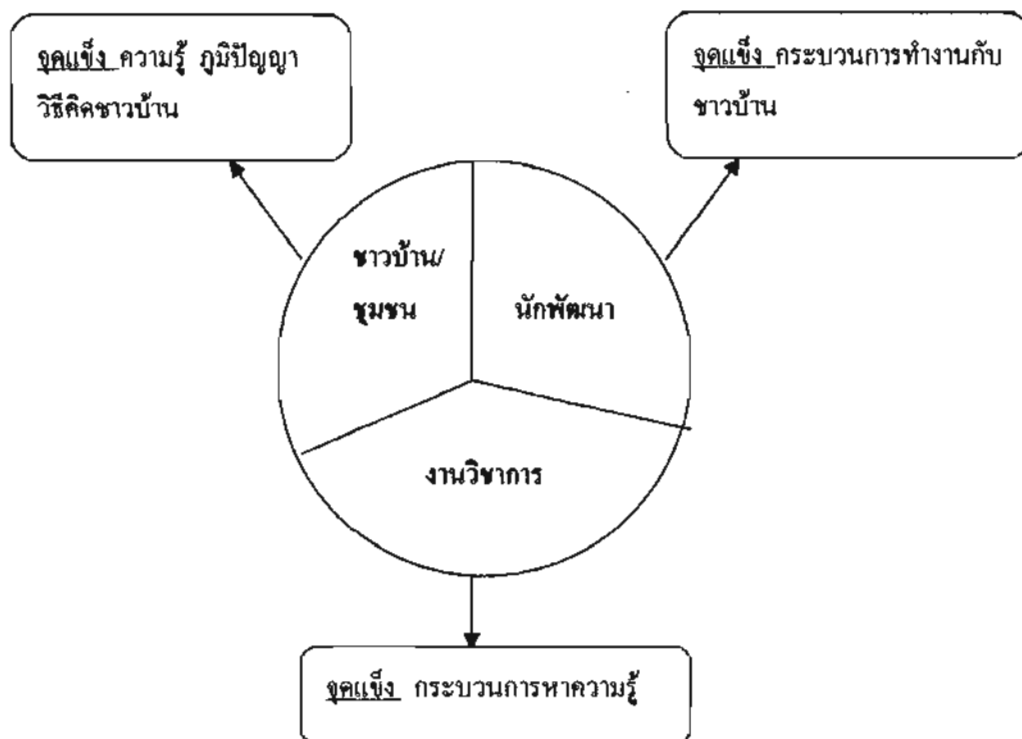
นาวี ชำนาญกุล
นักวิจัยโครงการ

สารบัญ

บทที่ ๑	ความเป็นมา	หน้า
๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๒
๑.๒	คำถามการวิจัย	๓
๑.๓	วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	๓
๑.๔	วิธีดำเนินการวิจัย	๓
๑.๕	พื้นที่ดำเนินการ	๔
๑.๖	ระยะเวลาดำเนินการ	๔
๑.๗	งบประมาณดำเนินการ	๔
๑.๘	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๘	ผู้รับผิดชอบโครงการ	๔
บทที่ ๒	การดำเนินงาน	
๒.๑	วิธีการตามแผน	๖
๒.๒	วิธีการปฏิบัติงานจริง	๘
บทที่ ๓	ผลการดำเนินงาน	
๓.๑	สภาพพื้นที่/วิถีชีวิตชุมชน	๒๕
๓.๒	Key person	๒๘
๓.๓	กลุ่มเยาวชน/องค์กรชุมชน	๓๖
๓.๔	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๓๘
๓.๕	แหล่งเรียนรู้	๓๙
๓.๖	รูปแบบการเรียนรู้	๔๕
๓.๗	บทบาทของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	๔๗
๓.๗	ทิศทางการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี	๔๙
บทที่ ๔	บทเรียนที่ได้จากการดำเนินงาน	
๔.๑	สิ่งที่ได้เรียนรู้/ข้อค้นพบ	๕๓
๔.๒	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	๕๔
๔.๓	กระบวนการมีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนงานในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี	๕๕
๔.๔	ปัญหาและอุปสรรค	๕๖
๔.๕	ข้อเสนอแนะ	๕๖
ภาคผนวก		
ก.	สรุปรายงานการประชุมและบันทึกการทำงาน	๕๙
ข.	รูปภาพกิจกรรมของโครงการ	๖๑

บทที่ ๑ ความเป็นมา

“งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” เป็นงานฝ่ายหนึ่งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ.2541 ฝ่ายนี้ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อค้นหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า “**ทำอย่างไรชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากงานวิจัย?**” ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวัติ บุญ-หลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ให้ทัศนะต่อกระบวนการสร้างความรู้ผ่านงานวิจัยว่า “หลายสิบปีที่ผ่านมางานวิจัยในประเทศไทยมักถูกตั้งโจทย์โดยนักวิชาการ หน่วยงานต่างๆ เพียงเพื่อทดสอบทฤษฎีบางอย่างหรือต้องการหาคำตอบบางอย่างที่กลุ่มคนเหล่านั้นสนใจ หรือเข้าไปทำวิจัยในท้องถิ่นเพื่อการวางแผน กำหนดนโยบายบางอย่างเพื่อคลี่คลายปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ แต่ก็ยังเป็นที่กังขาว่าผลงานวิจัยได้ถูกนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับคนส่วนใหญ่หรือไม่ เพราะหลายๆ ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข และในบางปัญหากลับดูเหมือนว่าจะรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากขาดการคำนึงว่าชุมชนต้องการจะคลี่คลายในสิ่งที่กลุ่มคนภายนอกเข้าไปศึกษาหรือไม่”

รูปภาพที่ ๑ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ การผสมผสานกันระหว่าง ๓ ส่วน ประกอบด้วย ชาวบ้าน/ชุมชน นักพัฒนา งานวิชาการ โดยนำจุดแข็งของแต่ละส่วนมาประยุต์เข้าด้วยกันเป็นการยกวิถีคิดของคนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ) ลักษณะเด่นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นั่นก็คือ กระบวนการ คือการ

เปลี่ยนแปลงทีละเล็กทีละน้อย ซึ่ง ประกอบด้วยขบวนการแต่ละขบวนการโดยการเชื่อมโยงกันไปทิศทางที่มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน การปฏิบัติ การสรุปบทเรียน เป็นระยะๆ เปรียบเสมือนรถไฟในแต่ละขบวน เชื่อมต่อกันด้วยข้อต่อระหว่างขบวนกำลังวิ่งไปตามราง นั่นก็คือทิศทาง โดยการเปลี่ยนแปลงนี้จะเริ่มจากจุดเล็ก ไปสู่จุดใหญ่ เช่น บุคคล กลุ่มคน ไปสู่ชุมชน เป็นต้น เรียนรู้ลึกลงไปในพื้นที่ชุมชน ขยายการเรียนรู้ออกไป เป็นเครือข่าย

ในขณะที่ดำเนินการตามกระบวนการก็จะเกิดการพัฒนาค้นโดยไม่ต้องรอให้โครงการวิจัยแล้วเสร็จ ที่เรียกว่า “การเก็บดอกไม้รายทาง ไม่ใช่การเก็บดอกไม้ที่ปลายทาง” (คุณชัยวัฒน์ มณีศรีจำ) ซึ่งในตัวบุคคล ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยกัน ๒ ฝั ฝมือ ก็คือ ทักษะ ต่างๆ การฟัง การพูด การตั้งคำถาม การเขียน (ดู จิ ฟู วิ) ฝใจ ก็คือ จิตสาธารณะ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เมื่อคนพัฒนาแล้วการเรียนรู้ก็จะลึกลงไปในพื้นที่ ชุมชน แล้วขยายการเรียนรู้ออกไปเป็นเครือข่าย (อ.เดช ห่มศร)

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดอื่นๆ ที่สอดคล้องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ รศ.กาญจนา แก้วเทพ นิยามไว้ว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เปรียบเสมือนโตชิบ้า “นำสิ่งที่ดี ชีวิต หรือกระบวนการแก้ปัญหาให้เป็นปัญญา

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๒๒๕.๑๓๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓,๘๕๐.๗๑๑ ไร่ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคกลาง ทางด้านทิศตะวันตกในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอนอภึงมีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูงชัน แล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออก เกิดเป็นสันปันน้ำ แบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ประเทศพม่าและอีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปารามบุรี สภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และแร่ธาตุ แต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นแดนกันดาร

สภาพบริบทของพื้นที่เป้าหมาย อำเภอบ้านลาด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น พื้นที่ด้านตะวันตกเป็นที่สูงและแนวเขา ทำให้มีประชากรอาศัยอยู่น้อย อาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในส่วนของอำเภอเมือง มีอาณาบริเวณเป็นที่ราบ ในเขตตัวเมืองจะมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ในบริเวณพื้นที่จะมีวัด โรงเรียน ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจ การศึกษา ของจังหวัดเพชรบุรี

อำเภอบ้านลาด เป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนด้วยสภาพส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่การศึกษาที่จัดการโดยระบบโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่น ที่เน้นการเรียนการสอนในหนังสือเด็กไม่มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่ติดกับ อำเภอเมือง ที่คนในสองพื้นที่มีการติดต่อไปมาหาสู่กันบริเวณพื้นที่ที่มีความน่าสนใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภาพจิตรกรรม ที่สามารถศึกษาได้จากวัดที่มีจำนวนมากภายในอำเภอ อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงศึกษาในพื้นที่อำเภอบ้านแหลมที่มีบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันต่อไป

กระแสการพัฒนาจากภายนอกได้เข้ามากระทบกับชุมชนจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และทางด้านสังคม มีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ทั้งสองอำเภอจะเห็นได้จาก ประการแรก การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่ การจัดการน้ำ ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ประการที่สอง การทำการเกษตรที่แตกต่างไปจากเดิม เน้นการเพิ่มผลผลิตเพื่อสร้างรายได้ตอบสนองสถานะทางเศรษฐกิจ จึงนำมาสู่การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร การใช้

สารเคมี ย่ำฆ่าแมลง มุ่งเน้นการผลิตเพื่อสร้างรายได้ตอบสนองความต้องการ จนไม่มีเวลาให้กับครอบครัวและสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ประการที่สาม การปรับตัวของคนในชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้กระแสวัฒนธรรมจากภายนอกหลั่งไหลเข้ามา โดยที่ชุมชนขาดภูมิคุ้มกันที่จะกลั่นกรอง ส่งผลให้วัฒนธรรมชุมชนเสื่อมถอยไป ประการสุดท้าย บทบาทของเด็กและเยาวชนในการมีส่วนร่วมเรียนรู้ชุมชนของตนเองลดน้อยลง ขาดการปลูกฝังจิตสำนึกรักชุมชน

จากสิ่งต่างๆ ดังกล่าวเหล่านี้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา หลายหน่วยงานได้นำแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้กระบวนการพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางต่าง ๆ นำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาแต่ก็ยังไม่สอดคล้องและเห็นผลในเชิงการเปลี่ยนแปลงเท่าที่ควรจากการที่ได้มีโอกาสศึกษากระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่นำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นที่ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นหลาย ๆ แห่งเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น จึงทำให้จะต้องค้นหารูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ. เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ปัญหของชุมชนและนำมาใช้ส่งเสริมแนวคิดและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ทำให้คนภายในชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองจนสามารถสร้างการมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดพลังที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๑.๒ คำถามวิจัย

รูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ต้นทุนทางสังคม ทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้เครื่องมือแผนที่ทางสังคม (Social mapping)
๒. เพื่อเรียนรู้บทบาทของพี่เลี้ยงในการประยุกต์ใช้แนวคิดและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชน
๓. พัฒนาให้เกิดโจทย์วิจัยเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับพี่เลี้ยงนักวิจัยในพื้นที่เป้าหมาย (๑ โครงการ)

๑.๔ วิธีการดำเนินงาน

๑. การสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน ไปพูดคุยเยี่ยมเยียน เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน จับเข่าคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ
๒. การศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน ต้นทุนทางสังคม การสำรวจพื้นที่จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการตั้งคำถาม เวทีศึกษารวบรวมข้อมูล
๓. การประยุกต์ใช้แนวคิดและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชน เวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เวทีพัฒนาโครงการ
๔. การหนุนเสริมการเรียนรู้นอกพื้นที่ การชักชวนคนในชุมชนเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายนักวิจัย

๑.๕ พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่เป้าหมาย อ.เมืองเพชรบุรี และ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

๑.๖ ระยะเวลาดำเนินการ

ระหว่างวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๑ - ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒ รวม ๑๒ เดือน

๑.๗ งบประมาณดำเนินการ

งบประมาณรวมทั้งสิ้น ๑๘๘,๕๒๕ บาท แบ่งออกเป็น

- หมวดค่าตอบแทน ๕๖,๐๐๐ บาท
- หมวดค่าจ้าง - บาท
- หมวดค่าใช้สอย ๘๔,๑๒๕ บาท
- หมวดค่าวัสดุอุปกรณ์ ๘,๒๐๐ บาท
- หมวดค่าครุภัณฑ์ - บาท

๑.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ข้อมูลบริบทของชุมชน คำนึงทางสังคม เข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน
๒. รูปแบบในการประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชน
๓. เกิดโจทย์วิจัยเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับพี่เลี้ยงนักวิจัยในพื้นที่เป้าหมาย (๑โครงการ)

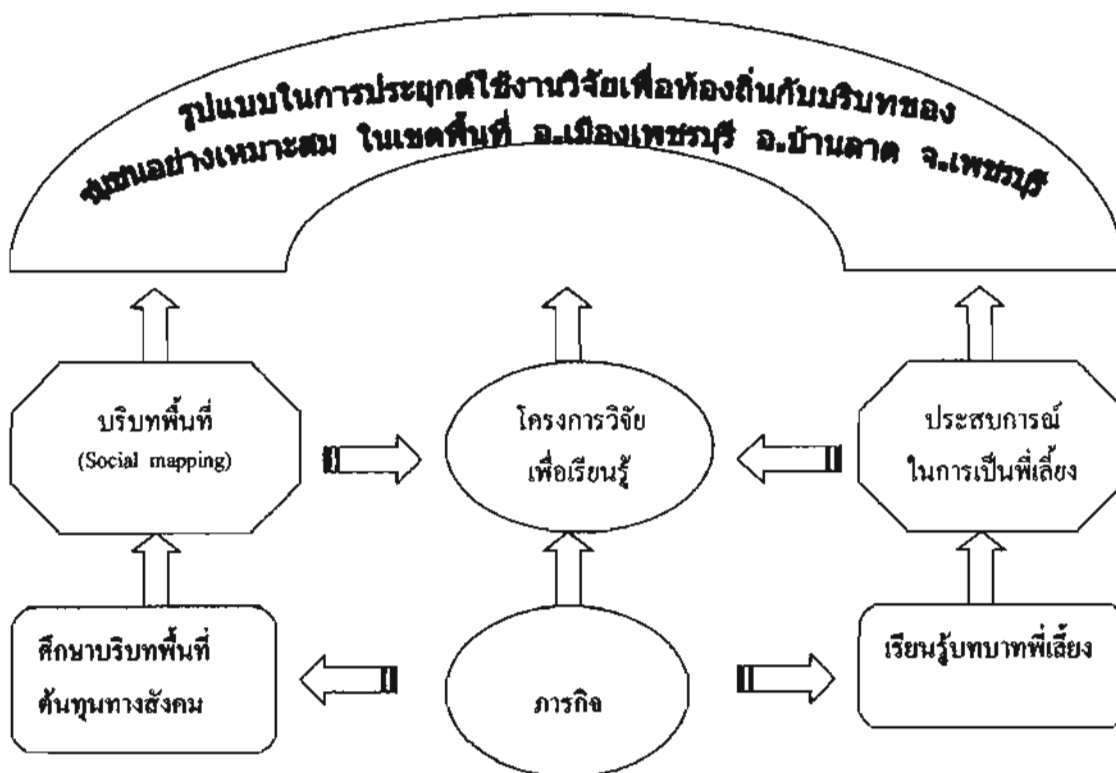
๑.๙ ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑. นายนาวี ชำนาญกุล นักวิจัย
๒. คุณศุภิดา แสงเพชร ที่ปรึกษาโครงการ
๓. นายประเสริฐ แด้มฤทธิ์ ที่ปรึกษาโครงการ
บ้านเลขที่ 73 หมู่ 1 ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๔. นายชัยวัฒน์ มณีศรีขำ ที่ปรึกษาโครงการ ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
๕. นายศิริวัฒน์ คันทารศ ที่ปรึกษาโครงการ ผู้ช่วยผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม

บทที่ ๒ การดำเนินงาน

เพื่อตอบคำถามโจทย์วิจัยที่ว่า รูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ควรเป็นอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ต้นทุนทางสังคม ทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้เครื่องมือแผนที่ทางสังคม (Social mapping)
๒. เพื่อเรียนรู้บทบาทของพี่เลี้ยงในการประยุกต์ใช้แนวคิดและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชน
๓. พัฒนาให้เกิดโจทย์วิจัยเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับพี่เลี้ยงนักวิจัยในพื้นที่เป้าหมาย (๑ โครงการ)

รูปภาพที่ ๒ รูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ภารกิจของนักวิจัยนั้นเป็นการค้นหาวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลบริบทพื้นที่ ต้นทุนทางสังคม เพื่อนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับชุมชน อีกภารกิจหนึ่ง ก็คือ การเรียนรู้บทบาทพี่เลี้ยงผ่านโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในพื้นที่ ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี และเรียนรู้การพัฒนาโครงการ การติดตามโครงการ จาก พี่เลี้ยง/ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดใกล้เคียง

ภารกิจนักวิจัยฝึกหัดเป็นพี่เลี้ยง

๒.๑ วิธีการตามแผน

๒.๑.๑ การสร้างสัมพันธภาพกับคนในชุมชน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความคุ้นเคยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
๒. เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

คนในชุมชน หน่วยงาน/องค์กรในชุมชน

สถานที่

ชุมชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

กระบวนการ

๑. ไปพูดคุยอย่างเป็นกันเอง
๒. เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน
๓. จับเข่าคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ (จำนวน ๖ ครั้ง)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เกิดความคุ้นเคยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
๒. ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

๒.๑.๒ การศึกษาริบทของชุมชน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาริบทของชุมชน ความเชื่อมโยงกันของความสัมพันธ์
๒. ค้นหาต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

บุคคลที่สนใจ ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงาน/องค์กรในชุมชน

สถานที่

ชุมชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

กระบวนการ

๑. การสำรวจชุมชนโดยการสังเกตและการพูดคุย การตั้งคำถาม
๒. การใช้เครื่องมือในการช่วยเก็บข้อมูล เช่น แผนที่ทางสังคม (จำนวน ๓ ครั้ง)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ข้อมูลพื้นฐานบริบทของชุมชน แผนผังความสัมพันธ์
๒. ใ้รู้ถึงต้นทุนที่มีอยู่ในสังคม

๒.๑.๓ เวทีศึกษารวบรวมข้อมูล บริบทชุมชนและต้นทุนทางสังคม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อรวบรวมข้อมูล บริบทชุมชนและต้นทุนทางสังคม
๒. เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

กลุ่มเป้าหมาย

บุคคลที่สนใจ ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน ในชุมชน

สถานที่

ชุมชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

กระบวนการ

จัดเวทีรวบรวมข้อมูล ๔ ครั้ง ๆ ละ ๒๐ คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ข้อมูลบริบทของชุมชนและต้นทุนทางสังคม
๒. คนในชุมชน หน่วยงาน/องค์กร ให้ความร่วมมือและสนับสนุน

๒.๑.๔ เวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
๒. เพื่อค้นหารูปแบบในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

บุคคลที่สนใจ ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน ในชุมชน

สถานที่

ชุมชนในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

กระบวนการ

จัดเวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๓ ครั้ง ๆ ๒๐ คน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
๒. แนวทางในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชน

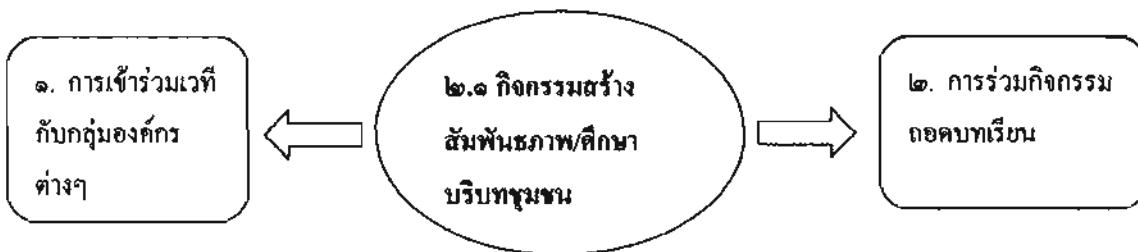
กิจกรรม	พ.ศ. ๒๕๕๑				พ.ศ. ๒๕๕๒		
	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑. การสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนในชุมชน							
๒. การศึกษาบริบทของชุมชน							
๓. เวทีศึกษารวบรวมข้อมูล บริบทชุมชนและต้นทุนทางสังคม							
๔. เวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น							

รูปภาพที่ ๓ ปฏิทินปฏิบัติงาน ๗ เดือน

๒.๒ วิธีการปฏิบัติจริง

๒.๒.๑ กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ/ศึกษาบริบทชุมชน

กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ/ศึกษาบริบทชุมชน เป็นกิจกรรมเพื่อทำความรู้จักว่า ใครทำอะไร อยู่ที่ไหน อย่างไร นั่นก็คือ การรู้จักคนและพื้นที่โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น ๒ รูปแบบ ดังนี้

รูปภาพที่ ๔ กิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ/ศึกษาบริบทชุมชน

รูปแบบที่ ๑ การเข้าร่วมเวทีกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ

ครั้งที่ ๑ งานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๑ นับเป็นวันประวัติศาสตร์ของแม่น้ำเพชรบุรี เพราะมีเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูแม่น้ำเพชรอย่างจริงจัง นั่นก็คือวันที่จะอนุรักษ์ดินมะฮอกกานี คีนชีวีแม่น้ำ ณ พระราชวังบ้านปืน ในครั้งนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธี ทรงหลั่งน้ำจากคนโทลงสู่แม่น้ำ นับแต่นั้นมาในวันที่ ๗ สิงหาคมของทุกปีจึงถือว่าเป็นวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี

การจัดงานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรีในคราวครั้งนี้ แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๒ ส่วน คือบริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัด ต.คลองกระแซง อ.เมือง จังหวัดเพชรบุรี และบริเวณ วัดคันสน ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี การไปร่วมงานในครั้งนี้ไปในส่วนของบริเวณวัดคันสน ภายในงานจะแบ่งสัดส่วนในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานเกี่ยวกับแม่น้ำเพชร ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน กลุ่มต่างๆภายในชุมชน โรงเรียนต่างๆ และการแสดงของเด็กและเยาวชน

กระบวนการ

- ประสานงานผ่านครูวิจิตรพร มากมูล ซึ่งมีความสัมพันธ์ส่วนตัว (ญาติ) โดยกลุ่มโครงการวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา ค.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ได้ร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานเกี่ยวกับแม่น้ำเพชร
- เข้าร่วมกิจกรรมงานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร ชมนิทรรศการ ร่วมทั้งพูดคุยกับครูและนักเรียนที่นำผลงานมาจัดแสดง
- เรียนรู้การนำเสนอกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- รู้จักคน ได้แก่ ครูวิจิตรพร มากมูล โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา และ ครูปิยะพร ศรีพราวนษ์ โรงเรียนบ้านแหลม รู้จักกลุ่มกิจกรรมภายใน อ.บ้านแหลม เช่น ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อ.บ้านแหลม ,ชมรมโครงการวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา
- เรียนรู้กระบวนการกิจกรรมการอนุรักษ์ของชุมชน
- การหาข้อมูลด้วย GPS ซึ่งบางครั้งใช้วิธีการถามจะได้ผลมากกว่า (หลังจากวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร ไปร่วมกิจกรรมกับ ชมรมโครงการวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา)

ครั้งที่ ๒ งานเผยแพร่โครงการสืบค้นข้อมูล การแสดงพื้นบ้านของครูท้องถิ่น วิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น

วิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวิชาที่จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ค.บ้านลาด อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี โดย ครูยุพา กสิรักษ์ เริ่มมีการจัดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา ๑๐ ปี มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจชุมชน ในแต่ละชุมชนมีประเพณี วัฒนธรรมอะไรบ้าง หลังจากนั้นเป็นการค้นหาครุภูมิปัญญาเพื่อที่จะเรียนรู้ประวัติศาสตร์ส่วนตัว ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ จนนำมาสู่การจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานและการนำเสนอโดยการแสดงพื้นบ้าน

การแสดงพื้นบ้านประกอบด้วย การแสดงลิเก ละครชาตรี กระบี่กระบอง เรือบก เพลงพวงมาลัย เป็นต้น ภายในงานเป็นไปอย่างคึกคักเนื่องจากทางโรงเรียนจัดช่วงเวลาให้ครูและนักเรียนภายในโรงเรียนเข้าร่วมชมการแสดง และยังเปิดโอกาสให้คนภายในชุมชน ครุภูมิปัญญา มาให้กำลังใจลูกหลานของตนเองอีกด้วย

กระบวนการ

- ประสานงานคนรู้จักเพื่อที่จะเข้าร่วมงานการแสดงพื้นบ้าน
- เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน จากการแสดงลิเก ละครชาตรี กระบี่กระบอง เรือบก เพลงพวงมาลัย เป็นต้น
- การพูดคุยกับ ครูยุพา กสิรักษ์ ผู้สอนวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- รู้จักคนมากขึ้น ได้แก่ ครูยุพา กสิรักษ์ ผู้สอนวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น ครุภูมิปัญญา
- ได้เรียนรู้ข้อมูลการละเล่นประเภทต่าง ๆ
- เห็นกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านลาด ที่ครูให้นักเรียนลงไปศึกษาข้อมูลประเพณี วัฒนธรรมของอำเภอบ้านลาดและนำมาจัดแสดง

รูปแบบที่ ๒ การร่วมกิจกรรมถอดบทเรียน

ครั้งที่ ๑ ร่วมถอดบทเรียนกิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น ศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี)

โครงการคิดดี no smoke เป็นโครงการที่ศูนย์อนามัยเขต ๔ จ.ราชบุรี คูแลรับผิดชอบ ๘ จังหวัด ตามโรงเรียนต่างๆ โดย จ.เพชรบุรีมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา กับ โรงเรียนคงคาราม ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) นอกจากนี้จะมีทีม staff ที่เป็นพี่เลี้ยงคอยติดตามประสานงาน จัดกิจกรรม

วันแรกช่วงเช้าเป็นการเรียนรู้เรื่องโทษของสิ่งเสพติดจากการบรรยายของพยาบาลประจำอนามัย โดย การฉายการ์ตูนเกี่ยวกับยาเสพติด และภาพของคนที่ถูกบุหรี่ที่แสดงให้เห็นโทษต่อร่างกาย จากนั้นเป็นการบรร ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรม เช่นการจัดนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ การแสดงละคร เป็นต้น แล้ว แบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อที่ช่วงบ่ายจะได้ทำความเข้าใจภายในกลุ่มและลงมือเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะ ทำกิจกรรมในพรุ่งนี้ต่อไป

วันที่สองเป็นการเดินขบวนรณรงค์และจัดนิทรรศการ แสดงละคร บริเวณตลาดสหกรณ์ อ.บ้านลาด โดยมีกลุ่มแกนนำนักเรียนเดินแจกใบปลิวเชิญชวนคนมาร่วมงานล่วงหน้ามาก่อน หลังจบการทำกิจกรรมก็มีการ ทำแบบทดสอบ และประเมิน ปิดท้ายด้วยพิธีมอบเกียรติบัตร หลังจากหนึ่งจบแล้ว คุณงามใจ ประจวบวัน ก็เลขาชวนทบทวนความรู้ฝึก การเรียนรู้จากการดูหนังครั้งนี้ ตั้งแต่ก่อนดู ขณะดู และหลังดู

กระบวนการ

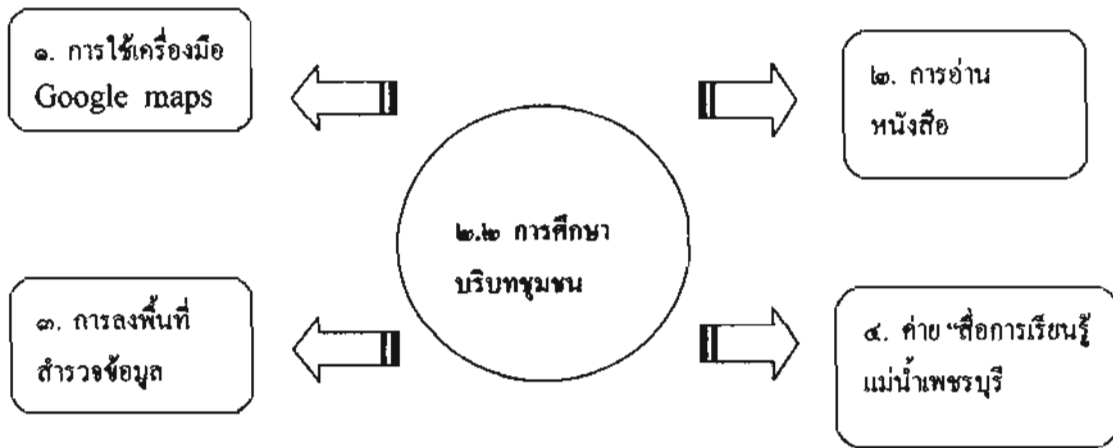
- การเข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น
- ถอดบทเรียนกิจกรรม ในเรื่องของความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ ก่อนทำ ขณะทำ และหลังทำ กิจกรรม แสดงให้เห็นว่าความรู้สึกของแต่ละบุคคลแตกต่างกันในการทำกิจกรรม และจะ เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ส่วนสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน เช่น การวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ การทำงานร่วมกัน เป็นต้น

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- รู้จักคน (ครูขวัญตา นาครักษา กลุ่มเด็กและเยาวชน)
- เรียนรู้รูปแบบกิจกรรมของศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี)
- การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตัวเอง การแต่งกาย ที่ถูกกาลเทศะ การยอมรับผู้อื่น ละวางความเป็น ตัวของตัวเอง
- การพัฒนาทักษะการจับประเด็น

๒.๒.๒ การศึกษาบริบทชุมชน

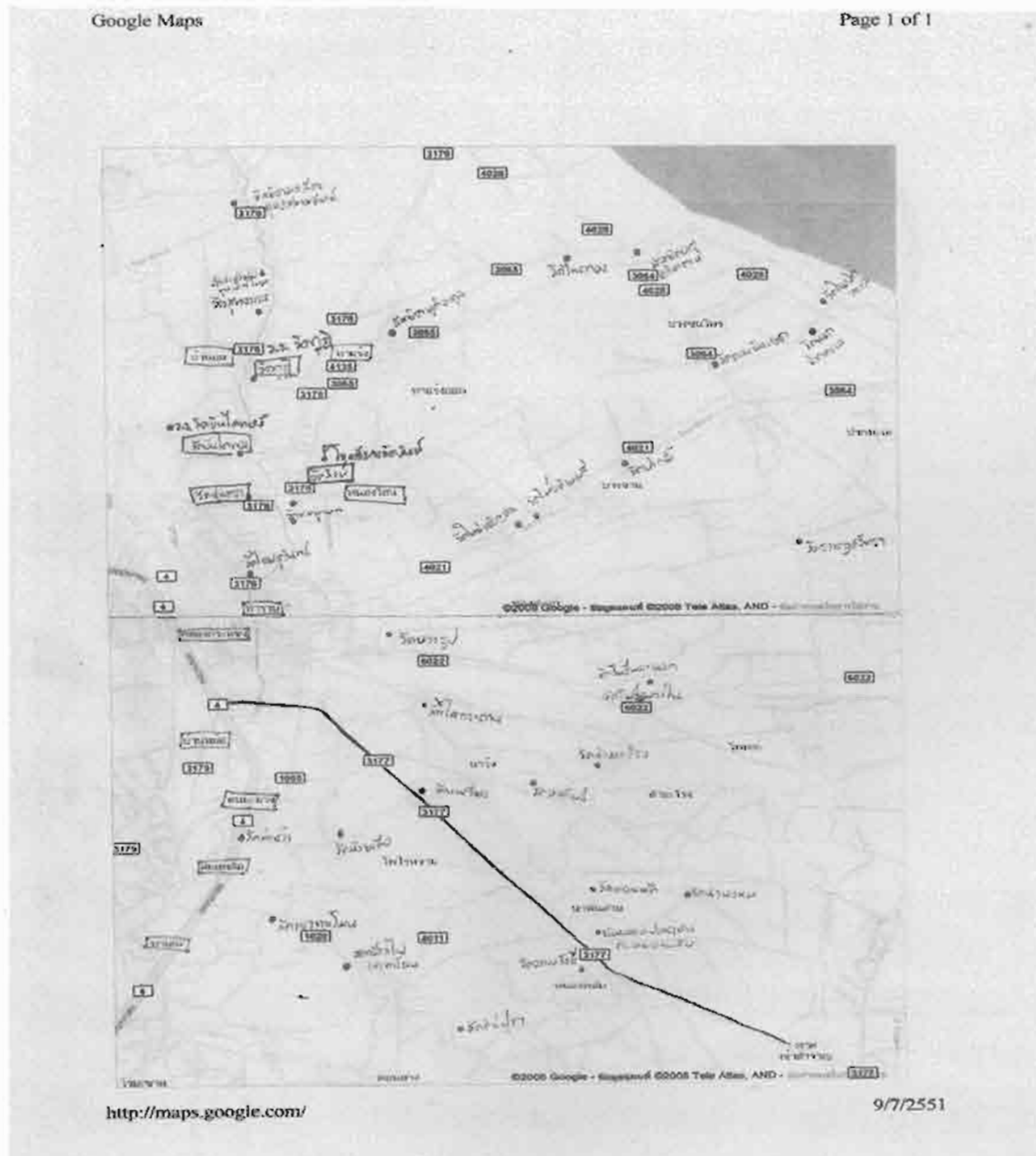
การศึกษาบริบทชุมชน เป็นกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจพื้นที่ ข้อมูลชุมชน ด้านทุนทางสังคม เช่น คน สถานที่ แบ่งกิจกรรมออกเป็น ๔ รูปแบบ

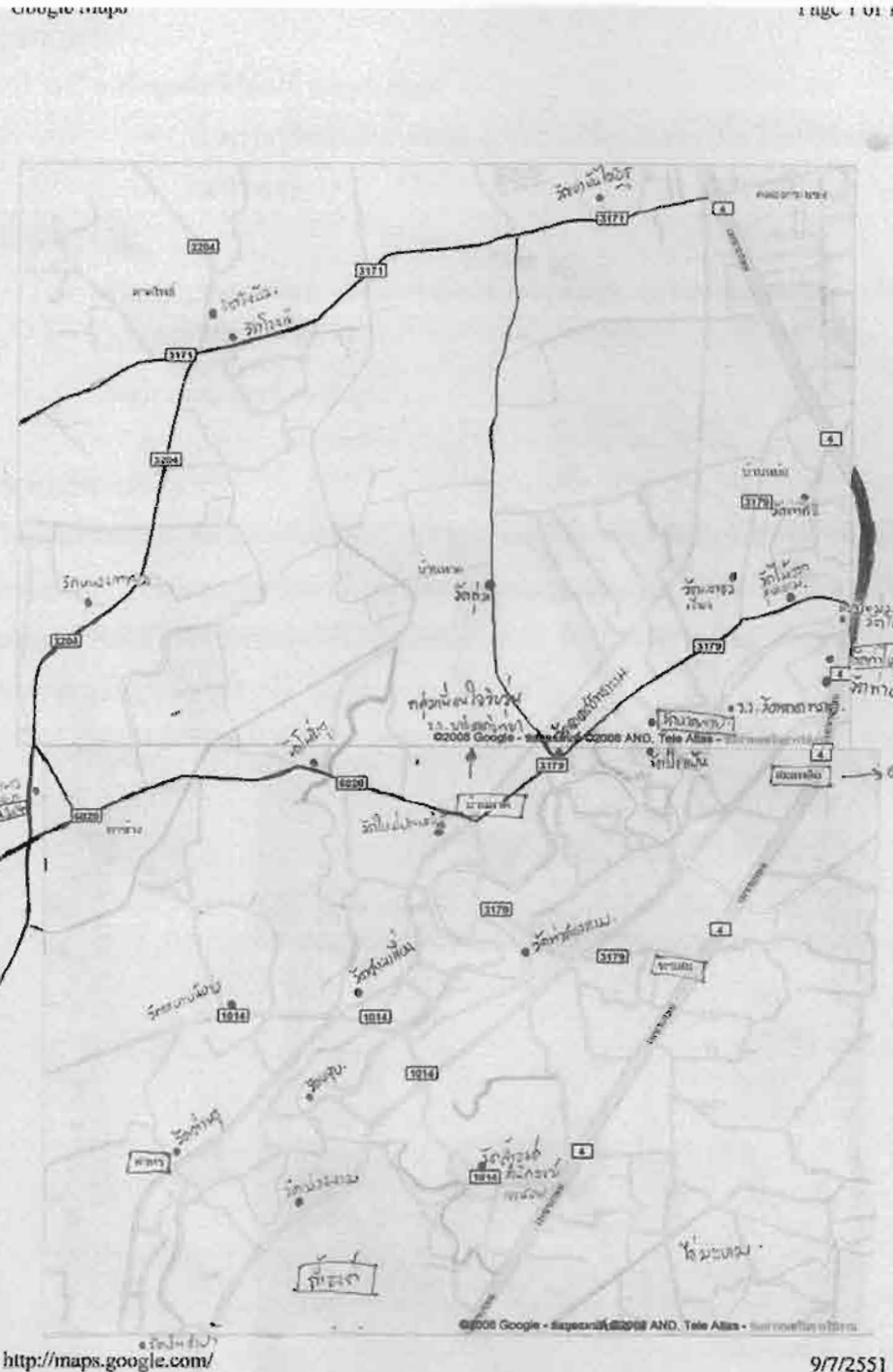
รูปภาพที่ ๕ การศึกษาบริบทชุมชน

รูปแบบที่ ๑ การใช้เครื่องมือ Google maps

การได้มาซึ่งเครื่องมือ แผนที่ Google map เกิดจากการนั่งทบทวนตัวเองถึงประสบการณ์การทำงานชุมชนที่ผ่านมาซึ่งในช่วงขณะที่เรียนในระดับอุดมศึกษาได้มาฝึกงานที่ ด.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี และได้รู้จักกับเครื่องมือนี้เป็นครั้งแรกเมื่อเพื่อนได้นำมาใช้ให้เห็นพื้นที่ก่อนทำแผนที่เดินดิน

รูปภาพที่ ๖ แผนที่ Google map อ.เมือง จ.เพชรบุรี

รูปภาพที่ ๗ แผนที่ Google map อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

เครื่องมือนี้ทำให้เห็นบริเวณพื้นที่ที่สนใจในการเรียนรู้และอาณาเขตที่ติดต่อ สามารถเลื่อนดูไปได้เรื่อยๆ จะบอกถึงบริเวณอำเภอ ตำบลต่างๆ เมื่อขยายเข้าไปใกล้ๆ ก็จะเจอกับสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด มัสยิด ศาลเจ้า เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่มีอยู่จำนวนมากของจังหวัดเพชรบุรี โดยตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีก็จะมีวัดอยู่ตลอดแนวแม่น้ำเช่นกัน เป็นเข็มทิศนำทางไปสู่ความสนใจที่จะศึกษาความสำคัญของวัดต่างๆ ต่อไป

กระบวนการ

- หาข้อมูลพื้นที่โดยใช้ Google maps
 - ทำความรู้จักพื้นที่ ตำแหน่ง และความเชื่อมโยงของพื้นที่โดยใช้ขอบเขตตามแนวแม่น้ำเพชร

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- เห็นภาพรวมของพื้นที่ ได้รู้ว่าตำบลอะไรอยู่ที่ไหน อยู่ในขอบเขตอำเภออะไร เส้นทางที่นำไปสู่พื้นที่นั้นๆ
- วัดบริเวณแนวแม่น้ำเพชรบุรี

รูปแบบที่ ๒ การอ่านหนังสือ

โดยปกติติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวภายในจังหวัดเพชรบุรีผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น นั่นก็คือหนังสือพิมพ์เพชรภูมิ และนิตยสารเพชรนิวส์ ฉบับเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๑ คอลัมน์ “เดินตามผู้ใหญ่ ไร่ไร่ไม่กัศ” ของคุณทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิต นำไปสู่หนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อ “นานาสาระ ฉบับวัดพริบพรี รวมข้อเขียนส่วนหนึ่งของอาจารย์บุญมี พิบูลย์สมบัติ โดยได้มาจากเจ้าอาวาสวัด

รูปภาพที่ ๘ หนังสือ “นานาสาระ ฉบับวัดพริบพรี”

หนังสือ “นานาสาระ ฉบับวัดพระปรี” ซึ่งเรียบเรียงโดย ท่านอาจารย์บุญมี พิบุลย์สมบัติ มีเนื้อหาสาระน่ารู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ โบราณคดี ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนเรื่อง อาหารคาวหวาน พืชผัก สมุนไพร และเรื่องทั่วไป โดยเฉพาะประวัติวัดต่างๆตามแนวแม่น้ำเพชรทำให้สนใจและอยากเรียนรู้ต่อ

รูปภาพที่ ๕ หนังสือสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ “โจรกระจอกปิดเมืองปล้นเพชรบุรี ถกไสร่งพม่าที่วัดท่าไชย”

หนังสือสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ “โจรกระจอกปิดเมืองปล้นเพชรบุรี ถกไสร่งพม่าที่วัดท่าไชย” โดย คุณทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิต คือ เกร็ดประวัติศาสตร์เมืองเพชรที่มีอยู่เดิม แต่อยู่ต่างที่ต่างทางคล้ายกับการต่อภาพจิ๊กซอว์เพชรบุรีในอดีตให้เป็นภาพที่ชัดเจน

กระบวนการ

- อ่านหนังสือพิมพ์ / วารสาร ทั้งถิ่นจังหวัดเพชรบุรี
- อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเพชรบุรี(นานาสาระฉบับวัดพลับพลี โจรกระจอกปิดเมืองปล้นเพชรบุรี ถกไสร่งพม่าที่วัดท่าไชย)

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ข้อมูลเกี่ยวกับวัดต่างๆตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี
- ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับวัดท่าไชยศิริ ค.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

รูปแบบที่ ๑ การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

การสำรวจข้อมูลโดยการลงสัมผัสพื้นที่ เช่น วัด โรงเรียน เป็นต้น

กระบวนการ

- การลงสัมผัสพื้นที่
- พูดคุยกับคนในพื้นที่

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ข้อมูลเบื้องต้นนำไปสู่ข้อมูลเชิงลึก

รูปแบบที่ ๔ “ค่าย” สื่อกาเรียนรูแม่่น้ำเพชรบุรี

โครงการ : “ค่าย” สื่อกาเรียนรูบริบทตามแนวแม่น้้าเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ณ วัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

แม่น้้าเพชรบุรีเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนเพชรบุรีมาช้านาน มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณพรหมแดนด้านตะวันตกที่ติดกับพม่า แล้วไหลลงมาทางตะวันออกผ่านอำเภอก่งกระจาน จากนั้นเป็นช่วงลุ่มน้ำดอนกลางซึ่งแม่น้้าจะไหลลงสู่พื้นที่ทางเหนือผ่านอำเภอย่าง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองเพชรบุรี ลำน้้าดอนกลางโดยลำน้ำจะแยกออกเป็น ๒ สาย บริเวณวัดปากคลอง สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงสู่ทะเลที่ปากอ่าวบ้านแหลม ส่วนอีกสายไหลย้อนขึ้นไปทางทิศเหนือ ผ่านคลองบางครก วัดเขากระเควร วัดคู้ดคำหนัก ออกสู่ทะเลที่ปากอ่าวบางตะบูน บางครั้งเรียกแม่น้้านี้ว่าแม่น้้าบางตะบูน

ในช่วงลุ่มน้ำดอนกลางซึ่งแม่น้้าจะไหลผ่านอำเภอบ้านลาดและอำเภอเมืองเพชรบุรี เป็นบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษาดึงความเชื่อมโยงของการดำรงชีวิตบนความสั่มพันธ์ของ ๒ พื้นที่ จะเห็นได้จาก คมแนวแม่น้้านั้นจะมีวัดตั้งอยู่ทั้งสองฝั่งแสดงให้เห็นค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับวัด อีกทั้งการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน นำมาสู่การจัดกิจกรรม “ค่าย” สื่อกาเรียนรูบริบทตามแนวแม่น้้าเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

เป้าหมาย

- การเรียนรูบริบทชุมชนต้นทุนทางสังคมผ่านกิจกรรมค่ายเยาวชน
- การพัฒนาศักยภาพเยาวชน,STAFF บางจาน,ชุมชน

กระบวนการ

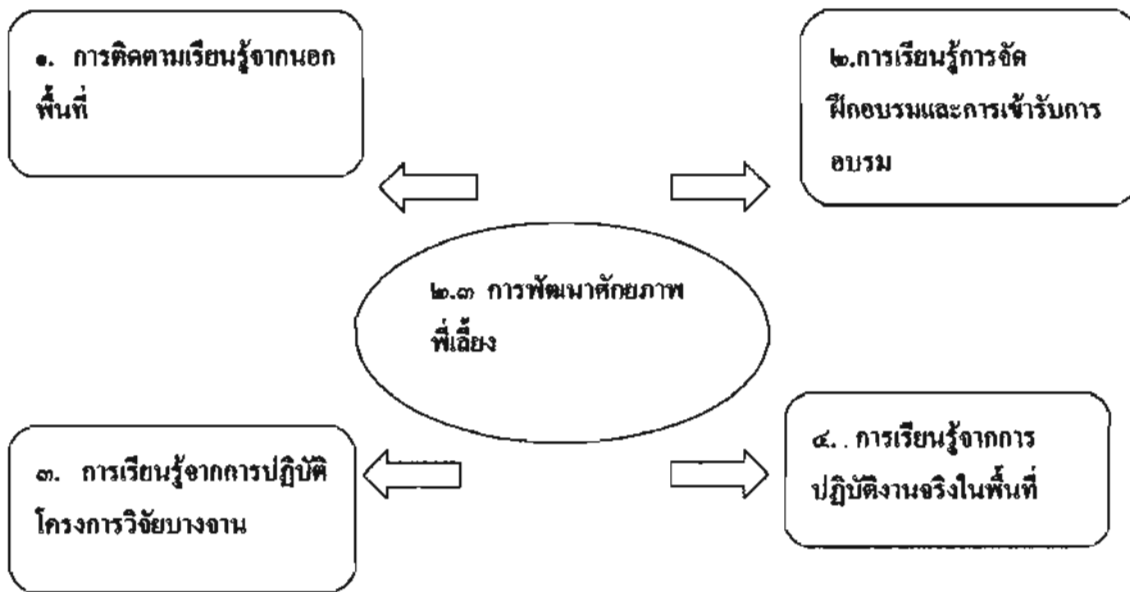
- ประสานงานโรงเรียนตามแนวแม่น้้าเพชรบุรี อธิบายทำความเข้าใจกิจกรรมร่วมกันเพื่อสำรวจความคิดเห็นและความสนใจของโรงเรียนที่มีต่อโครงการ จัดหาช่วงเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมของโรงเรียน
- ดำรงสถานที่จะจัดค่าย สถานที่จัดกิจกรรม ให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรูของกลุ่มเป้าหมาย
- การพูดคุยออกแบบการเรียนรูร่วมกับชุมชนสมอพลือและครู
- การพูดคุยออกแบบการเรียนรูร่วมกับพี่เลี้ยง
- การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน (การเสริมทักษะนักวิจัย,การเรียนรูพื้นที่)

สิ่งที่ได้เรียนรู

- รู้จักคนเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ แก่นนำชุมชน ชุมรทอ่งเทียวเชิงนิเวศน์และประวัติศาสตร์ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ครู โรงเรียนตามแนวแม่น้้าเพชรบุรี
- รู้จักพื้นที่มากขึ้น เช่น ชุมชนวัดท่าไชยศิริ สภาพพื้นที่ วิถีชีวิต ทรัพยากรตามแนวแม่น้้าเพชร

๒.๒.๓ การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง

การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง เป็นกิจกรรมเพื่อเรียนรูบทบาทของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แบ่งกิจกรรมออกเป็น ๔ รูปแบบ

รูปภาพที่ ๑๐ การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง

๒.๒.๓.๑ การติดตามเรียนรู้จากนอกพื้นที่

- ๑. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้
- ๒๔ พ.ย. ๒๕๕๐ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ ค.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- ๒๖ ม.ก. ๒๕๕๐ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ วัดจันทร์เจริญสุข อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- ๒๓-๒๔ ก.พ. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ โครงการอุทยานธรรมชาติวิทยา อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี

- มี.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสงคราม อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- เม.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดสมุทรสงคราม อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- พ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ กลุ่มตั้งจะตะสมทรัพย์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ค.แพรทนามแดง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

- ก.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ กลุ่มตั้งจะตะสมทรัพย์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ค.แพรทนามแดง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

- ส.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ โรงเรียนศรีสุวรรณ ค.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- ก.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการ ณ โรงพยาบาลอินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี

- ก.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ต.แพรกหนามแดง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

- ๑-๒ ต.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีประเมิน ณ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ต.แพรก

หนามแดง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

- ต.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนตำบลไร่เก่า อ.สามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์
- ต.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการ จ.ประจวบคีรีขันธ์
- ต.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

- ๒๔ พ.ย. ๒๕๕๑ เวทีประชุมวิชาการ “พัฒนาคน พัฒนางาน ผ่านงานวิจัย” ณ ห้องประชุม

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม

- ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมการประชุมเครือข่ายนักวิจัย ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จ.สมุทรสงคราม ณ บ้านกลางสวน ต.ปลายโพรงพราง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

- ก.พ. ๒๕๕๒ กิจกรรมเด็กและเยาวชนบ้านกลางสวน ต.ปลายโพรงพราง อ.อัมพวา

จ.สมุทรสงคราม

- มี.ค. ๒๕๕๒ กิจกรรมเด็กและเยาวชนบ้านกลางสวน ต.ปลายโพรงพราง อ.อัมพวา

จ.สมุทรสงคราม

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม นับเป็นการเริ่มต้นของการเรียนรู้และทำความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้รับโอกาสในการเข้าร่วมอย่างคอบเนื่องส่งผลให้เกิดการเติมเต็มจากฐานความรู้เดิมเป็นการต่อยอดที่นำไปสู่เรื่องอื่นๆ อีกทั้งเป็นการตรวจสอบความเข้าใจว่ามีความเข้าใจมากน้อยเพียงใดจากการแลกเปลี่ยนความรู้และการตั้งคำถามเพื่อการเรียนรู้ จึงสามารถแบ่งการเรียนรู้ได้เป็น ๒ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนแรก การเรียนรู้แนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิจัยที่ปฏิบัติโครงการวิจัยในชุมชนต่างๆ และการเติมเต็มจากนักวิชาการอิสระและที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ก็คืออาจารย์เดช พุ่มศุข โดยเป็นแนวคิดที่ใช้ภาษาง่ายๆ ในการอธิบาย เช่น “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ การชกแซกเพื่อค้นหาความรู้” เป็นการค้นหาวิธีการต่างๆ ในการเรียนรู้นั่นเอง “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น ได้มีเพื่อนคู่คิด” ก็คือ การทำงานเป็นทีมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ส่วนที่สอง การเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการนำเสนอโครงการของนักวิจัยชาวบ้าน ซึ่งเบื้องต้นแบ่งเป็น ๔ ระดับ คือ ๑. พึ่งเริ่มต้นและสนใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการค้นหาคนที่สนใจ ๒. พัฒนาโครงการ ๓. การดำเนินโครงการและการติดตามหนุนเสริม ๔. เสร็จสิ้นโครงการ นอกจากนี้เป็นการเติมความรู้จากนักวิจัยที่มีประสบการณ์เป็นการยกระดับความรู้ สามารถนำกลับไปปฏิบัติกับโครงการวิจัยในชุมชนต่อไป

ความรู้ที่ได้รับจึงมีส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ ในการทำความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการปฏิบัติ แล้วนำบทเรียนจากการปฏิบัติมาทดสอบหรือตรวจสอบโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของนักวิจัยเป็นการหมุนเวียนทางความรู้ยังปฏิบัติมากขึ้นเท่าไรแรงเหวี่ยงของการเรียนรู้ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

๒. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ดังนี้

- ๕ พ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการประชุมเวทีเสริมสร้างแนวความคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนบ้านโป่งกระทิงบน ณ บ้านโป่งกระทิงบน ต.บ้านบึง อ.บ้านคา จ.ราชบุรี
- พ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนหุบกระท้อน ณ บ้านหุบกระท้อน ต.คำนัมตะโก อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
- พ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านเขาน้อยครั้งที่ ๑ ณ ศาลาประชาคมบ้านเขาน้อย หมู่ ๖ ต.ธรรมเสน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- มิ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านเขาน้อยครั้งที่ ๒ ณ ศาลาประชาคมบ้านเขาน้อย หมู่ ๖ ต.ธรรมเสน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- มิ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการต.ธรรมเสนครั้งที่ ๑ ณ สถานีอนามัยต.ธรรมเสน อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ก.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ราชบุรี ณ บ้านดอนโพ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๑๕ พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ราชบุรี ณ โครงการอุทยานธรรมชาติวิทยา อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี
- พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชนบ้านดอนโพธิ์ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ธ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมเวทีถอดบทเรียนชุมชนบ้านดอนโพธิ์ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๑๖ ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ราชบุรี ณ บ้านหุบกระท้อน อ.จอมบึง จ.ราชบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านฉ่อง ครั้งที่ ๑ ต.บ้านฉ่อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี และวางแผนค่ายเยาวชนในเคียนแมชาน ที่บ้านดอนโพธิ์ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านฉ่อง ครั้งที่ ๒ ต.บ้านฉ่อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๔ ก.พ. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านฉ่อง ครั้งที่ ๓ ต.บ้านฉ่อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๑๕ ก.พ. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านฉ่อง ครั้งที่ ๔ ต.บ้านฉ่อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ก.พ. ๒๕๕๒ เวทีประชุมวางแผนออกแบบค่ายเยาวชน บ้านดอนโพธิ์ ต.บ้านสิงห์ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- ๑ มี.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการชุมชนบ้านฉ่อง ครั้งที่ ๕ ต.บ้านฉ่อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี
- มี.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีถอดบทเรียนพี่เลี้ยงจ.ราชบุรี

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีเป็นแนวทางในการทำงาน เนื่องจากส่วนใหญ่ออกแบบกิจกรรมเอื้อประโยชน์ในการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ดังนั้นจึงมีโอกาสได้สัมผัสจากการเข้าร่วมและการฝึกปฏิบัติ ทั้งเวทีเครือข่ายนักวิจัยและเวทีพัฒนาโครงการ ดังจะเห็นได้จาก ๒ ประการ ดังนี้

ประการแรก รูปแบบเวทีเครือข่ายนักวิจัยที่เอื้อประโยชน์ในการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน เป็นการจัดเวทีที่หมุนเวียนไปในแต่ละพื้นที่ในโครงการต่างๆ โดยใช้พื้นที่นั้นๆ เป็นแหล่งเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นนักวิจัยในพื้นที่ จากนั้นเป็นการออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเด็กและสถานที่ จะเห็นได้จาก เวทีเครือข่ายนักวิจัยที่บ้านหุบกระเทียม ตำบลคำนันทะโก อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีการออกแบบให้นักวิจัยเข้าร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น นำสถานการณ์ นักวิจัยในพื้นที่นำเดินเรียนรู้ในป่า เป็นต้น เป็นรูปแบบในการออกแบบบนความหลากหลายของช่วงวัย

ประการที่สอง เรียนรู้กระบวนการพัฒนาโครงการจากการสัมผัสในพื้นที่ มีหลายโครงการที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมโดยเฉพาะโครงการชุมชนบ้านผ้อง ตำบลบ้านผ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตั้งแต่การค้นหาคน การเลือกประเด็นที่สนใจและความเชื่อมโยงของแต่ละประเด็น การตั้งโจทย์วิจัย และทำความเข้าใจความหมายคำศัพท์เฉพาะ เช่น สุขภาวะ ภัย ใจ ความคิด การออกแบบข้อเสนอโครงการ เป็นต้น ทำให้เข้าใจกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงแรก

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ทั้งรูปแบบเวทีเครือข่ายนักวิจัยและเวทีพัฒนาโครงการนอกจากจะเป็นบทเรียนในการนำไปใช้แล้วยังเป็นการพัฒนาตนเอง ทักษะต่างๆ การนำกิจกรรมและการจับประเด็น

๓. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของเครือข่ายศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก และกิจกรรมของ ๔ กว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- ๑๒-๑๕ ต.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมประชุมเครือข่ายวิจัยของศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลางฯ ณ จ.อยุธยา

- ๔-๖ พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมประชุมเวทีสังเคราะห์ข้อมูล ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก ณ จ.จันทบุรี สมุทรสงคราม และอยุธยา

- ๗-๘ พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมประชุมเครือข่ายวิจัยของศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลางฯ ณ จ.กรุงเทพมหานคร

- ๑๐-๑๔ พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๑๐ ปี ภาคใต้ ณ จ.ตรัง

- ๑๓-๑๔ ธ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๑๐ ปี ภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จ.กรุงเทพมหานคร

- ๑๗-๑๘ ธ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๑๐ ปี ภาคเหนือ ณ จ.เชียงใหม่

- ๑๘-๒๐ ธ.ค. ๒๕๕๑ เวทีเด็กและเยาวชน จ.อุทัยธานี

- ๒๔-๒๖ ธ.ค. ๒๕๕๑ การฝึกอบรมงานบริหารจัดการ Node ภาคกลาง

- ๒๗-๒๘ ธ.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมประชุมเครือข่ายวิจัยของศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลางฯ ณ คอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่

- ๕ - ๑๐ ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเทศกาลกินข้าวใหม่ หมู่บ้านสะเนทอง ต.ไร่เก่า อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี
- ก.พ. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการเขาผีผ้อย จ.อุทัยธานี
- ๑๘ - ๒๓ ก.พ. ๒๕๕๒ เข้าร่วมประชุมเครือข่ายวิจัยของศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลางฯ ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
- มี.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีเครือข่ายนักวิจัย จ.อุทัยธานี
- มี.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีพัฒนาโครงการ จ.สุพรรณบุรี
- ๒๐ - ๒๑ มี.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมงาน ๑๐ ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อิมแพคอารีนาเมืองทองธานี

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของเครือข่ายศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก และกิจกรรมของ ศกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการขับเคลื่อนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันจึงเป็นประโยชน์กับนักวิจัยที่เพิ่งเริ่มศึกษาเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการนำรูปแบบไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง สามารถแบ่งการเรียนรู้ได้เป็น ๓ ประการ ดังนี้

ประการแรก การเรียนรู้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการขับเคลื่อนในแต่ละพื้นที่ เป็นการทำงานในแนวราบแต่ละพื้นที่ที่จะทำงานกับชุมชน กลุ่ม องค์กรต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อชุมชนได้สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ จะประกอบไปด้วยประเด็นต่างๆ ที่จะนำไปสู่การผลักดันในเชิงนโยบาย ยกตัวอย่าง ประเด็นเด็กและเยาวชน ที่เครือข่ายศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก ใช้เป็นประเด็นในการสื่อสารไปยังหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากหน่วยงานให้ความสนใจและสามารถสร้างเครือข่ายในการผลักดันเป็นนโยบายสาธารณะได้

ประการที่สอง การเรียนรู้ทักษะต่างๆ ที่มีความสำคัญในการเป็นที่เล็งแก่นักวิจัย เช่น การออกแบบโครงการวิจัย การบริหารจัดการโครงการ การเขียนรายงาน เป็นต้น เพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของพี่เลี้ยงนักวิจัยรุ่นใหม่ให้สามารถมีทักษะในการทำงานกับชุมชนได้

ประการสุดท้าย การเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของกระแสสังคมที่มีผลต่อชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบอย่างมากกับความวิถีชีวิตของคนภายในชุมชน ดังนั้นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ชุมชนได้เห็นทางเลือกหลายๆ ทางเพื่อที่จะกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเอง

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของคนทำงานในแต่ละพื้นที่ที่ได้มีโอกาสมาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นอีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจ หรือกำลังใจ ในการกลับไปทำงาน

๒.๒.๓.๒ การเรียนรู้การจัดฝึกอบรมและการเข้าร่วมการอบรม

- ๑๘ - ๒๐ ก.ค. ๒๕๕๑ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรรณพลักษณ์เบื้องต้น จัดโดยเสมสิกขาลัย สวนเงินมีมา จ.กรุงเทพมหานคร
- ๕ - ๗ ก.ย. ๒๕๕๑ การจัดฝึกอบรม ผู้นำนักศึกษาเพื่อพัฒนาพลังกลุ่ม คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง ณ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำนแหงแสน

• ๒๐ - ๒๒ ก.ย. ๒๕๕๑ การจัดฝึกอบรมผู้นำนักศึกษาเพื่อพัฒนาพลังกลุ่ม องค์การนักศึกษา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ณ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

• ๑๑ - ๑๓ ต.ค. ๒๕๕๑ การจัดฝึกอบรมพลังกลุ่มและความสุข เยาวชนตำบลบางจาน ณ บ้านกลางสวน อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

• ๑๕ - ๑๗ ต.ค. ๒๕๕๑ การจัดฝึกอบรมพลังกลุ่มและความสุข โรงพยาบาลอินทบุรี ณ ตำนกต่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน

• ๑๘ - ๒๐ ต.ค. ๒๕๕๑ การจัดฝึกอบรมพลังกลุ่มและความสุข เยาวชนตำบลบ้านน้อย ณ บ้านกลางสวน อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม

• ๒๑ - ๓๐ พ.ย. ๒๕๕๑ การเข้ารับการอบรมหลักสูตรการจัดการความขัดแย้ง จัดโดยเสมสิกขาลัย ณ ตำนกต่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้การจัดฝึกอบรมและการเข้ารับการอบรมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เอื้อประโยชน์ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เนื่องจากความหลากหลายในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการทำงานต้องอาศัยความเข้าใจจาก การปฏิบัติหรือการจำลองสถานการณ์ขึ้นมาเป็นบทเรียนในการเรียนรู้ นั่นก็คือ การจัดฝึกอบรมและการเข้ารับการ อบรมนั่นเอง

สิ่งที่ได้รับจากการเข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในการทำงาน คือ การรู้จักตนเอง ทางด้านของ อารมณ์ความรู้สึก ความคิด ร่างกาย มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจคนอื่นว่าแต่ละ คนมีบุคลิกภาพ นิสัย แตกต่างกัน จากบุคลิกภาพเปรียบเทียบกับชนิดของสัตว์ ๔ ทิศ และการอบรมพลศึกษา

ในส่วนของ การเข้าร่วมการจัดฝึกอบรมทำให้เห็นกระบวนการตั้งแต่การออกแบบการฝึกอบรม และยัง เป็นการฝึกทักษะในด้านต่างๆ เช่น การขึ้นกระดานฝึกจับประเด็น การนำกิจกรรม เป็นต้น หลังจากจัด ฝึกอบรมเสร็จก็จะมีสรุปบทเรียนเพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดอบรมครั้งต่อไป

๒.๒.๓.๓ การเรียนรู้จากการปฏิบัติโครงการวิจัยบางจาน

• ข.ค. ๒๕๕๐ กลุ่มเยาวชนบ้านบางจานศึกษาดูงาน จังหวัดสมุทรสงคราม
• มี.ค. ๒๕๕๑ ศูนย์ประสานงานวิจัยสมุทรสงครามพัฒนาโครงการ
• เม.ย. ๒๕๕๑ ศูนย์ประสานงานวิจัยสมุทรสงครามพัฒนาโครงการ
• ๒๑-๓๐ เม.ย. ๒๕๕๑ เยาวชนบ้านบางจาน จำนวน 3 คน เข้าร่วมค่าย “แผ่นดินเดียวกัน บ้านฉัน บ้านเธอ จ. สุราษฎร์ธานี

• พ.ค. ๒๕๕๑ ศูนย์ประสานงานวิจัยสมุทรสงครามพัฒนาโครงการ
• ส.ค. ๒๕๕๑ เด็กและเยาวชนบ้านบางจานทำกิจกรรม “จิตสำนึกพิชิตโครงการ”
• ต.ค. ๒๕๕๑ สรุปบทเรียนการทำกิจกรรม “จิตสำนึกพิชิตโครงการ”
• ม.ค. ๒๕๕๒ เด็กและเยาวชนบ้านบางจานร่วมกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน
ค.ตำหรุ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

• ม.ค. ๒๕๕๒ เวทีทำความเข้าใจโครงการวิจัยบ้านบางจาน ม.๑ ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้จากการปฏิบัติโครงการวิจัยบางงานเป็นการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยการปฏิบัติ ด้วยการฝึกการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน เป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม ข้อจำกัด เงื่อนไขต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกับเยาวชน ปัจจัยต่างๆ เช่น การเรียนในโรงเรียน ครอบครัว กิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการทำกิจกรรมของโครงการ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาทางด้านภายใน สติปัญญา ความรู้สึก ความคิด ซึ่งการทำงานกับเยาวชนต้องอาศัยปัจจัยทางด้านภายในอย่างมาก

ในส่วนของกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก็มีโอกาสเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นด้วยการลงมือปฏิบัติ การค้นหาคน การพัฒนาโจทย์วิจัย การพัฒนาโครงการ การปฏิบัติโครงการ มาสู่การเขียนรายงานความก้าวหน้า การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้เข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นเมื่อได้รับการเติมความรู้จากบุคคลที่มีประสบการณ์หรือโครงการวิจัยในพื้นที่อื่นๆ

๒.๒.๓.๔ การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่

- ๗ ส.ค. ๒๕๕๑ เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี วัดต้นสน ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
- ๘ ก.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมกิจกรรมการเผยแพร่โครงการสืบค้นข้อมูล การแสดงพื้นบ้านของครูท้องถิ่น วิชาการธรรมท้องถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
- ค.ค. ๒๕๕๑ ร่วมกิจกรรมนักเรียนโครงงานวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
- ๒๑ - ๒๒ พ.ย. ๒๕๕๑ เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ "คิดดี no smoke" ณ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ พุดคุยกับสภาเด็กและเยาวชนอำเภอบ้านลาด ต.หนองกระบู่ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เด็กและเยาวชนบ้านบางจานร่วมกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน ต.คำหลอ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม ออศบทเรียนการทำงาน ๓ เดือนที่ผ่านมา ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมเวทีเสนอข้อมูลสาธารณสุขโรงพยาบาลพระจอมเกล้า ม. ๔ ต.หนองโสน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนไทยพวนดูงานที่ บ้านไทยพวน ม.๑ ต.มาบปลาเค้า อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ เวทีทำความเข้าใจโครงการวิจัยบ้านบางจาน ม.๑ ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
- ม.ค. ๒๕๕๒ ลงศึกษาพื้นที่ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
- ๖ - ๘ ก.พ. ๒๕๕๒ ลงพื้นที่ศึกษาบริบท ที่ตั้งโรงเรียนแนวแม่น้ำเพชร อ.บ้านลาด อ.เมือง จ.เพชรบุรี
- ก.พ. ๒๕๕๒ เวทีประวัติศาสตร์เพชรบุรี โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ ต.คลองกระแซง อ.เมือง

จ.เพชรบุรี

- ๓ - ๔ มี.ค. ๒๕๕๒ ประสานงานโครงการ “ค่าย สื่อเรียนรู้แม่น้ำเพชร” อ.บ้านลาด อ.เมือง อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
- มี.ค. ๒๕๕๒ เวทีทำความเข้าใจและออกแบบกิจกรรม โครงการ “ค่าย สื่อเรียนรู้แม่น้ำเพชร” ณ โรงเรียนวัดสิงห์ ด.หนองโสน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
- ๒๔ - ๒๖ มี.ค. ๒๕๕๒ โครงการ “ค่าย สื่อเรียนรู้แม่น้ำเพชร” ณ วัดท่าโขยศิริ ด.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ผลการเรียนรู้

การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่เป็นการเปิดโอกาสให้ได้มาศึกษาเรียนรู้ ทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ภายในจังหวัดเพชรบุรี จากการดำเนินกิจกรรมในการทำ social mapping ทำให้เห็นสถานที่สำคัญต่างๆ ความเชื่อมโยงของ คน กลุ่ม องค์กรต่างๆ ซึ่งใช้นวนแม่น้ำเพชรบุรีเป็นหลักสำคัญในการศึกษา นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรม ค่าย สื่อเรียนรู้แม่น้ำเพชร ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเยาวชนอนุรักษ์แม่น้ำเพชรและ โรงเรียนต่างๆ ที่ให้ความร่วมมือ

เรียนรู้ทักษะต่างๆของบทบาทที่ศึกษานักวิจัยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการการประสานงานกับชุมชน การออกแบบกิจกรรม เป็นต้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน การออกแบบกิจกรรมจึงต้องอาศัยเทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ซึ่งเป็นการทดสอบเครื่องมือที่ใช้สร้างการเรียนรู้และนำมาปรับใช้กับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

บทที่ ๓

ผลการดำเนินงาน

๓.๑ สภาพพื้นที่วิถีชีวิตชุมชน

สภาพทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรี

แม่น้ำเพชรบุรีมีความยาวทั้งสิ้น ๒๑๐ กิโลเมตร ช่วงลุ่มน้ำตอนต้นนับจากต้นกำเนิดจากเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณพรมแดนด้านตะวันตกที่ติดกับพม่า แล้วไหลลงมาทางตะวันออกผ่านอำเภอแก่งกระจาน จากนั้นเป็นช่วงลุ่มน้ำตอนกลางซึ่งแม่น้ำจะไหลลงสู่พื้นที่ทางเหนือผ่านอำเภอยาง่าง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองเพชรบุรี ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ ๕ กิโลเมตร ช่วงนี้จัดเป็นลำน้ำคอนล่างโดยลำน้ำจะแยกออกเป็น ๒ สาย บริเวณวัดปากคลอง สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงสู่ทะเลที่ปากอ่าวบ้านแหลม เป็นระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร ส่วนอีกสายไหลย้อนขึ้นไปทางทิศเหนือ ผ่านคลองบางครก วัดเขาตระเครา วัดทุ่งคำหนัก ออกสู่ทะเลที่ปากอ่าวบางตะบูนเป็นระยะทางยาวประมาณ ๑๓ กิโลเมตร บางครั้งเรียกแม่น้ำนี้ว่า แม่น้ำบางตะบูน

สภาพพื้นที่ของแม่น้ำเพชรบุรี

ทิวเขาเขียวและทะเลหมอก จากเทือกเขาตะนาวศรี ก่อกำเนิด เป็นลำห้วย ลำธารน้อยใหญ่ ไหลผ่านชอกเขาป่าดงดิบ ตลอดการเดินทางกว่า ๒๑๐ กิโลเมตร จนถึงสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ณ อำเภอบ้านแหลมเป็นแหล่งรวมหลากหลายชีวิต ตลอดจนน้ำทั้งที่ราบเชิงเขา เป็นที่ราบลุ่มทุ่งนา และคงตาล บันทึกเรื่องราวของธรรมชาติ หลักฐานทางธรณีวิทยาก่อให้เกิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่บอกเล่าความเป็นมาของอดีตสู่ปัจจุบัน

สภาพภูมิศาสตร์ของแม่น้ำได้แบ่งเป็น ๓ ตอน ได้แก่ เขตต้นน้ำ เขตลุ่มน้ำตอนกลาง และเขตลุ่มน้ำตอนล่าง เขตต้นน้ำ ต้นน้ำเพชรบุรีเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรี บริเวณทิศใต้ใกล้อำเภอหัวหิน ลักษณะทั่วไปของแม่น้ำเพชรบุรีในช่วงนี้จะเป็นลำน้ำที่ไม่ใหญ่นัก น้ำไหลเชี่ยวเต็มไปด้วยแก่ง บางบริเวณไหลผ่านบริเวณที่เป็นผาชัน และมีน้ำไหลทั้งปีมีลำห้วยเล็กๆ ไหลมาบรรจบ ทั้งทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตกมีลำห้วยที่สำคัญ ได้แก่ ลำห้วยทอทิพย์ ห้วยมะอีแอค ห้วยตะเกลโท ห้วยตะเกลหาตุ ห้วยมะระแคนะ ห้วยบางยายมุก ห้วยขุนกระเวน ห้วยบางยายโป่ง แม่น้ำบางกลอย ลำน้ำเพชรบุรี ช่วงจากลำห้วยทอทิพย์ถึงแก่งกระจาน จะมีนักท่องเที่ยวมาชมกลุ่มใช้ส่องแก่งโดยตัดไม้ทำแพ แต่ก่อนข้างอันตราข บริเวณใกล้กับแม่น้ำบางกลอยไหลมาบรรจบ จะมีสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งคือ ผาน้ำหยด เป็นหน้าผาหินมีน้ำไหลหยดลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีทั้งปี บริเวณหน้าผาเต็มไปด้วยรังผึ้ง และน้ำบริเวณนี้จะนิ่ง และกว้าง จากคำบอกเล่าของกะเหรี่ยงที่เคยเดินทางมาแถวนี้เล่าว่า บริเวณนี้แต่ก่อนจะมีกระซุกชุมมาก

เขตลุ่มน้ำตอนกลาง เริ่มจากได้เชื่อมแก่งกระจานลงมาถึงเขื่อนเพชร มีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ ห้วยผาก มีความยาวประมาณ ๓๐ กิโลเมตร เกิดจากเขาน้ำหอยลงเขาอ่างแก้ว มีสาขาสำคัญคือ ห้วยแม่เพรียง ซึ่งเกิดจากเขาน้ำหอย ห้วยผากเกิดทางทิศใต้ของแม่น้ำเพชรบุรี แล้วไหลขึ้นทางทิศเหนือ ในอดีตที่ราบลุ่มน้ำสาขานี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้แต่ในปัจจุบันสภาพป่าหมดไปแล้ว มีชาวบ้านบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยจำนวนมาก

โครงการพระราชดำริ ห้วยแม่เพรียง จึงเกิดขึ้นเพื่อป้องกันป่าบริเวณนี้ บริเวณเหนือเขื่อนเพชรจะมีลำน้ำอีกสายหนึ่งไหลมาสมทบ คือ ห้วยแม่ประจันต์ซึ่งมีความยาวประมาณ ๖๐ กิโลเมตร เกิดจากเทือกเขาบริเวณติดต่อกับจังหวัดราชบุรีไหลผ่านอำเภอหนองหญ้าปล้อง ที่ราบลุ่มน้ำจะมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น มีการเพาะปลูกพืชพวกมะนาว กล้วยหรือทำไร่เป็นส่วนใหญ่

เขตลุ่มน้ำคอนล่าง เริ่มนับตั้งแต่ได้เขื่อนเพชรลงมา ปัจจุบันสภาพธรรมชาติต่างๆ ได้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก ช่วงความยาวของลำน้ำจากเขื่อนเพชรฯ ถึงตัวเมืองเพชรบุรี ๓๘ กิโลเมตร สองฟากลำน้ำทำสวน ผลไม้ ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มะนาว กล้วย ชมพู เป็นต้น ได้ตัวจังหวัดเพชรลงมาแม่น้ำช่วงนี้สามารถใช้เดินเรือโดยสารได้ ในอดีตการติดต่อระหว่างตัวเมืองกับพื้นที่ลุ่มน้ำเพชรบุรีตอนใกล้ปากน้ำ ใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นหลัก แต่แม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก การก่อสร้างสะพานต่างๆ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสัญจรในลำน้ำเพชร นอกจากนี้การคมนาคมทางบกที่สะดวกสบายขึ้น ทำให้การเดินทางโดยเรือโดยสารเสื่อมความนิยมลง จากตัวเมืองเพชรแม่น้ำจะไหลไปทางทิศเหนือประมาณ ๘ กิโลเมตร และจะแยกออกเป็น ๒ สาย สายบริเวณวัดปากคลอง สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ไหลผ่านอำเภอบ้านแหลม ระยะทางจากวัดปากคลองถึงอ่าวประมาณ ๘ กิโลเมตร ลำน้ำเพชรบุรีช่วงนี้ เรือประมงสามารถแล่นเข้ามาได้ถึงตัวอำเภอ ทำให้บ้านแหลมกลายเป็นศูนย์กลางการประมงของจังหวัด แม่น้ำอีกสายหนึ่งไหลย้อนขึ้นทางทิศเหนือระยะทางประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ไหลผ่านวัดเขาตะเครา ออกสู่ทะเลที่ใกล้พรมแดน ติดกับจังหวัดสมุทรสงครามที่ปากอ่าวบางตะบูน

แม่น้ำเพชรบุรีตอนล่างมีปริมาณน้ำค่อนข้างมากและสม่ำเสมอว่าช่วงต้นน้ำและกลางน้ำได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุนเนื่องจากอ่าวไทยตอนบน ทำให้แนวลำน้ำที่น้ำทะเลเจือปนถึงและบริเวณปากแม่น้ำปรากฏเป็นชายฝั่งหาดโคลนปกคลุมด้วยแนวป่าชายเลนเขียวชอุ่มตลอดปี ลำน้ำได้แยกสาขาออกเป็นสองสายเพื่อออกสู่ทะเลของอ่าวไทยตอนบนที่ปากอ่าวบางตะบูน และปากอ่าวบ้านแหลม บริเวณดังกล่าวมีระบบนิเวศชายฝั่งที่สมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างสูง อาทิ พืชในป่าชายเลนประมาณ ๓๔ ชนิด ความหลากหลายของพันธุ์สัตว์ ได้แก่ สัตว์น้ำประเภท ปลา ประมาณ ๓๔ ชนิด กุ้ง ๘ ชนิด ปูและหอยประมาณอย่างละ ๑๔ ชนิด สัตว์มีปีกประเภทนก ซึ่งมีทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพพบอย่างชุกชุมในฤดูหนาว ตลอดจนแมลงที่มีแสงสว่างในตัวเอง เช่น หิ่งห้อย ที่พบเห็นได้ค่อนข้างมากในช่วงเวลากลางคืนตามแนวป่าชายเลนซึ่งมีน้ำกร่อยและคุณภาพน้ำค่อนข้างดี

วิถีชีวิตของชุมชน

น้ำเพชรฯ มีความสำคัญเสมือนเส้นชีวิตชาวเพชรบุรี เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสมบูรณ์นานาประการ เช่น ทางด้านการเกษตร คมนาคม อุตสาหกรรมครัวเรือน การผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นน้ำกิน น้ำใช้ในวิถีประจำวัน ถือกันว่าเป็นน้ำที่มีรสอร่อยใสสะอาด จืดสนิท คุณภาพพิเศษต่ออุตสาหกรรมข้าวเกรียบ ขนมห่อหมก ข้าวแช่ ฯลฯ และยังเป็นคุณค่าที่เป็นเกียรติคุณ คือเป็นน้ำตรง เสวย น้ำมงคลในราชพิธีนับเป็นคุณสมบัติพิเศษของน้ำเพชรอีกประการหนึ่ง คนรุ่นปู่ย่าตายายได้เคยเล่าให้ลูกหลานฟังเสมอว่า เวลาทำงานมงคลจะต้องไปตักเอาน้ำที่วัดท่าไชยมาทำเป็นน้ำมนต์ถือว่าเป็นน้ำที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ทำเป็นน้ำมนต์ในการทำบุญบ้าน ทำน้ำมนต์ในการสมรส ทำน้ำมนต์พระธาตุสิบขาบ ทำน้ำมนต์ประจำพรชาตามวัดต่างๆ ทำน้ำพิพัฒน์สัตยาและน้ำมนต์หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ที่วัดมหาธาตุ (เสยห์ เกิดเจริญ)

พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) กล่าวไว้ในตำนานเมืองเพชรว่า “น้ำก็เป็นเพชร คือมีน้ำบริสุทธิ์ ผ่องใสสะอาด เป็นน้ำแร่โลหะเพชรรัตนธาตุหรือว่าใสจนน้ำเพชร น้ำจึงเป็นน้ำเสวยสำหรับพระเจ้าแผ่นดินไทย” ซึ่งมีความสอดคล้องกันกับความเชื่อถือและเล่าขานกันมาในเรื่องน้ำเพชรของชาวบ้านเพชรบุรี

น้ำจากแม่น้ำเพชรบุรียังมีความสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจ และชีวิตประจำวันของชาวเพชรบุรีอย่างค่อนเนื่องกล่าวคือ เป็นเส้นชีวิตสำหรับการเกษตร อุตสาหกรรม ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณสองฝั่งแม่น้ำ ยังใช้น้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค เมื่อ ๔๐ ปี ที่ผ่านมามหาเมืองเพชรบุรีส่วนใหญ่ลงอาบน้ำในแม่น้ำเพชร ผู้ชายนุ่งผ้าขาวม้า ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงลงอาบน้ำกันตลอดจนการซักล้างภาชนะต่างๆ นับว่าเป็นภาพที่มีชีวิตชีวาขบ่ง นอกจากนี้ ในบริเวณทำนบน้ำภายในตัวเมืองจะมีเรือนานาชนิด ทั้งเรือพาย เรือแจว เรือต่อ และเรือท่ง นำผลิตผลมาค้าขายกันนับเป็นตลาดน้ำที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในอดีต

แม่น้ำเพชรบุรี จากตัวเมือง ๔ กิโลเมตรถึงบริเวณวัดปากคลองจะพบวัดวาอารามต่างๆ เรียงรายอยู่ริมแม่น้ำ มีทั้งที่เป็นวัดไทย และวัดมอญ นอกจากนี้ยังมี มัสยิด และ โรงเจ สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งปะปนกัน ทั้งชาวไทยพุทธ ไทยเชื้อสายมอญ รวมไปถึงไทยเชื้อสายจีนและอิสลามที่ตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำเพชรและยังเป็นย่านของชุมชนมุสลิมอีกด้วย

ในบริเวณอำเภอบ้านลาดและอำเภอเมืองเพชรบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษาจะพบวัดตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีดังนี้

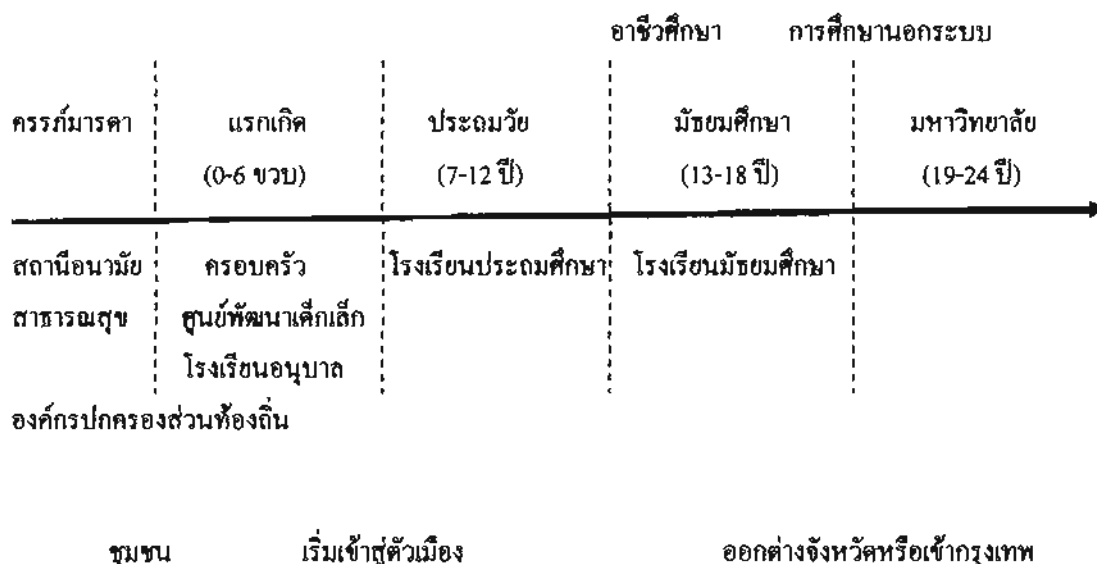
อำเภอบ้านลาด ๑๑ วัด

๑. วัดอินจ่าป่า ตำบลคำหารุ
๒. วัดคำหารุ ตำบลคำหารุ
๓. วัดขลุบ ตำบลคำหารุ
๔. วัดท่าศาลาราม ตำบลท่าเสา
๕. วัดหาดทราย ตำบลท่าเสา
๖. วัดวัดใหม่ประเสริฐ ตำบลท่าเสา
๗. วัดเกาะแก้วสุทธาราม ตำบลท่าเสา
๘. วัดป่าแป้น ตำบลท่าเสา
๙. วัดท่าไชยศิริ ตำบลสมอพลี
๑๐. วัดโพธิาวาส ตำบลสมอพลี
๑๑. วัดไม้รวกสุวรรณ ตำบลสมอพลี

อำเภอเมืองเพชรบุรี ๑๐ วัด

๑. วัดท่าศิริ ตำบลคันมะม่วง
๒. วัดจันทรวาส ตำบลท่าราบ
๓. วัดเกาะ ตำบลท่าราบ
๔. วัดอัมพวันปิยาราม ตำบลคลองกระแซง
๕. วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลคลองกระแซง
๖. วัดพลับพลาย ตำบลคลองกระแซง
๗. วัดไชยสุรินทร์ ตำบลคลองกระแซง
๘. วัดสิงห์ ตำบลหนองโสน
๙. วัดชมพูพล ตำบลหนองโสน
๑๐. วัดบันไดทอง ตำบลบ้านกุ่ม

สถานการณ์เด็กและเยาวชน

รูปภาพที่ ๑๑ สถานการณ์เด็กและเยาวชน

๓.๒ Key person

ครู

ครูวิจิตรพร มากมูล (ครูจิต) โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเป็นที่ปรึกษาชมรมโครงการวิทยาศาสตร์ นอกจากการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาแล้วยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สิ่งต่างๆ นอกห้องเรียน ซึ่งที่ผ่านมาได้จัดกิจกรรมให้กับนักเรียนที่สนใจทางด้านวิทยาศาสตร์เข้าร่วม ค่ายวิทยาศาสตร์ โดยมีทีมวิทยากรจากโครงการพระราชดำริแหลมผักเบี้ย มาเป็นวิทยากรจัดกระบวนการเรียนรู้และการทัศนศึกษานอกสถานที่ และยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจชุมชนโดยใช้เครื่องมือ GPS ในการทำแผนที่กำหนดสถานที่สำคัญต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน ซึ่งครูจิตให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมเนื่องจากช่วงกำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยนอกจากเรียนในห้องแล้วยังเน้นการทำกิจกรรมและเคยออกค่ายสอนหนังสือเด็กชาวเขา

ครูปิยะพร ศรีพรวงษ์ (ครูแก้ว) โรงเรียนบ้านแหลม ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี หัวหน้าโครงการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในจังหวัดเพชรบุรีเป็นครั้งแรก อีกทั้งยังเป็นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมของชมรมโดยเฉพาะการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน

ครูยุพา กลสิรักษ์ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
จัดการเรียนการสอนวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ การออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ในการให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นส่วนน้อยที่เกิดขึ้นกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาถึงแนวคิด วิธีการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ต่อไป อีกทั้งยังมีบทบาทในการเสนอแนวความคิดผ่านการเขียนบทความในนิตยสารท้องถิ่น เพชรนิวส์ และหนังสือรวบรวมบทความของตนเอง

ครูขวัญตา นาครักษา โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาและที่ปรึกษากลุ่มเพื่อนใจวัยรุ่น เป็นครูที่กระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนในหลักสูตร

ครูประภา จิตต์การุณย์ โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

ครูกัมภีร์ แผงสีคำ โรงเรียนวัดสิงห์ ตำบลหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
มีความสามารถในการประสานกิจกรรมกับบุคคลในพื้นที่ เช่น กำนัน

ครูสุราญทิพย์ เอ็มโอบธุ **ครูละเอียด มีศรี** โรงเรียนวัดกุฎี ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม
จังหวัดเพชรบุรี ครูสุราญทิพย์ เอ็มโอบธุ หรือครูเบ๊ต ถูกหลานอาจารย์ทองร่วง เอ็มโอบธุ ช่างปั้นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเพชรบุรี ผู้ถ่ายทอดงานปั้นสู่รุ่นลูกหลาน ครูเบ๊ตจึงมีความสามารถในการฝึกสอนเด็กที่สนใจ อีกทั้งยังสนับสนุนทางด้านการศิลปะของโรงเรียน เช่น การส่งนักเรียนประกวดวาดภาพในงานพระนครคีรี ในการเข้าร่วม “ค่าย สื่อการเรียนรู้แม่น้ำเพชร” ก็มีการออกแบบกิจกรรมในการเรียนรู้จากการศึกษาบริบทบริเวณวัดกุฎี ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม โดยการชักชวนผู้ใหญ่บ้านมาให้เด็กได้ซักถามเกี่ยวกับพื้นที่ และมีความสนใจในกระบวนการเรียนรู้ที่จัดขึ้นภายในค่าย ครูละเอียด มีศรี ช่วยในการสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

แกนนำเยาวชน

นายวิฑูรย์ คุ้มหอม แกนนำเยาวชนที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมตามโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกสถานที่ ผ่านการจัดกระบวนการในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดค่ายเยาวชน การทัศนศึกษา นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายที่ทำงานเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มมะลิร้อยธรรม สภาวัฒนธรรม จังหวัดเพชรบุรี

นางสาวปัทมาภรณ์ ช่างสม แกนนำเยาวชนกลุ่มเพื่อนใจวัยรุ่น มีความพยายามในการเขียนโครงการ คัดดี no smoke เสนอการกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรม อีกทั้งยังสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี เช่น กิจกรรม ปั่น-เดิน-ส่อง รักษ์น้ำเพชร การบรรจบกันของสายน้ำ ชุมชน และเยาวชน จัดโดยกลุ่มดินสอดี

นายอภิเชษฐ์ เทพศิริ ประธานสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี มีบทบาทในการประสานกิจกรรมเยาวชนกับบุคคลหรือหน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุน เช่น สภาองค์กรชุมชน (พอช.) สภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

แกนนำชุมชน

นายอิศรพันธ์ กมลรัตน์ ราษฎรไวยาวัวจักรวัดท่าไชยศิริ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

นายชาญณรงค์ เปรมกมล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ทั้งสองท่านเป็นแกนนำกลุ่มรักสมอพลือยั่งยืน ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีบทบาทในการจัดกิจกรรมภายในชุมชน นายอิศรพันธ์ กมลรัตน์ ราษฎร หรือลุงหนู อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโบราณสถาน เช่น วัด โบสถ์ อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้มาตั้งแต่เด็กจึงมีความผูกพันและสัมผัสกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทพื้นที่แม่น้ำเพชรบุรีบริเวณวัดท่าไชยศิริ ผู้ใหญ่ชาญณรงค์ เปรมกมล ผู้ใหญ่บ้านที่มีความกระตือรือร้นต่อการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดค่ายกิจกรรมเยาวชนรักแม่น้ำเพชร นอกจากนี้กลุ่มรักสมอพลือยังยินดีมีสมาชิกที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ภูมิปัญญา

กลองยาว

ประวัติครูกลองยาว ครูจีน อินแหยม อยู่บ้านเลขที่ ๕๓/๓ ตำบลคำหู่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เกิดวันที่ ๑๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๒ การศึกษา เรียนที่โรงเรียนวัดคำหู่ (เรียนศึกษาสามัญ) จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ มีอาชีพทำไร่ทำนา ปัจจุบันอยู่กับคุณป้าทรัพย์ คินงาม มีบุตรด้วยกันทั้งหมด ๕ คน ลุงจีนได้เล่นกลองยาวตั้งแต่อายุ ๒๒ ปี ส่งเสียให้ลูกทุกคนจบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๖ กันทุกคน ลุงจีนบอกว่าการเล่นกลองยาวนั้นสนุกทุกคนเพื่อจะได้ให้มาหาเล่นในวันหน้า

เล่นกลองยาวนั้นมียาวได้ประมาณ ๑๕๐ บาท ต่อการเล่นกลองยาวในแต่ละบุคคล ปีหนึ่งก็จะมียางกลองยาวมาหาให้ไปเล่น ๓๐ - ๔๐ ครั้งต่อปี ลุงจีนเป็นหัวหน้าวงมีลูกน้องประมาณ ๒๐ กว่าคน ที่ทำอาชีพเสริมการเล่นกลองยาวกับ ลุงจีนเป็นคนขับ อดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับทุกคน กลองยาวมีทั้งวงเล็กวงใหญ่ และมีนางรำ แต่ปัจจุบันมีงานลดลงทำให้การทำอาชีพเสริมไม่ค่อยมีใครทำหันไปทำนาทำไร่กัน แต่ก็ยังรับงานเล่นกลองยาวอยู่

ประวัติครูรำ นางพุทธชาด ชื่นฉ่ำ หรือน้ำดื่ม เป็นคนระหารน้อยโดยกำเนิด ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๑๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลคำหู่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เกิดวันอังคารที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ มีอายุ ๓๐ ปี เป็นบุตรของนายทรัพย์ ชื่นฉ่ำ อายุ ๖๐ ปี อาชีพ เล่นหนังตะลุง (รวมศิลป์) และนางทอง ชื่นฉ่ำ อายุ ๕๕ ปี อาชีพทำไร่ทำนา การศึกษาเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน (อุทัยเพชร) จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และเรียนต่อ การศึกษานอกโรงเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ได้แต่งงานกับนายสำราญ ศิรินันท์ อาชีพรับจ้าง มีบุตรด้วยกัน ๒ คน เด็กชายมงคล จำเพชร และเด็กหญิงธันวรัตน์ ศิรินันท์

เริ่มเล่นกลองยาวเมื่อครั้งจบประถมศึกษาปีที่ ๖ ได้รับค่าจ้างงานละ ๑๕๐ บาทขึ้นไป อาชีพจากการเล่นกลองยาวทำงานและรับจ้างทำนา น้ำดื่มเป็นคนขับ อดทนและเป็นที่รักของคนทุกคนในครอบครัว ได้ฝึก

ทำร้ายจากการครุฑลักขำ จนตัวเองรำสวจึงได้ออกงาน และได้คำด้วงเพิ่มจึงทำให้น้ำดื่มมีความสามารถพิเศษติดตัวมาถึงบัดนี้

ประวัติกลองยาว การละเล่นพื้นเมือง เป็นขนบประเพณีของไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณและสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพชนไทย การละเล่นเหล่านี้หากเราไม่ช่วยกันบำรุงรักษาไว้ก็วันวันจะเสื่อมสูญไป แม้ว่าทางราชการจะมีหน้าที่ในการฟื้นฟูอยู่แล้วก็ควรที่สถาบันต่างๆ และลูกหลานไทยทุกคนจะช่วยกันส่งเสริมให้เป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมชาติ เพื่อแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของคนไทยก่อให้เกิดความกลมเกลียวกัน เกิดความรักหวง รักคณะ รักชาติ และรักความเป็นไทยยิ่งขึ้นด้วย

กลองยาว แรกเคยเรียกกันว่า “เถิดเทิง” หรือ “เล่นทั้งบอง” มีผู้สันนิษฐานว่าเริ่มมีการแสดงตม้นกรุงธนบุรีนี้เอง อาจจะเป็นเพราะคนไทยเห็นพม่าเล่นตม้นสนุกสนานกันเมื่ออยู่ในค่ายหรือที่พักของตนก็เลยเอามาเล่นบ้าง บางคนก็ยืนยันว่าการเล่นกลองยาวหรือเถิดเทิงนี้เพิ่งมีราวสมัยรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง เพราะได้มีชาวพม่านำเข้ามาเล่นก่อน ทำให้เกิดความนิยมขึ้นจนถึงมีเพลงกราวรำในการยกทัพพม่าในละครเรื่องพระอภัยมณี ตอนแก้ทัพ ซึ่งปรากฏคำร้องว่า

“ทุงเถ ทุงเถ ทัพนี้จะพม่าใหม่ ตกมาอยู่ที่ไทย มาเป็นผู้ใหญ่ตีกลองยาว ตีวงตีไวได้จังหวะ”

เครื่องดนตรีกลองยาวก็มีกลองยาวหลายลูก ตามแต่จะหามาสมทบกันมากน้อย มีฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง ฝ่ายผู้ตีกลองยาวและเครื่องกำกับจังหวะชุดหนึ่ง มากน้อยเท่าไรไม่จำกัดการแต่กายที่สุดแต่จะสรรหากันมา อาจแต่ตัวอย่างพม่า มีการนุ่งโสร่ง พันหัวหรือใช้ผ้าโพกศีรษะ หรืออาจแต่งกายแบบชาวบ้านทั่วไปทั้งนี้มิได้จำกัด เพียงแต่ให้ความสนุกสนานและดูไม่น่ารังเกียจเกินไปเท่านั้นเอง กลองยาวนั้นปกติมี ๒ เสียง คือ กลองตัวผู้เสียงหนึ่งตัวเมียเสียงหนึ่ง

กลองยาวในปัจจุบันมี ๒ แบบ คือ การแสดงเข้าขบวนแห่ จึงเกิดแบบแผนการแสดงบนเวทีจึงมีการแต่งกายที่สวยงาม เพราะทั้งฝ่ายตีกลองและฝ่ายรำจะแสดงร่วมกันไป ไม่เหมือนในขบวนแห่ จึงเกิดแบบแผนการแสดงอีกอย่างหนึ่ง นับว่าเป็นการแสดงที่ประณีตขึ้นมากใหม่โดยอาศัยพื้นฐานของเดิมนั่นเอง

เพลงร้องในการเล่นกลองยาวนั้น มีเนื้อร้องที่ชวนให้สนุกสนานหลายสำนวน เช่น “มาละโหวย มาละวา มาแต่ของเขา ของเราไม่มา ตะละถ้ำ..... มาละโหวย มาละวา มาแต่ปารอยดินใดๆ ตะละถ้ำ.... ค้อนเข้าไว้ เอาไปบ้านเราแม่เราจนไม่มีคนหุงข้าวตะละถ้ำ..... ใครมีมะกรูด มาแลกมะนาว ใครมีลูกสาว มาแลกลูกเขย เอาวะเอาเหวย ลูกเขยกลองยาว ตะละถ้ำ.....”

การเล่นกลองยาวหรือเถิดเทิงนี้ ไซ่ว่าจะตีกลองอย่างไรก็ได้ จะต้องชักซ้อมให้รู้มือกันเสียก่อน เพราะกลองยาวมีตัวผู้ ตัวเมีย ต้องตีให้รับกัน กลมกลืนกัน จึงจะเกิดพลังเสียงที่ฟังไพเราะแม้ว่าจะดังสนั่นก็ตาม มีการตีขึ้น ซึ่งเรียกว่า “กลองขึ้น” ตี เถิงบอง เถิงบอง บอง บอง บอง สลับกันไป ส่วน “กลองรำ” ก็ตีได้อย่างสนุกสนาน

เรียบก

ประวัติครูเรียบก ครูเงิน เอี่ยมสะอาด ปัจจุบันอายุ ๖๖ ปี เป็นบุตรของพ่อไกร และแม่คำ สิริเรือง มีพี่น้อง ๑ คน อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๑๒๔ หมู่ ๑ ตำบลตำรุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง การศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน ได้แต่งงานกับจำสิบเอกเผื่อน เอี่ยมสะอาด และได้มีบุตรชาย ๓ คน ได้แก่ ๑. นายสมเกียรติ เอี่ยมสะอาด ๒. นายพิษณุ เอี่ยมสะอาด

๓. นายพนิต เอี่ยมสะอาด ประสพการณ์จากการแห่เรือบก ได้รับรางวัลจากงานประเพณีวัฒนธรรมไทย กำแพงเพชร ศิลปวัฒนธรรมภาคกลาง ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ งานพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี รับเชิญไปแสดงงานต่างๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ประเพณีสงกรานต์หน้าเขาวัง ฯลฯ

ประวัติแห่เรือบก การแห่เรือบกเป็นการคิดแปลงมาจากการแห่เรือทางน้ำ ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวเพชรบุรี การแห่เรือบกมีมานานประมาณ ๕๐ ปีเศษ กล่าวคือ หลังจากที่ทางราชการได้สร้างเขื่อนปิดกั้นน้ำที่อำเภอท่ายาง ซึ่งส่งผลให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีแห้งขอดลง และตอนกลางคืนเงิน ไม่เหมาะแก่การแห่เรือทางน้ำเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้บางวัดอยู่ห่างไกลแม่น้ำแม่น้ำลำคลองไม่สามารถจัดแห่ทางน้ำได้ ผู้เคยเล่นเรื่อน้ำจึงคิดแปลงเอาลักษณะการเล่นเรื่อน้ำมาเล่นบนบก โดยเอาเนื้อเรือและทำนองมาใช้จัดทำเรือให้เหมาะกับบนบกและคิดทำท่างให้ฝ่ายเดินขณะแห่

ลักษณะของเรือ ขนาดกว้างประมาณ ๑.๕๐ เมตร ยาวประมาณ ๕ เมตร อาจจะมีมากกว่าหรือน้อยกว่านี้ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนฝีพายในเรือแต่ละลำ ซึ่งส่วนมากจะมีประมาณ ๒๒ - ๓๐ คน ลักษณะของเรือบก โครงสร้างภายนอกจะเหมือนกับเรือทั่วๆ ไป โครงสร้างที่เป็นโครงเรือนั้นจะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายและมีน้ำหนักเบา ในระยะแรกๆ ใช้ทางมะพร้าวหรือไม้ไผ่ซึ่งเป็นที่มีอยู่ในท้องถิ่น แต่เนื่องจากวัสดุเหล่านี้ผุพัง เสียหายง่าย ต้องทำใหม่ทุกปี ภายหลังจึงใช้ไม้จริงประกอบกับไม้อัดทำเป็นส่วนโครงเรือ

การแห่เรือบก ในเรือกลลำหนึ่งๆ จะประกอบด้วย แม่ย่านางเรือ นายท้ายเรือ และฝีพายซึ่งนิยมใช้เป็นจำนวนคู่ มีคันเสียมหรือคนบอกเพลง และคนให้จังหวะ เครื่องให้จังหวะใช้กรับ คันเสียมและคนให้จังหวะ อาจจะเป็นคนเดียวกัน และอาจไม่จำเป็นต้องอยู่ในเรือตรงตำแหน่งหน้าท้ายเรือ ซึ่งนับเป็นคู่สุดท้ายของฝีพายแต่ละขบวนบอกอยู่ใกล้ๆ ในกรณีเรือลำนั้นจะมีฝีพายเพิ่มอีก ๑ คู่ ส่วนตำแหน่งต่างๆ ในเรือ นั้น จะใช้หญิงหรือชายก็ได้เว้นแต่ตำแหน่งนายท้ายเรือที่ต้องเป็นชายเท่านั้น

การแต่งกาย นิยมแต่งกายแบบพื้นบ้าน คือ หญิงนุ่งผ้าซิ่นหรือผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอก มีสไบพาดบ่า ฝ่ายชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลม คาดผ้าขาวม้า หรือผ้าสี หรือนุ่งกางเกงขายาว สวมเสื้อม่อฮ่อม ใช้ผ้าคาดเอว ไม่นิยมสวมรองเท้าขณะแห่เรือ

การพายเรือ ทำท่างการพายเรือบกจะคล้ายคลึงกับการพายเรื่อน้ำ การจับพายใช้การวางมือคว่ำลงกำ ค้ำพาย การพายเรือบกนี้ต้องใช้ความสัมพันธ์กันระหว่างมือและเท้า การวางเท้าจะใช้เท้าข้างใดข้างหนึ่งก้าวไปข้างหน้าเล็กน้อย ถ้าพายอยู่ด้านซ้ายเท้าที่ก้าวออกจะเป็นเท้าขวา และใช้วิธีโยกตัวไปข้างหน้าและข้างหลังตามจังหวะพาย จังหวะที่โยกตัวไปข้างหน้าจะเป็นจังหวะช่วงพาย พร้อมกับสับเท้าที่ก้าวล้าไปด้วยจังหวะที่อ้าเท้าหรือโยกตัวมาข้างหลังจะเป็นการยกพายขึ้น ความสวยงามของการพายเรือบกนี้จะอยู่ที่ความพร้อมเพรียงกันด้วย

บทแห่เรือจะเริ่มด้วยคำว่า “เฮโลสาระพา สาระพาเฮโล” วิธีแห่เรือบกโดยทั่วไปคันเสียมหรือคนบอกเพลงจะร้องแห่ในวรรคแรกก่อน ๑ ครั้ง ลูกคู่จะร้องรับในวรรคถัดไป ๑ ครั้ง แล้วคันเสียมก็จะร้องซ้ำวรรคแรกอีกครั้งหนึ่ง ลูกคู่ก็จะร้องรับในวรรคของคนที่ร้องครั้งหนึ่ง แล้วคันเสียมจึงจะเริ่มร้องวรรคใหม่ ลูกคู่รับวรรคถัดไป และคันเสียมจะร้องย้อนไปซ้ำอีกเช่นนี้เรื่อยไป เมื่อจบความในตอนหนึ่งๆ เช่น จบบทไหว้ครู แล้วจะขึ้นบทขม่นก ขมไม้ หรือขมนาง ก็จะร้องสร้อยคั่นกลอนแล้วจึงจับเนื้อร้องใหม่ ในบางลำอาจจะมีความแตกต่างกันไปจากนี้บ้างขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือจะคิดแปลงให้แปลกไป

เพลงพวงมาลัย

ประวัติเพลงพวงมาลัย นายมาก วิจารณ์ เกิดวันอาทิตย์ เดือน ๗ ปีชวด พุทธศักราช ๒๔๘๒ เป็นคนบ้านท่ามะเพือง อยู่บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๑ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรคนที่ ๘ ของคุณพ่อสุข คุณแม่เกตุณ วิจารณ์ มีพี่น้องทั้งหมด ๑๐ คน ปัจจุบันมีชีวิตอยู่ ๕ คน

อดีตเป็นเด็กวัดศาลาเขื่อน อาศัยอยู่กับพระ เรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดศาลาเขื่อน (อุทัยเพชร) ตำบลคำหู่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำงาน มีอาชีพขึ้นตาลและทำนา เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี ก็อุปสมบท ณ วัดศาลาเขื่อน ได้จับทหารขณะที่เป็นพระที่อำเภอบ้านลาด ถูกทหารลี้ด ๑ ทหารบก พ.น. และลาสิกขาบท ได้ถูกส่งไปอยู่ที่ค่ายธนรัตน์ อำเภอบางบัว จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อพ้นเกณฑ์ทหาร ได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา ขึ้นตาล อายุ ๒๒ ปี ได้แต่งงานกับนางทองพูล เพชรนิ่ม บ้านศาลกก อำเภอยาง่าง มีบุตรเป็นผู้หญิง ๒ คน คือ นางลมัย วิจารณ์ และ เด็กหญิงม่วย วิจารณ์ (ได้เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก) ต่อมานางทองพูลได้เสียชีวิต จากนั้นได้แต่งงานกับนางเสริม พิมพ์ฤกษ์ มีบุตรด้วยกัน ๕ คน คือ ๑. นางละเมียด วิจารณ์ ๒. นางสมหมาย เม่งพัก ๓. นางกัญญา นกแก้ว (เสียชีวิตแล้ว) ๔. นายวัฒนา วิจารณ์ ๕. นายประเจตร วิจารณ์ ในขณะนั้นได้ยึดอาชีพปลูกข้างประจำสำนักงานสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ถึงอายุ ๖๐ ปี จึงเกษียณอายุ ออกมาทำนาทำไร่

ปัจจุบันได้ช่วยเหลือตำบลท้องถิ่น ตำแหน่งปฏิคม ศูนย์ท่องเที่ยวตำบลถ้ำรงค์ และตั้งกลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๔๓ การแสดงออกได้แก่ ๑. กลองยาว ๒. นางรำกลองยาวและรำอื่นๆ ๓. เพลงพวงมาลัยย้อนยุค ๔. เรือน้ำผีพาย เรือบกสวดยาม ๕. นิมนต์พระโปรควันเพ็ญกลางหมู่บ้านทุกปี ๗. ช่วยเผยแพร่การแสดงออกให้กับผู้สนใจและนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นและนอกสถานที่

ประวัติเพลงพวงมาลัย เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงพื้นเมืองที่มีมาแต่โบราณกว่า ๑๐๐ ปี นิยมเล่นในแถบภาคกลางทั่วไป ในเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ ทอดกฐิน งานมงคล โขนจุก บวชนาค เป็นต้น ในจังหวัดเพชรบุรีนิยมเล่นกันในวันตรุษสงกรานต์ ดังที่ปรากฏในเนื้อร้องตอนหนึ่งว่า

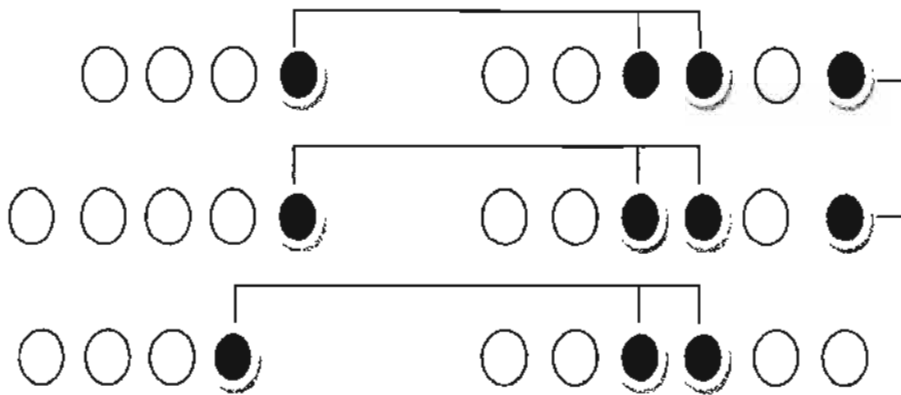
เอักระเหยลอมมา	ลอมมาแต่ไกล
ครูบ่ที กราคี	จะเที่ยววังหนัทำไม
รำพวงมาลัย	อย่าไกลเตยเฮย

นอกจากนี้เพลงพวงมาลัยยังเป็นเพลงประกอบการเล่นลูกช่วงรำ (ลูกช่วง) หรือการละเล่นอื่นๆ เช่น การเล่นผีแม่ศรี ผีกลอง เป็นต้น เพลงพวงมาลัยในจังหวัดเพชรบุรีมีการเล่นเป็น ๒ ลักษณะคือ ๑. เพลงพวงมาลัยสั้น ๒. เพลงพวงมาลัยยาว

๑. เพลงพวงมาลัยสั้น

เพลงพวงมาลัยสั้นหรือเพลงพวงมาลัยเร็ว นิยมเรียกว่า เพลงพวงมาลัยสั้นด้วยมีการร้องโต้ตอบกันด้วยบทกลอนสั้นๆ ประมาณ ๖-๘ บรรทัด จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน มีตั้งแต่ ๔-๘ คำ ในวรรคแรกจะขึ้นต้นว่า เอักระเหยลอมมา และในวรรคสุดท้ายจะจบลงด้วยคำว่าเฮย

ลักษณะต้นทลักษณ์

ตัวอย่าง

ชาย	เอื้อระเหยลอมมา	ลอมมาจากคลองขย (ลูกคู่รับ)
	ให้พี่บวชเสียก่อน	แล้วพี่จะข้อมมาขอ
	สาวเคยคลองขย	จงรอฟีก่อนนางเอย (ลูกคู่รับ)
หญิง	เอื้อระเหยลอมมา	ลอมมาจากศาลาเขื่อน (ลูกคู่รับ)
	วันอาทิตย์มาขอ	วันจันทร์พ้อมาเลือน
	สาวน้อยศาลาเขื่อน	ไม่ได้เป็นเพื่อนแล้วเอย (ลูกคู่รับ)

วิธีเล่น การเล่นเพลงพวงมาลัยต้นมักร้องเล่นคู่กับการเล่นลูกช่วง ซึ่งผู้เล่นจะมี ๒ ฝ่ายคือ ชายและหญิงยืนล้อมกันเป็นวงกลม ฝ่ายชายจะใช้ฝ่าขวามือขวามือเป็นก้นกลมๆเป็นลูกช่วง และเริ่มเล่นโดยการโยนลูกช่วงไปถูกฝ่ายหญิงที่ตนต้องใจให้ออกมารำด้วย เมื่อถูกคนใดหรือใครรับได้ก็ต้องออกมารำครุกัน ส่วนคนที่เหลืออยู่ก็เป็นผู้ร้องตอบมือให้จังหวะ และจากนั้นจะเป็นการร้องโต้ตอบกัน โดยผู้ร้องจะออกมารำเองและร้องไปพร้อมๆกัน ลูกคู่จะตอบมือให้จังหวะและร้องรับไป ๒-๓ บท แล้วให้ฝ่ายหญิงร้องบ้าง ๒-๓ บท หรืออาจจะโต้ตอบกันครั้งละบทก็ได้ จุดมุ่งหมายอยู่ที่ความสนุกสนานรื่นเริง ดังนั้นในการร้องจึงอาจจะไม่มีความตึงเครียดกันเสียก็ได้ แล้วแต่ว่าใครจะจำเนื้อร้องมาได้ หรือคิดอย่างไรก็ร้องกันไป เมื่อร้องโต้ตอบกันจนเหนื่อยหรือต้องการพักแล้ว ก็จะจับมือกันเป็นพวงและวิ่งลอคดลับกันไปจนเลิก

๒. เพลงพวงมาลัยยาว

เพลงพวงมาลัยยาวหรือเพลงพวงมาลัยช้า นิยมเรียกกันทั่วไปว่าเพลงพวงมาลัยยาวเข้าใจกันว่าคงเรียกกันตามความยาวของบทที่ร้องโต้ตอบได้กันยืดยาวหลายวรรคหลายตอน ท่วงทำนองการร้องและจังหวะจะไม่กระชั้นเร็วเท่าเพลงพวงมาลัยต้น

ลักษณะต้นทลักษณ์ของเพลงพวงมาลัยยาวจะเหมือนกับเพลงพวงมาลัยต้น ต่างกันที่วรรคแรก มิได้ขึ้นต้นที่คำว่า “เอื้อระเหย ลอมมา” ทุกครั้ง อาจขึ้นต้นเป็นอย่างอื่นๆ ได้ ที่พบใช้บ่อยๆ คือ “โอระชาโยนชา” และ “เก็งแก้วแววตา”

วิธีเล่น ผู้เล่นประกอบด้วยพ่อเพลง แม่เพลงฝ่ายละคน และลูกคู่อีกประมาณ ๕ คน มีหน้าที่ร้องรับและตอบมือให้จังหวะ การร้องรับจะร้องรับทุกวรรค เพื่อให้พ่อเพลงแม่เพลงมีเวลาได้คิดเนื้อร้องต่อไปถ้าร้องไม่ดีอาจจะถูกร้องต่อว่าได้ การร้องจะเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู โดยทั้งสองฝ่ายจะล้อมกันเป็นวงกลม ฝ่ายชายจะเป็นผู้

เริ่มไหว้ครูก่อน จบแล้วฝ่ายหญิงจึงจะไหว้ เครื่องบูชาครุมี ดอกไม้ ธูป เทียน และเงินค่ากำหนด หรือค่ายกครู ฝ่ายชาย ๑๒ บาท ฝ่ายหญิง ๖ บาท นิยมให้น้อยกว่าฝ่ายชายด้วยถือว่าเป็นมงคล และร้องบทไหว้ครู

เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้วทั้งสองจะขึ้นขึ้นและแบ่งเป็นสองฝ่าย พ่อเพลงก็จะร้องเกริ่นลูกคู่ก็จะตอบมือให้ จังหวะ ฝ่ายใดร้องก็จะออกมาขึ้นตรงกลางวง เมื่อฝ่ายชายร้องจบฝ่ายหญิงก็จะออกมาร้องแก้สลับกันไป เนื้อร้องจะเป็นบทปะ คือ สุกกรัก มีการเกรี้ยวพาราตี ฝ่ายชายจะอ่อนวอนให้หญิงรับรัก ฝ่ายหญิงจะกล่าวอ้างประเพณี บ้าง อ้างผู้ใหญ่บ้าง ต่างๆนานาเป็นเชิงเล่นตัวไว้บ้าง ถ้าฝ่ายหญิงรับรักแล้ว ก็จะเป็นการตกลงกันว่าจะมาสู่ขอ แต่งงาน หรือถ้าไม่สู่ขอก็จะเป็นการพาหนี ซึ่งจะมีบทขมป่า ขมธรรมชาติต่างๆ บทสุดท้ายจะเป็นบทลา ขอขมาลาโทษที่อาจจะกล่าวล่วงเกินกัน หรือตีดัดตีผิดพลาด และขอพรแก่ผู้ร่วมเล่นและผู้ดู

ในปัจจุบันเพลงพวงมาลัยในจังหวัดเพชรบุรียังหาได้บ้างในหมู่บ้านบางแห่ง (แต่ก็ยากเต็มทีและกำลังสูญหาย) และอาจเป็นที่น่าเสียดายที่เราจะมัวปล่อยให้เกิดเวลาและวัฒนธรรมต่างชาติ มาลบเลือนเพลงพื้นเมืองของเราไปเสีย

เพลงพาดศาล

เพลงพาดศาลเป็นเพลงร้องเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของคนขึ้นศาล ในขณะที่ขึ้นไปนั่งวงวงศาล ปาดศาลและรองเก็บน้ำศาล ด้วยเหตุที่ขึ้นไปร้องบนยอดศาล ในระยะหลังจึงเรียกกันว่า เพลงยอดศาล ทำนองเพลงที่ใช้เป็นทำนองเพลงโคราช ซึ่งคนเก่าๆ บางคนเรียกว่า เพลงเหนือ เนื้อร้องส่วนใหญ่มักกล่าวถึงขั้นตอนและกรรมวิธีการทำศาล นำน้ำใส่กระบอกขึ้นไปแขวงวงศาล เรือยไปจนถึงเก็บน้ำศาลที่ได้กลับมาเคี้ยวศาลหรือมักเป็นกระแจะ ถ้าไปขึ้นศาลกันหลายคนและไม่ไกลกันจนเกินไปนัก ก็จะร้องรับเพลงพวงมาลัยกัน บางครั้งก็ร้องกลอนบทต่างๆ ตามแต่จะนึกได้

ตัวอย่างเพลงพาดศาลที่แสดงให้เห็นขั้นตอนการทำศาล

เคียนสิบเอ็ดน้ำนอง เคียนสิบสองน้ำทรง

พอถึงเคียนยี่น้ำก็ปรีไหลลง

พี่ก็ตัดไม้องเอามาพาดศาล

แต่พอตัดเสร็จสรรพเชิญกลับมาบ้าน

พอถึงวันดีคืนดีไปแลกเอาอีดันแหยัง

มันออกแรงไหลรอง

คืนกำขดอกเล้านเลือกเอาตามช่อง - คี (ลูกคู่รับ เช็ด ไข่)

แต่พอพาดเสร็จสรรพก็กลับลงโคน

หีบเอาไม้คาบตัวเมียไปนวด

นวดได้สามมือก็เว้น

ลงหักเอ็นหางหนู

ล่อน้ำออกดูหน้าเหลืองเหมือนแพร

มันไม่ใช่ศาลคือนวดหัวมือก็แะ - ได้ (ลูกคู่รับ เช็ด ไข่)

แะได้สามเดือนแล้วขึ้นไปปลด

ศาลดูไหลหยคมองดูเห็นท่าจะหัด

มันเป็นศาลได้แป้งไม่เสียแรงพาด - ไว้ (ลูกคู่รับ เช็ด ไข่)

(คันแขวง คือ คันไม้ที่ขึ้นอยู่ตามลำคันทันของคันตาล)

เพลงพาดคานนี้สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของการประกอบอาชีพ อารมณ์ศิลปินและความสามารถในการใช้ถ้อยคำของคนเพชรบุรีได้อย่างดี น่าเสียดายที่ปัจจุบันหาร้องได้น้อยคนเต็มทีด้วยวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นและคนรุ่นใหม่ไม่ได้รับถ่ายทอดไว้

เพลงปรบไ้

เพลงปรบไ้ เป็นเพลงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรีที่นับวันจะหาผู้ได้รกรักขึ้นทุกที ความเป็นมาของเพลงปรบไ้ในเพชรบุรีมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ครั้งเสียกรุงครั้งที่ ๒ แล้ว ผู้คนพากันอพยพโยกย้ายหลบหนีพม่ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในแถบราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี และปราจีนบุรี เมื่อว่างจากการทำนาที่ยังคงมีการเล่นเพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงพวงมาลัย เพลงปรบไ้ ฯลฯ กันอยู่ตามเทศกาลงานประเพณีต่างๆ เพลงปรบไ้นี้จะได้นำมาแต่ครั้งอพยพนั้นและถ่ายทอดกันไว้

การเล่นเพลงปรบไ้ จะแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่าย ชายและหญิง แต่ละฝ่ายจะมีพ่อเพลงแม่เพลงหรือพ่อบทแม่บทฝ่ายละ ๑ คน ลูกคู่อีกฝ่ายละประมาณ ๔ คน คอยร้องรับว่า “เอ้ ซ้า ไ้” หรือ “ฉา ซ้า ไ้” และปรบมือให้จังหวะ

การแต่งกาย ฝ่ายชายนุ่งผ้าโจงกระเบนนิยมใช้ผ้าสีสด สวมเสื้อหรือผ้าดอกลายสวยงาม ทัดดอกไม้ มีผ้าขาวม้าพาดไหล่ห้อยปลายทั้งสองด้านไว้ด้านหลัง หรือคาดเอวไว้ก็ได้ ฝ่ายหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อคอกลมแขนกระบอก นิยมใช้ผ้าสีสดๆ ห่มสไบผ้าสีต่างๆ ทัดดอกไม้ และอาจมีเครื่องประดับอื่นๆ อีกตามฐานะของผู้เล่น

วิธีเล่น ก่อนจะเริ่มเล่นเพลงปรบไ้จะมีการยกครูบูชาศาลเจ้าพ่อปู่ เครื่องบัตินบูชาประกอบด้วย หัวหมู กล้วย ไข่ต้ม ขนมต้ม มะพร้าวอ่อน เหล้า น้ำ ดอกไม้ เทียน หมากพลู เงินค่ากำนัลผู้ทำพิธีจะเริ่มด้วยการตั้งนะโม ๓ จบ แล้วสวดบทชุมนุมเทวดาซึ่งเรียกกันตามพื้นบ้านว่าบทสัคนะ บทเชิญเจ้าต่างๆ รวมทั้งหลวงพ่อบุ๊ให้มาสถิตในสถานที่นั้นเพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่ผู้เล่นและคนในหมู่บ้าน จบแล้ววงพืฒพาทย์รับด้วยเพลงสาธุการ

๓.๓ กลุ่มเยาวชน/องค์กรชุมชน

กลุ่มรักษามรดกท้องถิ่น

เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์ บริเวณตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยจะมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การล่องเรือตามแนวแม่น้ำเพชรให้บริการเรือหางยาวและเรือแคนู การท่องเที่ยวในสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดท่าไชยศิริ ทำน้ำวัดท่าไชยฯ โบราณสถานวัดกลาง นอกจากนี้ยังคำนึงกิจกรรมภายในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากการจัดค่ายเยาวชนรักษามรดกแม่น้ำเพชร การจัดงานในวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใน อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มาอย่างต่อเนื่องจนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. 2547 และภายในชมรมได้เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการทำกิจกรรม

ชมรมโครงการงานวิทยาศาสตร์

เป็นชมรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้จากการเรียนในหลักสูตรวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี สร้างการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการทำโครงงานวิทยาศาสตร์และจัดกิจกรรมเสริมความรู้ เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์ โดยมีวิทยากรจากโครงการพระราชดำริแหลมผักเบี้ยมาจัดกระบวนการเรียนรู้ การทัศนศึกษานอกสถานที่บ่อน้ำบาดาลเลีย ปลาช่อน กิจกรรมการสำรวจสถานที่สำคัญภายในชุมชนโดยใช้เครื่องมือ แผนที่ GPS เป็นต้น

กลุ่มเพื่อนใจวัยรุ่น

เกิดจากการรวมกลุ่มของนักเรียนโรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มหนึ่งให้ความสนใจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาความสัมพันธ์ทางเพศก่อนวัยอันควร ปัญหาการเรียนภายในห้องเรียน เป็นต้น โดยมีห้องให้คำปรึกษาหรือพูดคุยกันที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 2 ของโรงเรียน อีกทั้งยังจัดกิจกรรมรณรงค์เสนอผลงานตามโอกาสต่างๆ จะเห็นได้จากโครงการคิดดี no smoke ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมีศูนย์อนามัยที่ 4 จังหวัดราชบุรี เป็นวิทยากรให้คำปรึกษา

ชมรมต้นกล้าเพชรบุรี

ในอดีตเกิดจากความร่วมมือของคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนพรหมานุสรณ์ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เยาวชนกลุ่มลูกถึง นักเรียนชุมนุมเยาวชนต้นกล้า และเพื่อนๆ ในโรงเรียน นำมาสู่การรวมตัวของ ๒ ชมรม คือ ชมรมต้นกล้าคนดีศรีพรหมา และชมรมต้นกล้าคนดีศรีเมืองเพชร ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๒

กิจกรรมของชมรมต้นกล้าเพชรบุรี ดังนี้ ๑. โครงการมะลิร้อยธรรม กลุ่มลูกถึงและกลุ่มยายกับคาวันที่ ๔-๕ ตุลาคม ๒๕๕๒ มะลิร้อยธรรม ณ วัดถิ่นช้าง อ.หนองหญ้าปล้อง ใช้มะลิเป็นสื่อกลาง โดยการปลูกมะลิให้แก่ทางวัด และนำต้นมะลิต่อ ๘ ต้นไปปลูกยังบ้านของคน การฝึกปฏิบัติธรรม การสร้างก้อนดินเพื่อสร้างหอปฏิบัติธรรม ๒. จัดกิจกรรมหุ่นละครมือ แก่สถานสงเคราะห์บ้านชัยพร ณ กองบิน ๕ อ่าวมะนาว จ.ประจวบคีรีขันธ์ ๓. จัดกิจกรรม นักสืบสายน้ำเพชรฯเพื่อสำรวจและเรียนรู้ถึงมีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ วัชระดับคุณภาพน้ำ รวมถึงช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ชาวเพชรฯ หันมาใส่ใจและอนุรักษ์แม่น้ำเพชรฯ ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลัก โดยการประชุมทำความเข้าใจ การเรียนรู้วิถีการทดลอง และประวัติของแม่น้ำเพชรบุรีตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน เป็นต้น

กลุ่มลูกหัว

เยาวชนลูกหลานคนเมืองเพชร ที่รวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ มีฐานที่มั่นอยู่ ณ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีผู้ใหญ่หลายท่านให้การสนับสนุน หากท่านใดสนใจงานด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ทุกวันเสาร์ ณ ศาลานั่งพักชายเขา สถานีรรางไฟฟ้าขึ้นพระนครคีรี (เขาวัง) อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ที่ศาลาแห่งนี้ กลุ่มลูกหัว จัดกิจกรรมสวดการตอกกระดาม ดัดพวงมโหตร และ ทำลูกยอค พวงมโหตร พร้อมจัดอุปกรณ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำฟรี แถมให้นำผลงานที่ทำกลับบ้านไปได้ด้วย ถ้า

ต้องการวัสดุอุปกรณ์กลับไปฝากลูกหลานหรือฝึกทำต่อที่บ้าน ก็สามารถซื้อเพิ่มเติมได้

กลุ่มลูกหัวมีโครงการใหญ่ ๒ โครงการ คือ ๑. โครงการลูกหัวสืบสานงานสกุลช่างเมืองเพชร ปีที่ ๒ โดยการสนับสนุนการดำเนินงานจากแผนงานทุนอุปถัมภ์เชิงรุกเพื่อสื่อศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ สำนักงานกองทุนส่งเสริมการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เริ่มโครงการ ๑ มีนาคม ๒๕๕๒-๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒ ๒. โครงการลูกหัวสืบสานงานคอกกระต่าย (โครงการต่อเนื่อง จากปี ๒๕๕๑) สนับสนุนโดย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เริ่มโครงการ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒ เป็นต้นไป ณ ศาลาชาวยุทธ สถานีรถไฟฟ้ามหานครคีรี (เขาวัง เคาเบิดคาร์)

๓.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มคนรักเมืองเพชร

กลุ่มคนรักเมืองเพชร ถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมแกนนำกลุ่มอื่นๆ ที่ทำงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ของชาวเมืองเพชร มีแนวทางการทำงานเป็นของตนเองโดยอิสระ มีศูนย์ประสานงานอยู่ที่สำนักศิลปวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ในทุกวันเสาร์ที่ ๓ ของเดือน ประชาชนจะมาร่วมพูดคุยกัน ที่ศูนย์ประสานงานแห่งนี้เสมอ

กลุ่มคนรักเมืองเพชรได้ทำกิจกรรมหลายอย่างทั้งเป็นการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ในโครงการ อนุรักษ์คันทะมอกลานิและการอนุรักษ์แม่น้ำเพชร โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธี ในวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๑ และวันที่ ๑ สิงหาคม ของทุกปี จึงเป็นวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรที่ชาวเพชรต้องมาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อรักษาแม่น้ำให้อยู่คู่ชาวเมืองเพชรตลอดไป

จัดกิจกรรม ฟื้นฟูประเพณีแห่เรือองค์ เพื่อให้ประเพณีอันงดงาม ทำให้ชาวเมืองเพชรหันมาองแม่น้ำเพชรบุรีที่ถูกลืม

ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดลอมเพชรบุรี

ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ปัจจุบัน อ. สมล ฤทธิวิริยะวัฒน์ (สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดเพชรบุรี) เป็นประธานฯ ซึ่งมีแกนนำชมรมกว่า ๓๐ คน และสมาชิกกว่า ๒๐๐ คน เป็นองค์กรเอกชน ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนทั่วไป รวมทั้งเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อปกป้องอนุรักษ์ คุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในจังหวัดเพชรบุรี ชมรมของเรารวบรวมสมาชิกด้วยใจมีอุดมการณ์ในการทำงาน ๒ ประการ คือ เชิงรุกและเชิงรับ มุ่งเน้นที่เด็ก คือ จัดกิจกรรมให้เด็กได้มีส่วนร่วม เช่น การปลูกป่า หักหญ้า เก็บขยะริมน้ำ ปลูกป่าชายเลน เป็นต้น ในส่วนของเชิงรับ คือ รับเรื่องราวร้องทุกข์ของชาวบ้านเพื่อเป็นตัวแทนชาวบ้านในการร้องทุกข์กับทางราชการหรือนายทุนในพื้นที่ จากการทำกิจกรรมทางชมรมได้รับความร่วมมือกับชาวบ้านเป็นอย่างดี

ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดลอมเพชรบุรี ได้ทำกิจกรรมอันเป็นการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น จัดทำแผ่นพับใบปลิวเพื่อณรงค์ให้ชาวบ้านในเขตริมน้ำช่วยลอกแม่น้ำเก็บขยะ เสนอเทศบาลให้ชุดดอนเตาตอม่อได้แม่น้ำเพชรอันเป็นอันตรายต่อการสัญจรทางน้ำ จัดทัศนศึกษาให้กับเยาวชน โดยล่องเรือจากคันทะมอกลานิเพื่อศึกษาสภาพถิ่นที่อยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำ

ในส่วนของการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำนั้นก็ได้มีการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำเด็กและเยาวชนไปเข้าค่ายที่แก่งกระจาน โดยให้มีการปลูกป่าพร้อมกับให้ความรู้ในเชิงวิชาการด้วย ป่า

ขายเลนก็เป็นสิ่งที่ชมรมได้ให้ความสำคัญในการดูแล โดยจัดกิจกรรมให้เยาวชนช่วยกันปลูกป่าขายเลน และต้นลำพูเพื่อให้ทั้งหอยมีที่อยู่อาศัย และขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ

กลุ่มยายกับตา

เย็บชื่อกลุ่มยายกับตา คนที่รู้จักกิจกรรมเด็กและมีมือการแสดงละครหุ่นของกลุ่มนี้มักจะนึกถึง เกรียงศักดิ์ กล่อมสกุล ผู้ก่อตั้งกลุ่มด้วยเพราะบุคลิกอันกระตือรือร้นช่างเจรจาและความสามารถในการสื่อสารกับเด็กๆ ของเขานั้นน่าประทับใจ ส่วนคนที่ได้ยื่นชื่อกลุ่ม “ยายกับตา” เป็นครั้งแรกอาจจะรู้สึกได้ถึงความอบอุ่น ความเมตตาจากผู้สูงวัยจากชื่อที่มีกลิ่นอายแบบไทยๆ แต่อย่างไรก็ดีเป็นความตั้งใจที่มุ่งหมายจะให้กลุ่มมีบทบาทด้านการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไทยในแผ่นดินถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานอยู่ตรงบริเวณ ถนนดำเนินเกษม อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี (โรงเรียนวัดคอนไก่เตี้ยเก่า) ภายในสถานที่ประกอบด้วย ศูนย์แสดงและสาธิตงานสกุลช่างเมืองเพชร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปะ และวัฒนธรรม ๒. เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมและสืบทอดมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมแก่เยาวชน ประชาชน และผู้สนใจ ๓. เพื่อขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ การจัดแสดงแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ ๑ ห้องครุช่างเมืองเพชร ส่วนที่ ๒ ห้องเพชรเมืองช่าง ส่วนที่ ๓ ห้องวิถีชีวิตคนเพชร ห้องเชิดชูเกียรติศิลปิน จัดแสดงประวัติของศิลปินในอดีตจนถึงปัจจุบันของเพชรบุรี ห้องศิลปะร่วมสมัย ภายในห้องศิลปะร่วมสมัย มีผลงานของศิลปินจังหวัดเพชรบุรี ที่นำผลงานเสนอไว้ในสาขาทัศนศิลป์ ได้แก่ ด้านจิตรกรรม ด้านสื่อผสม ด้านภาพถ่าย

บทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี สำหรับนักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลที่สนใจ เข้ามาค้นคว้าหาความรู้ ทั้งศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรม ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรี นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมต่าง เช่น โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนาพิธีกร จัด นิทรรศการ “๑๕๐ ปี พระนเรศวรี สถิติพระจอมเกล้า เป็นต้น

๓.๕ แหล่งเรียนรู้ (ตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี)

วัดท่าไชยศิริ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติหมู่บ้านสมอพลือ จากการสอบถามคนแก่แก่ของหมู่บ้าน เล่ากันว่าสมัยก่อนนั้นได้มีพ่อค้าคนจีนนำเรือสำเภามาค้าขายกับคนไทย บังเอิญได้เกิดพายุลมแรงมาก พ่อค้าชาวจีนได้นำเรือสำเภาขึ้นหลบพายุจากทะเลลงเข้ามาในแม่น้ำสายนี้แล้วได้จอดทอดสมอเรือไว้ จนพายุได้พัดเลยไป พ่อค้าคนนั้นจึงทอดสมอเรือขึ้นแต่ครั้งแรกก็ทอดสมอเรือไม่ขึ้นพยายามจนหลายครั้งหลายครา จนทอดสมอเรือขึ้นสำเร็จแต่สมอเรือนั้นขึ้นมาไม่หมด ถึงแม้จะแก้ปัญหาอย่างไรก็ถอนสมอเรือขึ้นมาไม่หมด พ่อค้าคนจีนคนนั้นจึงตัดสินใจออกเดินทาง เมื่อเรือเคลื่อนไป สมอเรือก็คลุกกับพื้นทรายจนพ่อค้าคนจีนคนนั้นหมดกำลังใจจะเดินทางต่อไป จึงได้ลงสมอเรือดั้งเดิม และตั้งรกรากอยู่ ณ บริเวณนี้เอง และยังได้เรียกบริเวณนี้ว่าสมอกลิ้ง ต่อมาเพี้ยนเป็น สมอกลือและกลายเป็นหมู่บ้านสมอพลือมาจนถึงปัจจุบัน

ประวัติวัดท่าไชยศิริ ตามประวัติเล่ากันว่า “วัดท่าไชยศิริ” เดิมทีเรียกว่า “วัดไต้” เพราะอยู่ทางด้านใต้ของแม่น้ำเพชร ขึ้นไปตามแม่น้ำเป็นที่ตั้งของวัดกลางและวัดเหนือ ทั้งสามวัดนี้มีอาณาเขตติดต่อกัน ปัจจุบันวัด

เหนือและวัดกลางได้ร้างไปนานแล้ว ส่วนวัดท่าไชยศิริได้มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ถึงปัจจุบัน ความเป็นมาที่ได้
นามว่า “วัดท่าไชยศิริ” มีเรื่องเล่ากันว่า ครึ่งหนึ่งสมัยกรุงศรีอยุธยา ทหารไทยได้ปะทะกับทหารพม่าที่ด่าน
สิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทหารไทยแตกทัพถอยร่นลงมาถึง “วัดไ้” จึงได้หยุดพักกันลงอาบน้ำและดื่ม
น้ำที่ท่าหน้าวัดได้จนหายเหนื่อย เมื่อทหารไทยขึ้นจากท่าหน้า ทหารพม่าก็ไล่ตามมาพอสั จึงเกิดการต่อสู้รบตะลุมบอน
ขึ้นในวัด จนทหารพม่าแตกพ่ายหนีเข้าไปในโบสถ์ ทหารไทยติดตามไปสู้รบจนได้ชัยชนะโดยเด็ดขาด จากการ
สู้รบทำให้ผนังโบสถ์มีร่องรอยคราบเลือดติดที่ผนังโบสถ์ ต่อมามีการบูรณปฏิสังขรณ์โบสถ์คราบเลือดก็ลบเลือน
ไป จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดท่าไชย” และต่อมาได้เติม “ศิริ” จึงเป็น “วัดท่าไชยศิริ” มา
จนถึงทุกวันนี้

ประวัติทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นศาลาเครื่องไม้ เป็นไม้สักตลอดทั้งหลังเป็นรูปแบบศาลาที่เรียกกันทั่วไป
ว่า “ศาลาออกแขก” ทำนน้ำวัดท่าไชยศิริ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนี้ เป็นที่ตักน้ำไปใช้ในพิธีบรม
ราชาภิเษก และพระราชพิธีอื่นๆ รวมทั้งพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่ที่พระมหากษัตริย์ไทยใช้เป็นน้ำสวดยและน้ำ
ทรง ถึง ๓ รัชกาล คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ
ชั้นผู้ใหญ่ รวมทั้งใช้น้ำกินน้ำใช้สำหรับ ราชทูต อุปทูต ครีทูต ใช้น้ำที่วัดท่าไชยศิริเช่นกัน

ประวัติหมู่บ้านสิงขร เรื่องหมู่บ้านสิงขรมีความเกี่ยวข้องกับการรบในสมรภูมิตศวรรษแห่งวัดไ้ใน
อดีตเช่นกัน กล่าวคือ การเล่าขานทางหนึ่งเล่ากันว่า ในครั้งที่ทหารพม่าเดินทัพเข้ามาทางด่านสิงขร จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์นั้น ก็ได้เกณฑ์ผู้คนจับคือชาวสิงขรขณะนั้นเป็นของไทย มาอยู่ในกองทัพด้วย ครึ่งทัพพม่าพ่าย
แพ้ที่วัดไ้ชาวสิงขรส่วนหนึ่งไม่ยอมกลับภูมิลำเนาเดิม จึงตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกวัดไ้ ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า
“สิงขร” ไม่มีประวัติว่าคนสิงขรเป็นเชลยพมามาก่อน คนบ้านสิงขรกับคนดั้งเดิมอยู่กันเป็นปกติสุขดี จะต่างกัน
ตรงที่มีสำเนียงพูด ชาวสิงขรจะหางเสียงยาวๆ มีอาชีพทำตาลเพียงอย่างเดียวไม่ได้ทำไร่นาเหมือนคน
ตามท้อง

วัดลาดหรัทธาราม

เป็นวัดตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี สมัยก่อนเรียกชื่อวัดว่า วัด
ศาลาหมูสี ในอดีตเคยมีศาลาที่พักคนเดินทางตั้งอยู่ด้านหน้าวัด เป็นศาลายกพื้น ใต้ถุนเคี้ยว จึงมักมีหมูที่ชาวบ้าน
เลี้ยงไว้มานอนพัก และหมูมักชอบเอาตัวข้างและสี่ข้างดูโง่ศาลาเอนเองไป จึงมีเรื่องเล่ากันว่า ทำไมศาลา
จึงเป็นเช่นนี้ ได้รับคำชี้แจงว่า เพราะถูกหมูสีจนเสียดียง ศาลานี้เอนเป็นศาลาของหมู่บ้านมาก่อน เมื่อมีการ
ตั้งเป็นวัดขึ้นมาก็เลยเรียกชื่อวัดที่ตั้งใหม่ว่า วัดศาลาหมูสี วัดที่มีชื่อ “ศาลา” อยู่ด้วยในพื้นที่ใกล้เคียงวัด
ศาลาหมูสี ยังมีอีกได้แก่ วัดท่าศาลา และวัดศาลาเขื่อนหรือวัดศาลาเขียนอีกด้วย วัดทุกวัดดังกล่าวน่าจะเป็นวัด
ที่มีศาลาเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงได้สร้างวัดต่อมาก็เป็นได้

วัดขุนตรา

วัดขุนตราเป็นวัดในชนบท อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด ห่างจากที่ตั้งศาลาจังหวัดเพียง ๑.๕ กิโลเมตร
ด้านตะวันออกของวัดติดแม่น้ำเพชรบุรี ด้านทิศตะวันตกเป็นทุ่งนา ตอนเหนือวัดและไ้วัดมีบ้านเรือนราษฎร
ตั้งอยู่ห่างๆ ตามแนวลำน้ำ จึงเป็นวัดไ้ที่ตั้งอยู่ในกลางหมู่บ้าน ข้ามฝั่งแม่น้ำไปเล็กน้อย เป็นที่ตั้งวัดอีกวัด
หนึ่ง ชื่อ วัดกลบ ชาวบ้านและชาววัดจังหวัดเพชรบุรี จะเรียกวัดสองวัดนี้ควบคู่กันว่า วัดกลบ-ขุนตรา

วัดขุนตราเป็นวัดโบราณ คงจะสร้างและตั้งขึ้นเป็นวัดเมื่อ ๒๐๐ ปีเศษมาแล้ว แต่อาจจะนานกว่านี้ขึ้นไปอีกสักกี่ปี ไม่มีหลักฐานประวัติชี้ชัดได้ ถาวรวัตถุเก่าที่มีอยู่มากคงจะมีอุโบสถเก่าของวัดสักอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นอุโบสถที่นิยมทำขึ้นในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา หรือต้นๆ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นฝีมือช่างพื้นบ้าน อาจมีช่างจีนอยู่บ้าง ซึ่งอาจจะเป็นการซ่อมภายหลังก็ได้ พระพุทธรูปในอุโบสถเป็นแบบอย่างอยุธยาตอนปลายเช่นกัน ผู้ที่สร้างวัดนี้อาจมีตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของหลวง หรือเป็นขุนนางในบรรดาศักดิ์ชั้นขุน แล้วนำมาตั้งเป็นชื่อวัดว่า “วัดขุนตรา” ส่วนราชทินนามที่ต่อท้ายขุนตราก็ไม่ปรากฏจะมีอีกว่าอย่างไร ทำให้ไม่อาจทราบอะไรได้มากกว่านี้ อนึ่ง ภูมิสถานการณตั้งวัดขุนตรา อยู่ในทำเลที่สงบเงียบ เป็นวัดแก่การปฏิบัติธรรม และการศึกษาเล่าเรียนมาแล้วเป็นอย่างดี เพราะวัดมีเนื้อที่กว้างขวางพอสมควร ปัจจุบันยังมีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่ เช่น ไม้ยางอายุเกิน ๑๐๐ ปี ต้นพิกุลขนาดใหญ่ ขนาด ๒ คนโอบ ก็ยังมีอยู่ ต้นมะขามหลังอุโบสถต้นหนึ่งชรามาก โคนต้นขนาด ๓ คนโอบ กับมีต้นจันทน์ใหญ่ขนาด ๒ คนโอบเหมือนกัน

ในอดีตที่ผ่านมา วัดขุนตราต้องเป็นวัดที่เลื่องเรื่อง เป็นสำนักเรียนที่มีครูอาจารย์และศิษย์พอสมควร เพราะมีสถานที่เป็นสัปปายะ มีหลักฐานว่าครั้งรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงเอาพระธิดาพระศาสนาทั้งทางคันธาระและวิปัสสนาธุระ ย่อมแสดงว่าพระวัดขุนตราต้องเป็นสำนักที่เข้มแข็งในการปฏิบัติพระพุทธรศาสนาทั้งทางด้านการวิปัสสนาธุระอย่างเป็นรูปธรรมโดยแท้ นอกจากนี้ยังเคยเป็นสำนักเรียนบาลีที่มี ครู-อาจารย์ และผู้มาเล่าเรียนเป็นหลักฐานอีกแห่งหนึ่ง เพราะมีหลักฐานปรากฏอยู่ว่า มีหนังสือขอมจารึกในใบลานจำนวนกว่า ๑,๐๐๐ ผูก ได้มีการเก็บรวบรวมไว้มีจำนวนหนังสือเรียนมากกว่าแห่งใดเท่าที่เคยทราบมา ต่อมาเมื่อทางกรมศิลปากรได้ซ่อมบูรณะพระนครคีรีได้ขอรับหนังสือเรียนบาลีของวัดไปช่วยเก็บรักษาเก็บเอกสารอื่นของเมืองเพชรไว้บนพระนครคีรี เพื่อเก็บรวบรวมไว้แห่งเดียวกับเอกสารอื่นๆ ของเมืองเพชร ท่านพระครูสรอย เจ้าอาวาสวัดขุนตรา จึงได้มอบให้เป็นจำนวน ๘๒๗ ผูก พร้อมคู่มือหนังสือเรื่องพระมาลัยผูกใหญ่ มีภาพประกอบพร้อมหีบลายรดน้ำสวยงามมากไปพร้อมกัน

วัดสิงห์

เป็นวัดหนึ่งในจำนวน ๒ วัด กับ วัดชีปะขาว เพราะมีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน ด้วยมีกำหนดจะสร้างพระราชานิเวศน์ขึ้นที่บ้านปิ่นแห่งนี้ จึงได้ทำผาติกรรมให้แก่วัดสิงห์ ๒๐ ชั่ง ทางวัดจึงได้ย้ายตั้งปลูกสร้างมีกุฏิและเปรียญ เป็นคัน โดยจะนำมาสร้างในที่แห่งใหม่ที่วัดแถบอยู่ในท้องที่ตำบลหนองโสน อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ เป็นระยะทางร่องคดแม่น้ำเพชรลงมาราว ๕ กิโลเมตร

วัดแถบก่อนที่วัดสิงห์จะย้ายมา มีพระประจำอยู่ขณะนั้น ๔ รูป คือ พระอาจารย์จี่ ทำหน้าที่เจ้าอาวาส พระอาจารย์ค้อย นักวิปัสสนา พระรอด นักเทศน์ (ลูกชายอาจารย์จี่) และพระคู่ สภาวัดแถบทรุดโทรมมีกุฏิหลังย่อยๆ อยู่ทางทิศเหนือ (ได้นำ) ๓ หลัง กับศาลเก่าอายุ ๑๐๐ ปีเศษ อุโบสถหลังเล็กชำรุดทรุดโทรม แต่ยังคงอาศัยทำอุโบสถสังฆกรรมได้ เมื่อหลวงพ่อบุญมาจากวัดสิงห์ นายอินทร์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่เผ่าพระราชวังอยู่บนเขาวัง มีศรัทธาได้ถวายที่ดินวัดแถบให้สร้างกุฏิ ซึ่งเป็นที่สร้างกุฏิสงฆ์ในปัจจุบัน ได้ขยายเขตวัดเดิมให้กว้างออกไปอีก สำหรับชื่อวัดแถบหลวงพ่อบุญได้เปลี่ยนเป็น “วัดสิงห์” จากชื่อวัดที่ย้ายมาจากวังบ้านปิ่น หลวงพ่อบุญได้บูรณะอุโบสถให้ดีขึ้น และได้ก่อกำแพงวัด สร้างถนนเป็นคันคันน้ำ ซ่อมสร้างวัดสิงห์ให้เจริญขึ้นโดยลำดับ

สำหรับวัดแถบแม่น้ำ หรือ แถบ-ขุนตรา นั้น วัดนี้มีเรื่องเล่าว่า ที่บ้านฉาง หมู่บ้านที่ตั้งใกล้วัดแถบนั้น เป็นที่ตั้งขุ้งฉางข้าวของหลวง เพื่อเป็นเสบียงอาหารสำหรับกองทัพมาก่อน วัดแถบเป็นที่สำหรับตั้ง

เกลบกองแกลบเข้ามาเดียวกับวัดชมพูพลซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับวัดแกลบ เดิมชื่อวัดประชุมพลมาก่อน เพราะเคยใช้เป็น ที่ประชุมไพร่พลเวลายกทหารออกไปสู้รบกับข้าศึก ที่วัดนี้ยังมีพระพุทธรูปเป็นพระชัยสงคราม ประดิษฐานเป็น หลักฐานจนทุกวันนี้ ส่วนบริเวณด้านตะวันออกของวัดสิงห์ ห่างวัดไปราว ๔๐๐ เมตร มีเกาะกลางทุ่งนา เรียกว่า เกาะคาฮิม หรือเกาะคาเทียม ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งค่ายมาก่อน คาเทียมมีความกล้าหาญมาก นำกองทหารมา ท้ารบกับข้าศึกที่มาตั้งค่ายอยู่ที่นั่น และเกิดการสู้รบกันจนตัวเองตายในที่รบ ที่ตั้งค่ายต่อมากลายเป็นเกาะที่มีนา ล้อมรอบ เรียกว่าเกาะคาเทียมหรือเกาะคาฮิม

สำหรับที่ตั้งวัดสิงห์เดิม เมื่อวัดสิงห์ได้ย้ายวัดพร้อมแสนาสมาอยู่ทีวัดแกลบแห่งใหม่แล้ว วัดสิงห์ เดิมคงเหลือแต่อุโบสถ กับรูปปั้นสิงห์กึ่งนั่งกึ่งหมอบ อยู่หน้าอุโบสถ ๒ ตัว เป็นสิงห์รูปปั้น คงมีขนาดใหญ่ พอสถาวร เมื่อวัดถูกปล่อยทิ้งร้างไป ต่อมาก็ได้มีผู้หวังผลประโยชน์ไปขุดเจาะสิงห์หาของวิเศษจนปรักหักพัง ในที่สุดก็หมดสภาพ ส่วนที่หน้าอุโบสถวัดแกลบหรือวัดสิงห์แห่งใหม่นี้ก็ได้มีการสร้างสิงห์ปูนปั้นตั้งอยู่บนแท่น ฐาน ๒ ตัว

วัดกุฎี (ท่าแร่)

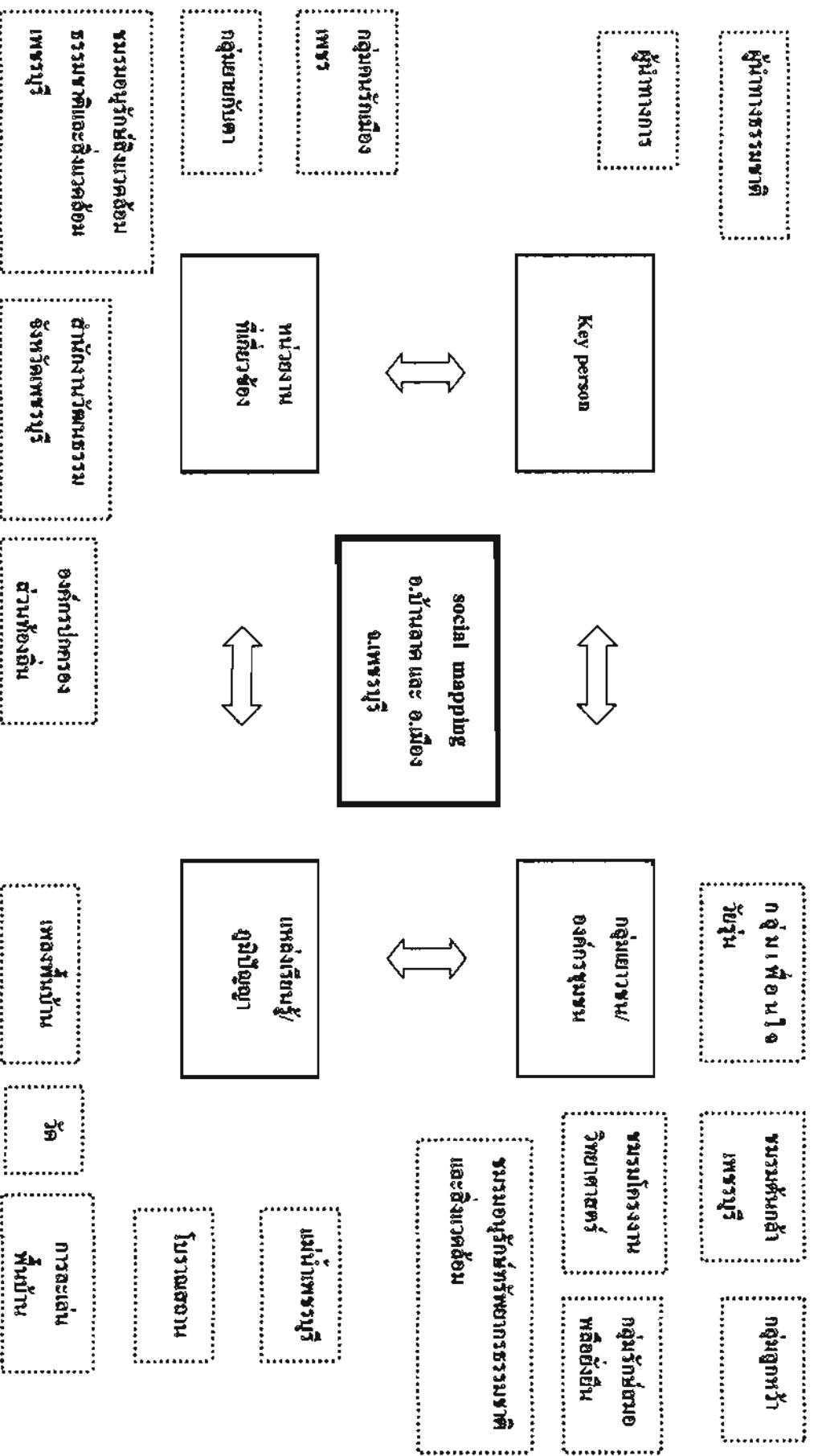
วัดกุฎี เป็นชื่อวัด เป็นชื่อทั้งทางราชการและชื่อที่ชาวบ้านเรียกอยู่ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ด้านฝั่งตะวันตก ในท้องที่หมู่ที่ ๖ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี วัดนี้มีบริเวณ ๒๖ ไร่ เขต วัดด้านนอกเป็นบ้านของราษฎรและไร่นา ด้านทิศเหนือซึ่งมีดงไม้ยางขึ้นอยู่หนาแน่นซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของฝูงลิง ขนาดใหญ่ ประมาณ ๑๐๐ ตัว วัดกุฎีเป็นวัดราษฎร์ที่ได้รับการทำนุบำรุง โดยญาติโยม-ชาวบ้านผู้มีศรัทธา เลื่อมใสในเจ้าอาวาสหรือเป็นสถานศึกษา เป็นสำนักที่กุลบุตรได้บวชเรียนมาก่อน ตลอดถึงลูกหลานชาวบ้านมา เข้าเรียน เพราะวัดกุฎีมีโรงเรียนประถมศึกษาตั้งอยู่ด้วย

ประวัติความเป็นมาของวัดนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนมากนัก โบราณสถานและโบราณวัตถุ ของเดิมคงเสื่อมสภาพ ปัจจุบันเหลือสิ่งปลูกสร้างล้วนเป็นของใหม่เกือบทั้งหมด จะมีแค่อุโบสถหลังเดิมพร้อม พระพุทธรูป พุทธประธานปูนปั้นภายใน น่าจะได้ทำขึ้นสมัยอยุธยาตอนปลาย แล้วได้ซ่อมแซมอีกหลายครั้ง บานประตูทางทิศตะวันตก ด้านทิศเหนือเป็นไม้จำหลักลายก้านขดบานเดียวเป็นของเก่ามาก สภาพผุ กร่อน แต่ ก็ยังเห็นศิลปะเค้าโครงเดิมของรูปแบบและความวิจิตรของฝีมือช่างครั้งกระโน้นได้อยู่ แต่ถ้าได้มีการบูรณะหรือ อนุรักษ์และใช้เป็นวิหาร ก็จะทำให้วัดกุฎีมีของเก่าไว้เป็นอนุสรณ์ คู่กับหอไตรฝีมือพื้นบ้านอีกหลังหนึ่ง ควบคู่ กับป้ายางสัญลักษณ์ของวัดกุฎีอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งขณะนี้ร่อยหรอลงมาก เนื่องจากมีโรคบางอย่างทำให้คันขยขึ้น คันตาย วัดกุฎีมีผู้ให้ข้อสันนิษฐานว่า วัดนี้เมื่อเริ่มก่อตั้งคงมีลักษณะทำที่อยู่เป็นกุฏิหลังย่อมๆ พออยู่อาศัยขึ้น ก่อน ต่อมาเมื่อมีพระมาอยู่อาศัยจำพรรษา จนมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นหลักเป็นฐาน มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นดี จึง ได้ก่อสร้างขยายเสนาสนะและขอบเขต เป็นวัดที่สมบูรณ์มากขึ้น ในเวลาต่อมาได้เจริญเป็นลำดับ

วัดนี้เคยมีพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน อุทอง และสุโขทัยในอุโบสถ แต่ก็ได้ถูกผู้ร้ายขโมยไปสกลักพาไป คงตามมาได้องค์เดียว เป็นพระโบราณปางห้ามญาติ ได้เก็บรักษาไว้บนกุฏิสงฆ์กับพระปางเลไลย์ นอกจากนี้วัด กุฎียังเคยเป็นวัดที่มีคัมภีร์ใบลานหนังสือสมุดข่อยของเก่าอยู่มาก แต่ต่อมาเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ กรม ศิลปากร ได้ส่งเจ้าหน้าที่แผนกหนังสือโบราณฯ มาขอรับหนังสือบางส่วนของวัด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ วรรณกรรมและเอกสารทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ไปชำระและเก็บรักษาไว้ยังหอสมุดต่อไปเมื่อ พ.ศ.

สรุปรายละเอียดจากหัวข้อที่ ๓.๑ - ๓.๕ ได้ตามความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของบุคคล องค์กร สภาพ
พื้นที่ ประเด็นศึกษา และแหล่งเรียนรู้ได้ดังแผนภาพที่ ๑

กลไกการขับเคลื่อนงานวิจัยจึงเป็นทั้ง กระบวนการหรือช่วย องค์การชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเด็นต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

๓.๖ รูปแบบการเรียนรู้

แบ่งรูปแบบการเรียนรู้ออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้กิจกรรมในหลักสูตร และ รูปแบบการเรียนรู้กิจกรรมนอกหลักสูตร

รูปแบบที่ ๑ กิจกรรมในหลักสูตร

กิจกรรมวิชาการรวมทอ้งถิ่น โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

วิชาการรวมทอ้งถิ่นจัดการเรียนการสอนมาแล้ว กว่า 10 ปี เกิดจากการผลักดันของครู ยุพา กสิรักษ์ เนื่องจากจบมาทางด้านสาขาวิชาการรวมทอ้งถิ่น ทางโรงเรียนจึงเล็งเห็นความสำคัญของการประยุกต์การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรโดยเชื่อมโยงกับทอ้งถิ่น โดยบรรจุวิชาในหลักสูตรการศึกษาจัดการเรียนการสอนมาอย่างต่อเนื่อง

เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจชุมชนในแต่ละชุมชนมีประเพณี วัฒนธรรมอะไรบ้าง หลังจากนั้นเป็นการค้นหาภูมิปัญญาเพื่อที่จะเรียนรู้ประวัติส่วนตัว ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ จนนำมาสู่การจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานและการนำเสนอโดยการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งภายในโรงเรียนมีการจัดแสดงเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ถ้าหากสนใจก็สามารถไปศึกษาค้นคว้าได้ในชุมชน

ส่วนใหญ่อำเภอบ้านลาดเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านหล่อเลี้ยงมาช้านาน จึงมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชุมชน เห็นได้จาก การแสดงบทเพลงต่างๆ เช่น เพลงพาคดกล เพลงปรบไก่ เพลงเกี่ยวข้าว การแสดงเรือบก ลำตัด เป็นต้น เด็กและเยาวชนควรมีโอกาสได้เรียนรู้เนื่องจากโรงเรียนบ้านลาดวิทยาเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ

กิจกรรมโครงงานวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี

โครงงานวิทยาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ถูกบรรจุในหลักสูตรการศึกษา โดยให้สถานศึกษาสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติโครงงาน

รูปแบบการเรียนรู้เป็นลักษณะการจัดทำโครงงานและการจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ การจัดทำโครงงาน มีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑. ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มแล้วคิดหัวข้อในการทำโครงงาน
๒. วางแผนการทำโครงงาน เช่น วัตถุประสงค์ การตั้งสมมุติฐาน วิธีการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นต้น
๓. การศึกษาค้นคว้าจากการปฏิบัติ
๔. การสรุปบทเรียนและการจัดทำรายงาน

นอกจากนี้เป็นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น ค่ายวิทยาศาสตร์ โดยมีวิทยากรจากโครงการพระราชดำริแหลมผักเบี้ยมาจัดกระบวนการเรียนรู้ การทัศนศึกษานอกสถานที่บ่อป่าบดน้ำเสียว ป่าชายเลน กิจกรรมการสำรวจสถานที่สำคัญภายในชุมชนโดยใช้เครื่องมือ แผนที่ GPS เป็นต้น

เนื่องจากอำเภอบ้านแหลมมีพื้นที่ติดกับชายฝั่งทะเลเป็นสถานที่ที่แม่น้ำเพชรบุรีไหลลงสู่ทะเล มีทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล เช่น ป่าชายเลน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ โครงการวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ ๖ ศูนย์วิจัยและทดสอบพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นต้น เป็นทุนทางสังคมในการจัดการเรียนรู้โครงการวิทยาศาสตร์

รูปแบบที่ ๒ กิจกรรมนอกหลักสูตร

“ค่าย” สือการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี

“ค่าย” สือการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี เป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการรูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัย เพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี โดยการสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยร่วมกันระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ตามแนวแม่น้ำ ชุมชน ทิววิจัย บ้านบางจานและนักวิจัยโครงการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นั่นก็คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๓ - ๕ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของทิววิจัยบ้านบางจานในการเป็นที่เล็งจัดกิจกรรม โดยมีชุมชนสมอพลีให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ ดังนั้น “ค่าย” สือการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี จึงเป็นสื่อกลางที่หลายภาคส่วนมาทำกิจกรรมด้วยกันในระยะเวลาหนึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้ต่อไป

เริ่มจากการออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันก่อนการจัดค่าย ระหว่าง ครู ชุมชนสมอพลี ทิววิจัยบ้านบางจาน วิทยากรจัดการเรียนรู้ เป็นการทำความเข้าใจโครงการร่วมกัน ทบทวนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การออกแบบกิจกรรม จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

ในส่วนของกิจกรรมสร้างการเรียนรู้เน้นสร้างความสนุกสนาน ดังประโยคที่ว่า “เรียนให้สนุก เล่นให้มีความรู้” แบ่งกิจกรรมเป็น ๓ ส่วน ส่วนแรก กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ กิจกรรมรอบกองไฟ กิจกรรมการประกอบอาหาร ส่วนที่สอง กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมคิดอาวุธทางปัญญา อวัยวะในการทำควมดี ส่วนที่สาม กิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เช่น การนั่งเรือเรียนรู้ตามแนวแม่น้ำ เรียนรู้บริบทชุมชนในการทำกิจกรรมต้องอาศัยเทคนิคและเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ เช่น ใบไม้ ที่ฝึกในการสังเกต การคิดที่จะตั้งคำถาม กล้องถ่ายรูป เก็บภาพที่สนใจหรือประทับใจมาเรียนรู้ต่อ เป็นต้น หลังจากที่ทำกิจกรรมสิ่งสำคัญคือการ สรุปบทเรียน เพื่อให้เห็นความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

“ค่าย” สือการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้หนึ่งที่จัดกระบวนการเรียนรู้โดยนำแม่น้ำเพชรบุรีเป็นสื่อในการสร้างการเรียนรู้ ซึ่งแม่น้ำเพชรสามารถแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของธรรมชาติตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ อีกทั้งยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีมาอย่างช้านาน ไม่ว่าจะเป็น อาชีพเกษตรกรรม การประมง การทำตาล ประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงออกของสายน้ำ เช่น การแห่เรือองค์ การละเล่นเรือบก เป็นต้น จุดประกายให้ เด็กนักเรียนหันมาสนใจเรียนรู้จากสิ่งรอบตัว ครูและชุมชนได้เห็นกระบวนการเรียนรู้ ทิวที่เล็งจัดกิจกรรมได้พัฒนาศักยภาพ ตลอดระยะเวลาการทำกิจกรรมแม้เป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่เป็นประสบการณ์ของแต่ละคนที่ครั้งหนึ่งได้มาใช้ชีวิตร่วมกัน ณ ที่แห่งนี้

กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น

กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่นเกิดจากการดำเนินงานของศูนย์อนามัยที่ ๔ จังหวัดราชบุรี โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพที่ดีกับนักเรียน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ยาเสพติด บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโทษที่มีผลต่อร่างกายและส่งผลกระทบต่อคนรอบข้าง โรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น สาเหตุที่นำไปสู่สิ่งต่างๆ เหล่านั้น นอกจากนี้เป็นการเสนอวิธีการหลีกเลี่ยงหรือทางออกสำหรับการไม่ไปมีตัวตนในสิ่งเสพติด

รูปแบบการเรียนรู้แบ่งเป็น ๓ ช่วง ช่วงแรก เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเสพติด โดยการบรรยาย การจดบันทึก ประเมินการเรียนรู้ผ่านแบบสอบถาม ช่วงที่สอง เป็นการนำความรู้ที่ได้ไปนำเสนอกับชุมชน โดยการเดินรณรงค์ แสดงละคร จัดนิทรรศการ ช่วงที่สาม เป็นการถอดบทเรียน ก่อนทำ ขณะทำ หลังการทำกิจกรรม

เป็นกิจกรรมที่ทำให้ทีมที่เล็งจัดกิจกรรมได้ฝึกการทำงานร่วมกัน ชุมชนได้เห็นกิจกรรมที่นักเรียนพยายามสื่อสารออกมาในรูปแบบต่างๆ เป็นจุดประกายที่นำไปสู่รูปแบบการทำกิจกรรมระหว่างโรงเรียนและชุมชนต่อไป เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาของกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดเพชรบุรีหรือพื้นที่อื่นๆ ก็ยังคงเกิดขึ้นและทวีความรุนแรง เห็นได้จากปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาเสพติด ปัญหาการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

กิจกรรมกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มลูกสิงห์ กลุ่มลูกท้าว กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์สภาพเด็กและเยาวชนจังหวัดเพชรบุรี ฯลฯ ชมรมต้นกล้าเพชรบุรี

เป็นรูปแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมาเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมเป็นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมนั้นๆ ด้วยการรวมตัวกันของเยาวชนหลายกลุ่มจึงทำให้มีความหลากหลายในการจัดกิจกรรมตามช่วงเวลาและโอกาส

กลุ่มลูกท้าว

การเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการจัดกิจกรรมสาธิตการตอกกระดาน ตัดพวงมโหรี และ ทำลูกขอกพวงมโหรี เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เยาวชนได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ประสบการณ์จากการร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่มีการจัดขึ้นในจังหวัดเพชรบุรี

๓.๗ บทบาทของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

๓.๗.๑ การเรียนรู้เรื่องคุณลักษณะที่ดีของพี่เลี้ยงนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- มีใจเพื่อการให้ การเสียสละ และการช่วยเหลือ
- มีความอดทน ใจเย็น ควบคุมอารมณ์ได้
- มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ย่อมถ่อมตน
- ไม่นำทางความคิดให้กับชุมชน
- สร้างความไว้วางใจให้กับชุมชน
- มีระเบียบวินัยในการทำงาน
- มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ

- มีมุมมองกว้าง ตัดสินใจด้วยข้อมูลและเหตุผล

๓.๗.๒ การเรียนรู้เรื่องทักษะที่เปลี่ยนแปลงนักรวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำเป็นต้องมีในการทำงานกับชุมชน

- ทักษะในการตั้งคำถาม
- ทักษะในการฟัง
- ทักษะในการจับประเด็น
- ทักษะในการเขียนแผนที่ความคิด
- ทักษะในการคิดวิเคราะห์ – สังเคราะห์ / คิดเชื่อมโยง
- ทักษะในการเขียนรายงานเพื่อการสื่อสารกับชุมชน
- ทักษะในการสื่อสาร
- ทักษะในการประเมินสถานการณ์ในเวที
- ทักษะในการบริหารโครงการ

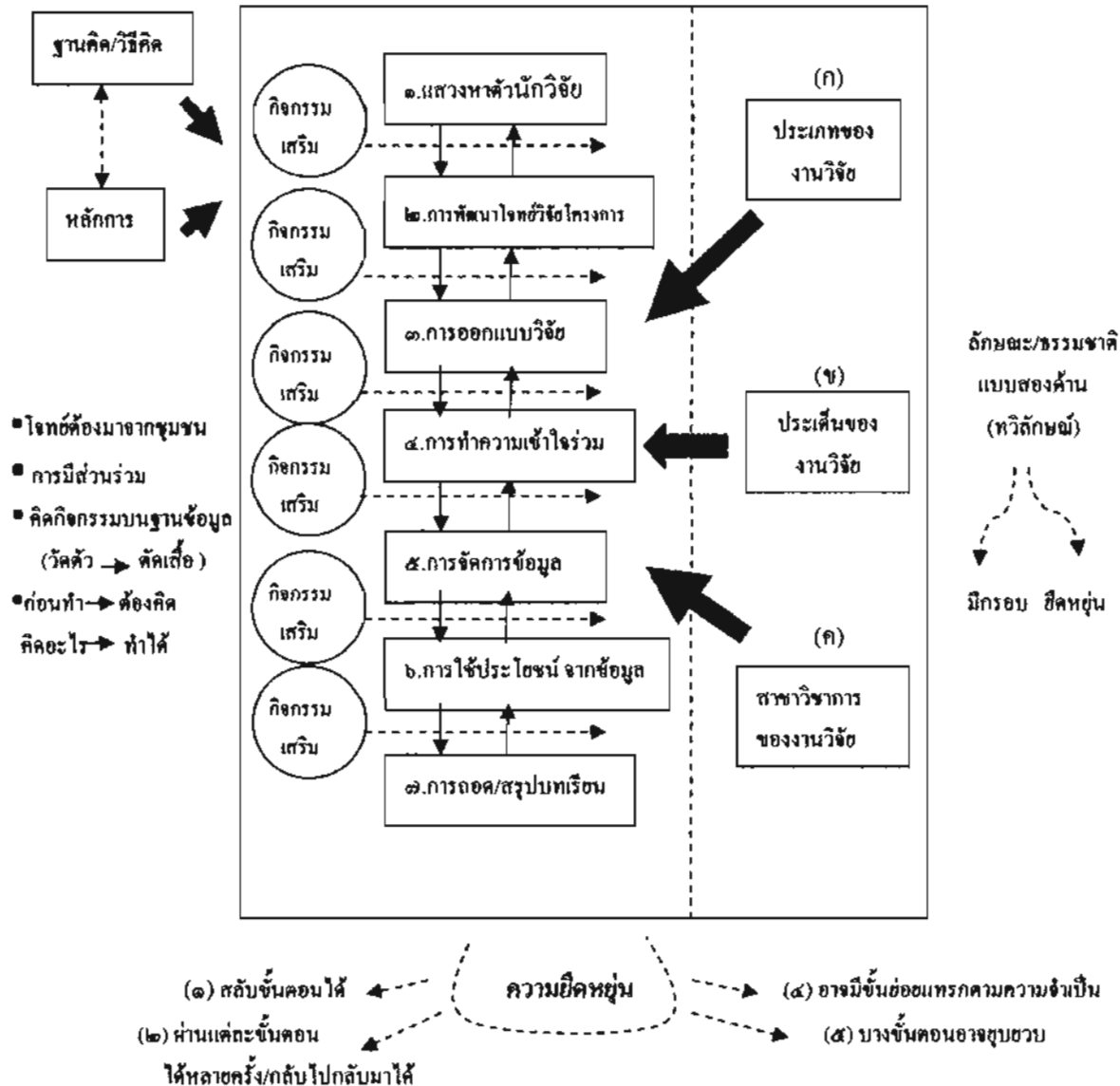
๓.๗.๓ บทบาทของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- มีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างระบบราชการสถานศึกษาในแต่ละระดับ ไม่ว่าจะเป็น
สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรม กระทรวง เป็นต้น

- มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษานโยบายเกี่ยวกับการศึกษา
- มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาหลากหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาทางเลือก การศึกษา
ชุมชน การวิจัยทางการศึกษา การศึกษาในระบบ

- นักจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัด workshop การเขียนข้อเสนอโครงการ การอบรมงาน
พลังกลุ่มและความสุข เป็นต้น

- นักประสานชุมชน เช่น สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา
- มีความเข้าใจงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เช่น เป้าหมาย กระบวนการ การบริหารจัดการ

รูปภาพที่ ๑๒ กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

๓.๘ ทิศทางการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

๓.๘.๑ ประเด็นการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากการศึกษาบริบทพื้นที่ทำให้ค้นพบต้นทุนทางสังคมนำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย อาทิ แกนนำเด็กและเยาวชน ครู ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ดังนั้นประเด็นเด็กและเยาวชนจึงเป็นสื่อกลางให้ วัด โรงเรียน ชุมชน มาจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และยังเป็นประเด็นสาธารณะที่หลายกลุ่ม องค์กร ชุมชนให้ความสนใจ เนื่องจากคำนึงในการส่งบุตรหลานไปเรียนในตัวเมือง ทำให้เด็กและเยาวชนสัมผัสกับความเป็นเมือง การศึกษาที่มุ่งเน้นในหลักสูตร การใช้ชีวิตท่ามกลางความทันสมัย เทคโนโลยี ขาดโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติ วิถีชุมชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนลืมรากเหง้าของตนเอง เห็นได้จากกลุ่มขยายกับคา มีการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะ

การเรียนรู้เกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรีให้เห็นคุณค่าที่คอยหล่อเลี้ยงชีวิตในจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มรักษ์สมอพลียังยื่น ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนภายในชุมชน โดยเฉพาะค่ายรักแม่น้ำเพชรบุรีมาอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนการจัดกิจกรรมของนักวิจัยเป็นอย่างดี

บทเรียนจากการเป็นนักวิจัยโครงการแนวทางการเรียนรู้และฟื้นฟูคุณค่าประเพณีวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของตำบลบางจาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ร่วมกับเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เด็กที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ช่วงอายุระหว่าง 13-18 ปี นั้นพบว่ามีการวิจัยและเงื่อนไขต่างๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรม เช่น การสอบวัดผลการเรียนกลางภาคและปลายภาคภายในโรงเรียน การสอบวัดระดับความรู้ gat / pat การสอบเข้าสู่มหาวิทยาลัย การเรียนพิเศษ กิจกรรมภายในและภายนอกโรงเรียน เป็นต้น เป็นข้อจำกัดในการทำกิจกรรม นำมาสู่การออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมต่อไป ในส่วนเด็กที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ช่วงอายุ 7-12 ปี ปัจจัยและเงื่อนไขในการสร้างการเรียนรู้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เป็นต้น เด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนดินกล้าอ่อนที่กำลังจะเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงากับสังคม ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ เข้ามามีส่วนในการเจริญเติบโต ให้เหมาะสมกับดินกล้านั้นๆ เช่น ดิน จะต้องมีการเตรียมดิน การดูแลเอาใจใส่ รดน้ำ พรวนดิน แสงแดดที่พอเหมาะพอควร ดินกล้าอ่อนจะได้เจริญเติบโตออกดอกออกผลต่อไป

๓.๘.๒ พื้นที่ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หากจะดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบว่าบริเวณตามแนวแม่น้ำหรือบริเวณรอบนอกแม่น้ำเพชรบุรี ในอำเภอบ้านลาดและอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีความเชื่อมโยงกันโดยยึดแม่น้ำเป็นหลัก ทั้งบริบทของพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนจึงเป็นสื่อกลางที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีสิ่งสำคัญดังต่อไปนี้

แกนนำที่ชัดเจนทั้ง แกนนำเยาวชน แกนนำชุมชน ครูในโรงเรียน ที่สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงาน เช่น ครูวิชา ภาษาอังกฤษ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีความกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนอกเหนือจากการเรียนในหลักสูตร ครูสุราญทิพย์ เอมโอบุญ โรงเรียนวัดกุฎี ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของเด็กนักเรียนจากการร่วมกิจกรรม “ค่าย” สื่อการเรียนรู้แม่น้ำเพชร แกนนำเยาวชนตำบลบางจานสามารถมีบทบาทในการเป็นที่เล็งกิจกรรมให้กับน้องๆ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้เอื้อในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับช่วงอายุของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะบริบทพื้นที่ตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี ที่มีระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ เช่น ดิน ไม้ นกชนิดต่างๆ สิ่งมีชีวิตในน้ำ เป็นต้น วัด แหล่งเรียนรู้ที่ประกอบด้วยหลายแขนงวิชา อาทิ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้สามารถเป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสรู้เรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนตามหลักสูตรการศึกษาภายในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว

๓.๘.๓ กระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รูปแบบที่ ๑ ชุมชนวิจัย เช่น ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

๑. เข้าไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทำความรู้จักกับชุมชนให้มากขึ้นกว่าเดิม ที่ผ่านมาเป็นการทำความเข้าใจกับเบื้องต้นจากการร่วมกิจกรรม “ค่าย” สื่อการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งชุมชนมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งใน

วันสำคัญต่างๆ และกิจกรรมที่จัดขึ้นมาเฉพาะ เช่น ค่ายเยาวชนรักแม่น้ำเพชร จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นศักยภาพของชุมชนในการจัดการ

๒. เข้าไปพูดคุยหรือจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีต้นทุนอยู่แล้วภายในชุมชนและกระบวนการเรียนรู้จากภายนอก ทำให้ชุมชนเห็น สัมผัสกับกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่สามารถออกแบบให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเกิดความสุขในการเรียนรู้

๓. ชักชวนไปเรียนรู้นอกสถานที่ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและกระตุ้นการเรียนรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สร้างแรงบันดาลใจที่จะกลับมาขับเคลื่อนงานภายในชุมชน เช่น เวทีเครือข่ายนักวิจัย การจัดงานเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การศึกษาดูงาน การอบรมพลังกลุ่ม เป็นต้น

๔. เข้าสู่กระบวนการพัฒนาโครงการ โดยเริ่มจากการค้นหาประเด็นที่คนในชุมชนให้ความสนใจเห็นความสำคัญของประเด็นที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นอื่นๆ ได้ เช่น การจัดการท่องเที่ยว เด็กและเยาวชนการศึกษา เป็นต้น นำมาสู่การตั้งโจทย์วิจัยร่วมกัน และการออกแบบโครงการ ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีการ กลุ่มเป้าหมาย ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นต้น ในแต่ละขั้นตอนเน้นสร้างการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนและเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน อีกทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพ ทักษะในด้านต่างๆของคนภายในชุมชน เช่น การสังเกต การฟัง การคิด การตั้งคำถาม การพูด การเขียน เป็นต้น

รูปแบบที่ ๒ โครงการวิจัยในโรงเรียนระดับประถมศึกษาตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีหรือบริเวณรอบนอกแม่น้ำ

๑. “ค่าย” สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูในโรงเรียนต่างๆ ได้มาทำกิจกรรมร่วมกันผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการฝึกทักษะ การสังเกต การคิด การตั้งคำถาม การพูด หรือที่เรียกง่ายๆ ว่า “เอ๊ะ” การตั้งคำถามเพื่ออยากรู้ “อ้อ” เมื่อรู้คำตอบแล้ว เป็นทักษะเบื้องต้นของนักวิจัย โดยวิธีการสังเกตจากใบไม้แล้วตั้งคำถาม การทดลองปฏิบัติเรียนรู้จากสถานที่โดยใช้กล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องมือในการถ่ายภาพที่สนใจแล้วนำรูปภาพมาตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ

๒. เวทีสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการจัดทำโครงการงานวิจัย เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดทำโครงการงานวิจัยในระดับชั้นประถมศึกษา ปังจ๊ยะและเงื่อนไขต่างๆ ที่มีผลต่อการทำกิจกรรม เช่น ประเด็นที่สนใจ วัตถุประสงค์ กระบวนการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นต้น

๓. ติดตามการจัดทำโครงการงานวิจัย ร่วมกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อสังเกตการณ์และสรุปบทเรียนของนักวิจัยเป็นการสร้างการเรียนรู้ในช่วงของการปฏิบัติโครงการ เช่น กิจกรรมเก็บข้อมูล สรุปบทเรียนให้เห็นถึงความรู้สึกรู้สึกในการทำกิจกรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้ เป็นต้น

๔. เวทีการนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการงานวิจัย หลังสิ้นสุดการจัดทำโครงการเป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ เช่น การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร เป็นต้น ส่งผลให้นักวิจัยได้เรียนรู้การสร้างสื่อการเรียนรู้

๕. การศึกษาดูงาน จากการปฏิบัติโครงการงานวิจัยที่ผ่านมาเป็นบทเรียนนำมาสู่การเติมความรู้โดยการออกแบบการศึกษาดูงาน จากแหล่งเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยมีส่วนร่วม นักวิจัยสามารถนำบทเรียนมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่อไป

๓.๘.๔ ปัญหาและอุปสรรค

๑. การประสานงานระดับนโยบาย เนื่องจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่ม องค์กรหน่วยงาน เป็นต้น ในการเชื่อมโยงการทำงานระดับนโยบายให้สามารถดำเนินการไปได้ ซึ่งในแต่ละหน่วยงานจะมีระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติ ถ้าหากการดำเนินงานไม่สอดคล้องกับนโยบายหรือระดับผู้บริหาร ไม่ให้ความสนใจก่อให้เกิดจุดติดขัดได้ ยกตัวอย่าง เช่น การดำเนินงานภายใน โรงเรียนการตัดสินใจที่มีผลต่อการทำงานขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการ ถึงแม้ครูภายในโรงเรียนจะให้ความสนใจแต่ต้องคำนึงถึงระดับนโยบายด้วย

๒. ขาดประสบการณ์ในการทำงาน การจัดระบบข้อมูลที่ยังไม่เป็นระบบส่งผลไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นทักษะสำคัญในการทำงาน

๓.๘.๕ ข้อเสนอแนะ

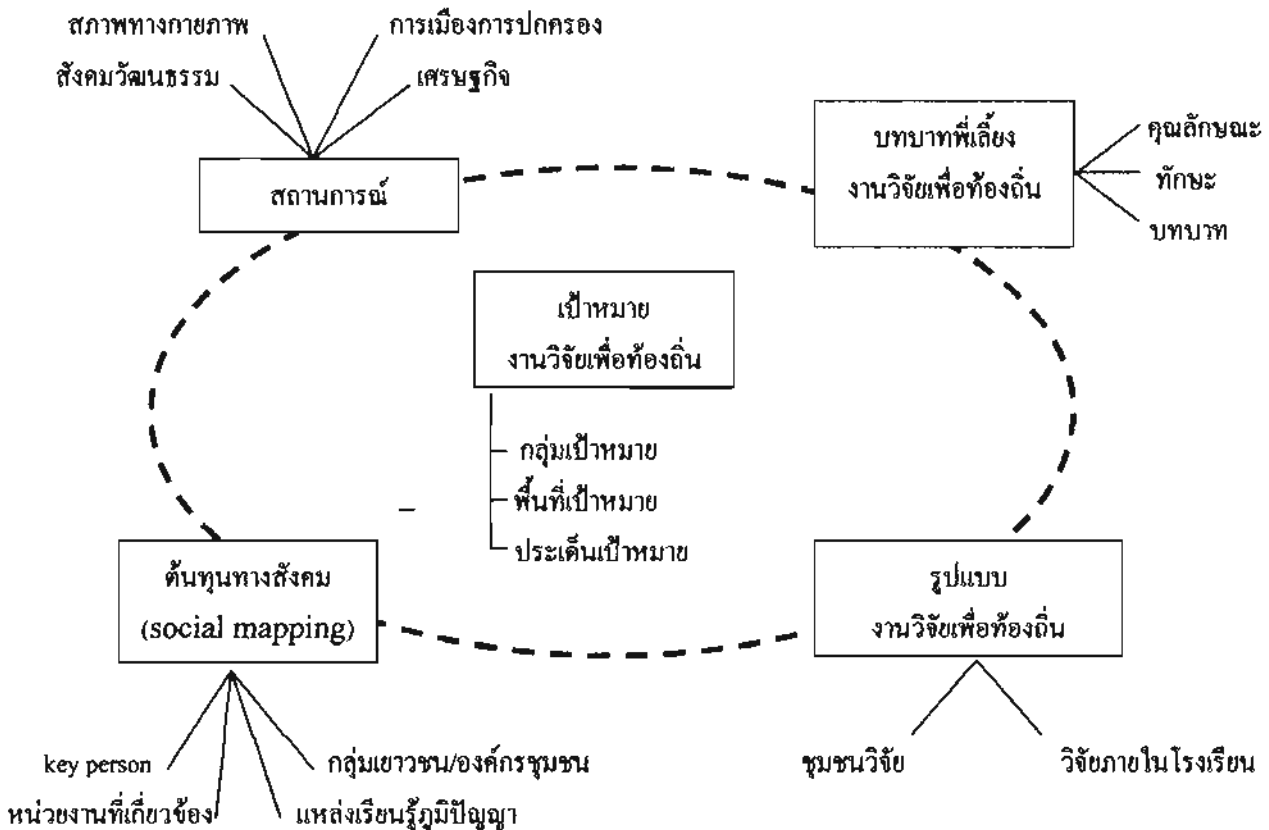
๑. จำเป็นต้องมีศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น / พี่เลี้ยง เพื่อช่วยหนุนเสริมการทำงาน หากเกิดจุดติดขัดหรือเกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น นโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบต่อการทำงานเกินกว่าที่นักวิจัยสามารถจะประสานงานได้ เป็นต้น

๒. ควรมีการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเกี่ยวกับทักษะต่างๆ เช่น การจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยผ่านการเป็นนักวิจัยโครงการภายในชุมชน หรือการวางแผนอย่างชัดเจนในช่วงเริ่มต้นในการมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพ

ดังนั้นเพื่อให้ นักวิจัยมีประสบการณ์การทำงานและบทเรียนที่ได้อย่างรอบด้าน โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปข้อมูล และการเขียนรายงาน ครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัยจึงขอปรับบทบาทของตนเองจากพี่เลี้ยงวิจัยไปเป็นนักวิจัยในโครงการแนวทางการเรียนรู้และฟื้นฟูคุณค่าประเพณีวัฒนธรรมโดยมีส่วนร่วมของตำบลบางจาน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเรียนรู้การทำงานก่อนที่จะมารับบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรีในระยะต่อไป

บทที่ ๔ สรุปผลการดำเนินงาน

๔.๑ สิ่งที่ได้เรียนรู้ / ข้อค้นพบ

จากแผนภาพสรุปเป็น ๔ ส่วน ได้แก่ ๑.สถานการณ์ ๒. ต้นทุนทางสังคม ๓.รูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ๔. บทบาทที่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นำมาวิเคราะห์เพื่อค้นหา รูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี ควรเป็นอย่างไร โดยอธิบายได้ ๓ ประเด็น ดังนี้

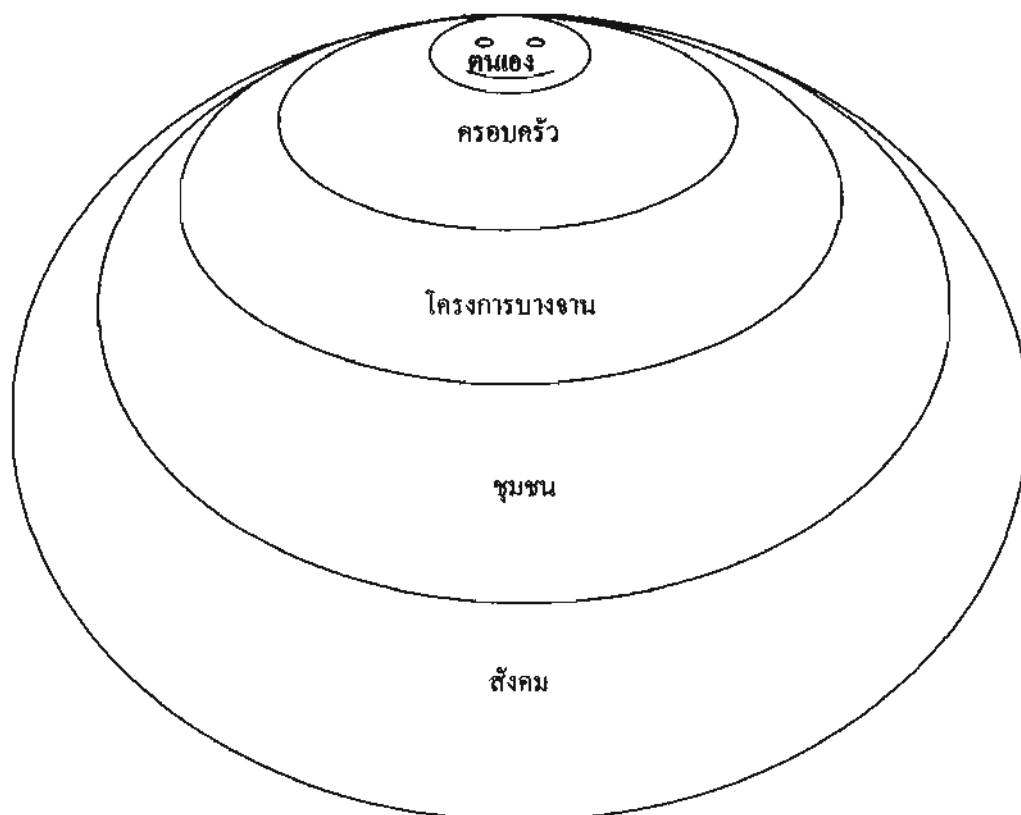
ประเด็นแรก เป้าหมายประเด็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การศึกษาสถานการณ์อย่างรอบด้านทำให้เข้าใจพื้นที่ ในมิติต่างๆ ทั้งสภาพทางกายภาพหรือบริบทพื้นที่ การเมืองการปกครอง สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ แต่ด้วยปัจจัยและเงื่อนไขในการทำงานที่มีต้นทุนที่งานเด็กและเยาวชนจึงมุ่งเน้นเป็นหลัก ยังขาดประสบการณ์ในการทำ ความเข้าใจพื้นที่ในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะ เศรษฐกิจ ที่วิถีชีวิตส่วนใหญ่ดำรงอาชีพเกษตรกรรมโดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นค้ำเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงมาช้านาน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นแต่ละประเด็นจะมีความเชื่อมโยงกัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากพูดถึงเด็กและเยาวชนก็ต้องมองถึงครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ขึ้นอยู่กับความสนใจของชุมชนที่จะเลือกประเด็นในการพัฒนาเป็นโจทย์วิจัย.

ประเด็นที่สอง กลุ่มเป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถ้าหากเอ่ยถึงประเด็นเด็กและเยาวชนต้องทำความเข้าใจพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยและส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา หน่วยงาน/องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนเส้นทางการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หากเป้าหมายคือการพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชน ให้สำนึกรักท้องถิ่นเยาวชนกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมน่าจะอยู่ในช่วงอายุ ๑๔ – ๑๖ ปี หรือในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒- ๔ ส่วนที่เกี่ยวข้องคือครูผู้สอนในสถานศึกษา ดังนั้นการแสวงหาครูที่มีศักยภาพในการเป็นนักวิจัยจึงขึ้นอยู่กับบทบาทที่เสี่ยงในการออกแบบกิจกรรมเพื่อแสวงหา ยกตัวอย่างเช่น การจัดเวทีนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย โดยเชิญครูแต่ละโรงเรียนเข้าร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองต่างๆ หรือการชักชวนครูเข้าร่วมเวทีเครือข่ายนักวิจัย เป็นการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา

ประเด็นที่สาม พื้นที่เป้าหมายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ชัดเจนในที่นี้เลือกโรงเรียนบ้านลาดวิทยา มีครูที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับการเป็นนักวิจัย และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ รวมถึงนโยบายโรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้จากองค์ความรู้ท้องถิ่น เห็นได้จาก การกำหนดหลักสูตรวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นนักเรียนได้มีโอกาสสืบค้นภูมิปัญญาจากครูภูมิปัญญา ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยใช้ละครหุ่นมือเป็นสื่อสร้างการเรียนรู้ กลุ่มเพื่อนใจวัยรุ่นเน้นให้ความรู้เรื่องสุขภาพ เพศศึกษา ยาเสพติด เป็นต้น

จากประเด็นต่างๆ ที่อธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้าสู่สถาบันการศึกษานั้นก็คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา แต่เป็นการวิจัยระดับพัฒนาบุคคลซึ่งเป็นครูบุคลากรของสถานศึกษา โดยมีประเด็นเด็กและเยาวชนเข้ามาสร้างการเรียนรู้ ทั้งนี้ทั้งนั้นเป็นเพียงมิติหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรียังมีมิติอื่นๆที่ต้องทำความเข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนาต่อไป

๔.๒ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ การวิจัยภายนอกมาสู่การวิจัยภายใน ไปสู่การวิจัยภายนอกอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ การตั้งคำถามกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสังคม เพื่อที่จะหาคำตอบ ยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเช่น โรงพยาบาลที่มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น หมายถึงผู้ป่วยที่ประสบกับภาวะเครียด อาการทางจิต ทำให้เกิดสถานการณ์นี้ขึ้น สาเหตุมาจากอะไร เป็นคำถามที่มองย้อนกลับไปยังชุมชนที่บุคคลเหล่านี้อาศัยอยู่ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นอย่างไร ชุมชนที่ใกล้ตัวมากที่สุดก็คือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงาน กลุ่ม / องค์กร ต่างๆ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง พร้อมกับการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ต่างๆ สามารถสรุปผลของการเรียนรู้ได้ดังนี้

ประการแรก เราเป็นครูให้เด็ก เด็กเป็นครูให้เรา ร่วมกันเรียนรู้ ถึงแม้ประสบการณ์ที่แตกต่างกัน แต่ความต่างของอายุไม่ได้หมายความว่าเราจะมีสิทธิที่เหนือกว่า ดังนั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจึงมีความสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ร่วมกันทั้งเด็กและตนเอง จะเห็นได้จากการประชุมที่มีการยกระดับจากที่เคยนัดหมายเรียกประชุมเปลี่ยนมาเป็นเด็กๆ นัดประชุมกันเอง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการพูดคุยแต่ละครั้ง หลังจากมีการไปร่วมกิจกรรมค่ายเรียนรู้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพื้นที่อื่นๆ ทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะกลับมาทำกิจกรรมของพื้นที่ตัวเอง หรือที่เรียกว่า การระเบิดจากภายในนั่นเอง

ประการที่สอง ครอบครัวยุคใหม่ คือแหล่งเรียนรู้ ครอบครัวยุคใหม่เป็นรากฐานของชุมชน โดยเฉพาะครอบครัวของคนเองที่มีความต่างของช่วงอายุ เสมือนภาพจำลองของชุมชน ถ้าหากเราจัดการความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ได้ แล้วชุมชนจะมีความหวังอะไร เหมือนกับตนเองเป็นคนเชื่อมความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้ได้มีกิจกรรมร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น ป้าจะมีความสามารถในการทำขนม (ขนม อุปกรณ์ที่ใช้ในการจับกุ้ง) น้อยๆ ก็สนใจมานั่งดู ก็เลยชวนพูดคุยถึงในอดีตที่มีการออกไปยกขอมแต่ละครั้งว่าป้าทำอะไรบ้าง ผู้สูงอายุมักมีความสุขในการบอกเล่าเรื่องในอดีต เด็กก็สนใจที่จะฟัง หลังจากนั้นก็ชวนกันไปยกขอมร่วมกัน ได้กุ้งมาจำนวนหนึ่งมานำมาทำกับข้าว เป็นความสุขเล็กๆที่เกิดขึ้นกับครอบครัว

ประการที่สาม คนเอง เริ่มจากการเรียนรู้ภายในตนเอง ทำความเข้าใจแล้วจะเปลี่ยนแปลง ถ้าหากตนเองเปลี่ยนคนรอบข้างก็จะเปลี่ยน ทั้งที่แต่ก่อนเคยคิดจะเปลี่ยนแปลงคนอื่น ซึ่งในความเป็นจริงเราไม่สามารถจะเปลี่ยนใครได้นอกจากเจ้าตัวเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การทำความเข้าใจองค์ประกอบของชีวิตที่ประกอบด้วย กาย ใจ ความคิด ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

จากที่เคยคิดจะเปลี่ยนแปลงสังคม ชุมชน กลุ่มเด็ก ครอบครัว สุดท้ายตนเอง เป็นจุดแรกที่เปลี่ยนแปลงก่อนแล้ว กลุ่มเด็ก ครอบครัว ก็จะเปลี่ยนแปลงเอง ถ้าหากปัจเจกแต่ละปัจเจกเปลี่ยน คนรอบข้างก็จะทยอยๆ เข้าสู่การหมุนเกี่ยวยิ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ แรงเหวี่ยงยิ่งแรงเท่านั้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน สังคมต่อไป

๔.๓ กระบวนการมีส่วนร่วมกับการขับเคลื่อนงานในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

กระบวนการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

- การสร้างความเข้าใจภายในตนเองเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สื่อสารไปยังบุคคล กลุ่มคนภายในชุมชน เริ่มจากบุคคล กลุ่มคนไปสู่การขยายเครือข่าย อาศัยกระบวนการในการร่วมคิดวางแผน ปฏิบัติ และสรุปผล

- ขณะทำงานที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนงาน

- กระบวนการเชื่อมกับความหลากหลายของช่วงอายุในการเรียนรู้ร่วมกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย

๔.๔ ปัญหาและอุปสรรค

การปฏิบัติงาน

- เป้าหมายและวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนในการไปร่วมกิจกรรมหรือการจัดกิจกรรม ช่วงแรกของการดำเนินกิจกรรมเป็นการไปร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้จะไม่ได้ตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ถ้าหากไม่ได้ดังอย่างชัดเจน รวมทั้งการจัดกิจกรรมตามแผนดำเนินงาน

- ปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่ได้ตั้งไว้ เช่น ศักยภาพของคนเอง การขึ้นโครงการ ตามวัตถุประสงค์ของโครงการจำเป็นต้องขึ้นโครงการเพื่อเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังนั้นเมื่อศึกษาบริบทชุมชน ค้นหาทางสังคมและการเรียนรู้บทบาทที่เลี่ยนักวิจัย ตนเองยังขาดทักษะวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงเข้าสู่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการพัฒนาโครงการ ถ้าหากขึ้นโครงการวิจัยจึงไม่สามารถหนุนเสริมโครงการในพื้นที่ได้

ที่เลี่ยนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- การสื่อสารในการวางแผนร่วมกันระหว่างนักวิจัยและที่เลี่ยนนักวิจัย ตั้งแต่ คัดน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ การวางแผนในช่วงต้นน้ำยังไม่ชัดเจนซึ่งตนเองไม่ได้ผ่านการเป็นนักวิจัยโครงการในพื้นที่ แต่เป็นการเรียนรู้ไปเรื่อยๆ กัน ช่วงของกลางน้ำเป็นการศึกษาไปโดยไม่รู้ว่าจะต้องได้ผลลัพธ์อะไรบ้าง ช่วงปลายน้ำจึงมีปัญหาในการจัดระบบข้อมูล

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- ไม่เข้าใจการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยกับผู้ประสานงานโครงการ จะต้องปฏิบัติงานร่วมกันอย่างไร

๔.๕ ข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติงาน

- การปฏิบัติงานควรกลับไปสู่การทบทวนเอกสารโครงการเป็นระยะๆ ทั้งเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแผนการดำเนินกิจกรรม

- การเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการเป็นนักวิจัยสองบทบาท คือ บทบาทนักวิจัยโครงการในชุมชน กับบทบาทนักวิจัย social mapping ในช่วงเวลาเดียวกันมีอุปสรรคในการจัดการเวลาที่จะต้องแบ่งช่วงเวลาให้เหมาะสมในการรับผิดชอบทั้งสองบทบาท ดังนั้นจึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ บางครั้งสับสนกับบทบาทในการปฏิบัติงาน จึงมีข้อเสนอแนะในการเริ่มจากการเป็นนักวิจัยบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้วปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นควรที่จะเรียนรู้ทั้งสองบทบาทในการเป็นที่เลี่ยนนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ที่เลี่ยนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในช่วงของการปฏิบัติงานมีอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างนักวิจัยกับที่เลี่ยนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น บางครั้งนักวิจัยต้องการโอกาสในการเรียนรู้ด้วยตัวเองแต่ไม่ได้สื่อสารกับที่เลี่ยนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงทำให้ไม่เข้าใจว่าจะช่วยหนุนเสริมสร้างการเรียนรู้แก่นักวิจัยได้อย่างไร ดังนั้นสิ่ง

คำสำคัญประการหนึ่งคือการสื่อสารอย่างชัดเจนระหว่างนักวิจัยกับพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการวางแผนงานร่วมกัน กำหนดทิศทางในการหนุนเสริมตามความต้องการของนักวิจัยและมุมมองที่พี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเห็นว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยงให้สามารถเติบโตได้ต่อไป

สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ฝ่าขวัยเพื่อท้องถิ่น

ในขณะที่นักวิจัยที่สามารถพัฒนาศักยภาพเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีโอกาสได้เข้ามาเรียนรู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างพี่เลี้ยงและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่อื่นๆ เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นการทลายกำแพงระหว่างกัน เน้นกิจกรรมที่สนุกสนานแต่สร้างการเรียนรู้ โดยจัดกระบวนการให้เหมาะสมกับช่วงเวลาและสถานที่ เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความหลากหลายของช่วงอายุและประสบการณ์ของคนตัวอย่าง การศึกษาเรียนรู้ เพื่อหนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก ตะวันออก ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการออกแบบการเรียนรู้เหมือนจะไปเที่ยวแต่สามารถสร้างการเรียนรู้ได้อย่างมากที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ในบางครั้งการจัดกิจกรรมลักษณะนี้จึงเป็นประโยชน์มากกว่าการมานั่งประชุม หรือนำทั้งสองอย่างมาประยุกต์สร้างการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

ภาคผนวก

โครงการ รูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสม ในเขตพื้นที่ อ.เมือง
เพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี มีภาคผนวก ดังนี้

๕.๑ สรุปรายงานการประชุมและบันทึกการทำงาน

๕.๒ ภาพกิจกรรมของโครงการ

๕.๑ สรุปรายงานการประชุมและบันทึกการทำงาน

๗ สิงหาคม ๒๕๕๑

วัดคันสน ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี

วันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร

● รู้จักใครเพิ่มมากขึ้น/ได้อย่างไร

- ครูปิยะพร ศรีพลาวงษ์ โรงเรียนบ้านแหลม ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม เคยทำโครงการวิจัย พ.ศ. ๒๕๔๗ สมาชิก ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว พ.ศ. ๒๕๔๗ และภายในชมรมมีกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วย
- ครูวิจิตรพร มากมูล ครูหมวดวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม เด็กนักเรียนชมรมโครงการวิทยาศาสตร์
- ครูที่ปรึกษาชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนท่าช้างวิทยา อ.ท่าช้าง เด็กนักเรียนชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- กลุ่มนักเรียนคนดรี อัครัง/กิดาร์ โรงเรียนวัดอุดมมงคล ต.บ้านแหลม อ.บ้านแหลม
- ธนาคารขยะ โรงเรียนเทศบาล ๑ ชุมชนวัดจันทราวาส อ.เมือง

● วิธีการอย่างไร

- เดินชมนิทรรศการงานแสดงผลงานของเด็กนักเรียนโรงเรียนต่างๆ ที่มาจัดแสดง
- การเข้าไปพูดคุย ทำความรู้จัก โดยการแนะนำตัวเอง เป็นใครมาจากไหน เอยถึงคนที่เรารู้จักซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือคนที่เราเข้าไปพูดคุยด้วย

● ได้อะไร

- ได้รู้จักเส้นทางภายในอำเภอบ้านแหลมเพิ่มมากขึ้น
- ได้รู้จักสถานที่ต่างๆ ในอำเภอบ้านแหลมเพิ่มมากขึ้น
- ได้รู้จักคนเพิ่มมากขึ้น
- ได้แนวทางในการดำเนินการต่อ เช่น จะไปที่ไหน จะไปพูดคุยกับใครต่อ

● เพราะอะไร

การเริ่มต้นในขณะนี้เราเพิ่งเข้ามาเรียนรู้ชุมชนจากการไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมสำคัญๆ ที่คนจำนวนมากมาร่วมงาน จะทำให้เห็นภาพกว้างๆ ว่ามีใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เปรียบเสมือนแผนที่ที่คอยนำทางให้เราเดินทางต่อไป

๘ กันยายน ๒๕๕๑

**การเผยแพร่โครงการสืบค้นข้อมูล การแสดงพื้นบ้านของครูท้องถิ่น วิชาวรรณกรรมท้องถิ่น
โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี**

วิชาวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวิชาที่เปิดสอนมาแล้ว ๑๐ ปี โดยอาจารย์ยุพา กสิรักษ์ จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีพัฒนาการเรียนการสอนมาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการให้นักเรียนลงไปค้นหาวัฒนธรรมประเพณีภายในชุมชน ศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ จนนำมาสู่การนำเสนอโดยการแสดงพื้นบ้านในวันนี้

ในวันนี้เป็นการเข้าร่วมชมกิจกรรมและสังเกตการณ์การแสดงของนักเรียน หาโอกาสพูดคุยกับอาจารย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นักเรียนที่ร่วมแสดง และครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

สิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรม การรู้จักประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในแต่ละชุมชน เช่น ลำตัด เพลงพวงมาลัย ละครชาตรี เรือบก กระบี่กระบอง เป็นต้น ตรงนี้สามารถเป็นฐานข้อมูลที่เราจะมาศึกษาเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นเข็มทิศนำทางในการทำงาน

๖ ตุลาคม ๒๕๕๑

โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี

ร่วมกิจกรรมนักเรียนโครงการวิทยาศาสตร์

เทคโนโลยีภูมิศาสตร์ / สารสนเทศ / อวกาศ (สทวท.) ติดต่อกับ อ. จิต ส่งการประกวดเกี่ยวกับการกำหนดแหล่งสถานที่ต่างๆ ในชุมชนลงแผนที่ โดยมีเครื่องมือ GPS แผนที่ในการนำทาง โดยให้นักเรียนโครงการวิทยาศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ เลือกตำบลบ้านแหลมทั้งอำเภอในการสำรวจในวันนี้เราจะไปสำรวจยังตำบลบางแก้ว กับตำบลแหลมผักเบี้ย โดยสมาชิกที่ไปสำรวจประกอบด้วย สห หนึ่ง ไบว์ นิ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๕ รวมทั้งผมที่ร่วมไปด้วย

วันนี้ผมไปสังเกตการณ์และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของกลุ่มโครงการวิทยาศาสตร์ หลังจากเคยไปร่วมกิจกรรมมาแล้ว ๒ ครั้ง โดยการสังเกตจากที่น้องๆ เข้าไปติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล การใช้เครื่อง GPS ในการทำแผนที่ การเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านเพื่อสอบถามข้อมูลแล้วก็จะซักถามเด็กๆ เกี่ยวกับการทำงานเป็นระยะๆ หลังเสร็จกิจกรรมซักชวนน้องๆ นั่งคุยกันทบทวนบทเรียนถึงความรู้ที่ได้อินแต่ละช่วง ได้เรียนรู้อะไรบ้างในการทำกิจกรรม

สังเกตเห็นว่า นักเรียนเริ่มทำกิจกรรมด้วยการติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก็จะให้แผนที่ที่บอกขอบเขตของแต่ละหมู่บ้าน และแหล่งที่สำคัญในชุมชน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นวัฒนธรรม การละเล่น เช่น เพลง โทน การจักรสาน หน่วยงานราชการ เช่น ศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สถานที่ท่องเที่ยว เช่น แหลมหลวง จุดชมนก เป็นต้น ทำให้ผมได้เรียนรู้สถานที่ต่างๆ ไปด้วย

ดังนั้นผมจึงคิดว่าการสำรวจพื้นที่ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร / การทำ social mapping ที่ตอนแรกคิดว่าต้องทำคนเดียวนั้น คิดว่าจะชวนน้องๆ กลุ่มนี้มาร่วมกิจกรรมด้วย หรือไปร่วมกิจกรรมกับน้องๆ ได้ประโยชน์ทั้งโครงการของน้องๆ เอง และโครงการของพี่ ๒ ต่อเลขที่เดียว อย่างน้อยเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และทำให้น้องๆ ได้มีโอกาสรู้จักพื้นที่ต่างๆ ไปด้วย

๒๑ - ๒๒ พ.อ. 51

ณ บ้านลาดวิทยา

“เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม”

“กร๊ากๆ กร๊ากๆ” เสียงโทรศัพท์ดังขึ้นระหว่างที่ผมกำลังหมุนพวงมาลัยเลี้ยวโค้ง จากถนนเพชรเกษมเข้าสู่ถนนที่จะไป อ.บ้านลาด “เน๊ว ถึงไหนแล้ว” เสียงที่กริมดังออกมาจากโทรศัพท์ “ออกมาแล้วครับ ใกล้จะถึงแล้ว” ผมตอบกลับไปที่นั่น แล้วจากนั้นที่กริมก็บอกสถานที่ว่าอยู่อาคารเฉลิมพระเกียรติ ชั้น ๒ อาคารอยู่หลังป้อมยามเหมือนกับบอกเป็นนัยๆว่ามาถึงแล้ว เพื่อไม่ให้เสียแรงเด็กเพชรผมเลยจึงตอบกับไปว่า อาคารที่มีการจัดแสดงวัฒนธรรมชุมชนใช้ไหมครับ เป็นนัยๆ ว่าผมรู้จักและเคยมาแล้วนะ

เมื่อมาถึง “ข้าวแรก” ที่เดินเข้าไปในห้องด้วยความมั่นใจต้องเจอสายตาหลายคู่หันมามอง ในขณะที่ผู้อำนวยการกำลังกล่าวเปิดงานอยู่ ด้วยการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (ห้ามเลียนแบบ) เสื้อยืดกางเกงยีนขาคู รองเท้าแตะ สะพายย่าม ที่กริมถึงกับต้องรีบวิ่งเอาเสื้อทีม staff มาให้เปลี่ยน เพื่อให้เข้ากับทีมวิทยากรที่มาจากศูนย์อนามัยที่ ๔ จ.ราชบุรี แต่จะดูอย่างไรก็แตกต่าง ใช้ไหมครับที่กริม

ตัวหนังสือบนป้ายขนาดใหญ่ที่ติดตรงฝาผนังบอกว่า “โครงการคิคี no smoke” ด้วยการมาที่ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร จึงหันไปถามที่กริมว่าเกี่ยวกับอะไรเหรอ ได้คำตอบว่า เป็นโครงการที่อนามัยที่ ๔ จ.ราชบุรี ดูแลรับผิดชอบ ๘ จังหวัด ตามโรงเรียนต่างๆ โดย จ.เพชรบุรีมีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านลาดวิทยา กับ โรงเรียนคงคาราม ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) นอกจากนี้จะมีทีม staff ที่เป็นพี่เลี้ยงคอยติดตามประสานงาน จัดกิจกรรม จึงเป็นการเรียนรู้การทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชนอีกรูปแบบหนึ่ง ที่กริมบอกว่า “ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมรูปแบบไหน ก็มีความเฉพาะในตัวของมันเอง” ก็คือ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เจือปนต่างๆ เช่น เวลา กลุ่มเป้าหมายสถานที่ เป็นต้น อีกอย่างหนึ่งจะมากลุ่มนักเรียนของโรงเรียนบ้านลาดทำกิจกรรมว่าจะโดนใจแค่ไหน

วันแรกช่วงเช้าเป็นการเรียนรู้เรื่องโทษของสิ่งเสพติดจากการบรรยายของพยาบาลประจำอนามัย มีการฉายการ์ตูนเกี่ยวกับยาเสพติด และภาพของคนที่ถูกบุหรี่ที่แสดงให้เห็นโทษต่อร่างกาย จากนั้นเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรม เช่นการจัดนิทรรศการ การประชาสัมพันธ์ การแสดงละคร เป็นต้น แล้วแบ่งกลุ่มเด็กออกเป็น ๒ กลุ่ม เพื่อที่ช่วงบ่ายจะได้ทำความเข้าใจภายในกลุ่มและลงมือเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะทำกิจกรรมในพรุ่งนี้ต่อไป

โดยวันที่สองเป็นการเดินขบวนรณรงค์และจัดนิทรรศการ แสดงละคร บริเวณตลาดสหกรณ์ อ.บ้านลาด โดยมีกลุ่มแกนนำนักเรียนเดินแจก ใบปลิวเชิญชวนคนมาร่วมงานล่วงหน้ามาก่อน หลังจบการทำกิจกรรม ก็มีการทำแบบทดสอบ และประเมิน ปิดท้ายด้วยพิธีมอบเกียรติบัตร หลังจากหนึ่งจบแล้ว ที่กริมก็เลขาชวนทบทวนความรู้ที่ การเรียนรู้จาก การดูหนังครั้งนี้ ตั้งแต่ก่อนดู ขณะดู และหลังดู

ต้องขอบใจที่กริมที่ช่วยเหลืออะไรหลายอย่างในขณะที่ทำกิจกรรม จากการพูดคุยกันทำให้ผมเห็น มุมมองอีกด้านหนึ่งที่ตัวผมไม่เห็น เปิดใจและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิดและปรับบุคลิกภาพของตัวเองให้เข้า กับบรรยากาศและสถานการณ์ คำที่พูดว่า “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม” ตั้งแต่การแต่งกาย ทำที่การ แสดงออก มองทุกคนเป็นกัลยาณมิตร ผมเห็นว่าคนที่มาทำกิจกรรมแบบนี้เป็นคนที่มีเจตนาดี ทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม อยากเห็นสิ่งดีๆเกิดขึ้นกับสังคม แต่ด้วยเส้นทางการเดินที่ต่างกัน การเก็บดอกไม้รายทางจึงเก็บ ดอกไม้คนละชนิดกัน ถึงแม้เป็นดอกไม้ชนิดเดียวกัน ก็เก็บกันมาคนละต้นและปลูกกันมาคนละที่

การทำกิจกรรมแบบนี้ไม่ได้ทำเฉพาะกลุ่มคนเพียงประเภท เดียว หรือแค่ภายในชุมชน แต่ล้วนเกี่ยวโยงกัน ทั้งโรงเรียน หน่วยงาน ราชการ ดังนั้นพื้นฐานความคิดที่ปราศจากอคติที่มีต่อการทำงาน ระบบ โครงสร้างต่างจานั้น จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำงานร่วมกัน ถึงแม้จะมีแนวความคิดต่างกัน เมื่อคุยกันให้ลึกลงไปก็จะเจอสิ่งที่คล้ายๆกัน ถ้า หากเรายังคงเดินในเส้นทางของตนเองโดยไม่สนใจเส้นทางของคนอื่น เราก็ไม่มีวันจะเดินร่วมทางกันได้ แต่จะอย่างไรให้คนที่อยู่แต่ละ เส้นทางเข้าใจกันและร่วมทางกันได้ต่างหาก

“จะช่วยเหลือคนอื่นได้ ตัวเราต้องพร้อมเสียก่อน มีความสุขเสียก่อน”

“ก่อนที่จะพัฒนาคนอื่น พัฒนาสังคม ต้องพัฒนาตนเองก่อน”

กินตู่รัง

๒ ธันวาคม ๒๕๕๑

ณ บ้านปลูกฝัน

“หยุดคิดสักนิด...ก่อนชีวิตจะก้าวต่อ”

ผมเดินออกไปนอกประตูบ้านแล้วแหงนมองดูบนท้องฟ้า “วันนี้ท้องฟ้าสวยจังเลย มีดาวสองดวงอยู่ใกล้กับพระจันทร์เสี้ยว” หันมาพูดกับป้าราตรีที่กำลังทอดปลาอยู่ก่อนที่จะเดินเข้าไปนั่งลงระหว่างเก้าอี้กับเก้าอี้ที่กำลังอ่านสัญญาโครงการอย่างขะมักเขม้น แล้วโทรศัพท์ก็ดังขึ้น พี่สาวของผมโทรมาบอกว่าให้ไปดูบนท้องฟ้าว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ดาวพฤหัสบดีกับดาวศุกร์โคจรมาให้เห็นใกล้กับดวงจันทร์ คล้ายๆ รูป “คนยิ้ม” พวกเราทั้งสามคนจึงวิ่งออกมาดูชี้ให้ผู้ใหญ่อีกหลายคนที่นั่งอยู่ดูขึ้นดูและถ่ายรูปเก็บไว้

นับเป็นการฉลองเล็กๆ แต่ก็มีความสุขกับการเข้ามารู้จักกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตลอดระยะเวลาเกือบ ๑ ปี เมื่อมองย้อนกลับไปยังจุดเดิมเวลานั้นผมกำลังศึกษาอยู่ภาควิชาการเรียนสุดท้ายก่อนจะจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ในขณะที่มีความตั้งใจอย่างเต็มเปี่ยมว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาในปัจจุบัน จากการศึกษาที่เด็กไม่เคยถูกคิดเลยว่าเรียนไปเพื่ออะไร หากคำตอบที่แท้จริงของชีวิตไม่ได้ ยิ่งเรียนยิ่งแข่งขัน มาเป็นการศึกษาที่ลดความเห็นแก่ตัวของตนเองลงหันมาให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม ถึงแม้จะมีความรู้ ทักษะและความสามารถอยู่น้อยนิดแต่ความตั้งใจจริงเป็นแรงผลักดันให้ผมเริ่มจากชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ จึงนำพาให้มาพบกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

หลังจากนั้นก็ได้เข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการพัฒนาคนไปสู่การพัฒนาสังคม โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผนก่อนการลงมือปฏิบัติหลังจากนั้นเป็นการสรุปหรือถอดบทเรียน ความน่าสนใจของกระบวนการที่ทำให้ผมมั่นใจได้ว่าสามารถเปลี่ยนความคิดหรือปลูกฝังทัศนคติในตัวคนได้ และที่สำคัญเป็นการพัฒนาตนเอง ในส่วนของประเด็นต่างๆเป็นไปตามความสนใจของชุมชน ทั้งการจัดการทรัพยากร เกษตรกรรมยั่งยืน วัฒนธรรมชุมชน การศึกษา เด็กและเยาวชน เป็นต้น

เมื่อข้อมูลต่างๆ ประเลประดังเข้ามาจากทั่วสารทิศโดยที่ตัวเองตั้งหลักรับมือไม่ทัน บางครั้งจึงทำให้มีเงินงว่วาขณะนี้เรากำลังทำอะไรอยู่ เป็นการศึกษาที่จะหยุดทบทวนตัวเองว่าเดินมาถึงไหนแล้ว โดยมีคนกล่าวว่า “ปีทองให้มัน แล้วค่อยก้าวเดิน” เมื่อนึกย้อนกลับไปในเรื่องที่ตัวเองสนใจ คือ การศึกษาของเด็กและเยาวชน ยิ่งทำให้ผมเห็นเส้นทางชัดมากขึ้น ในขณะที่ทดลองกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่นั้น ก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างกันโรงเรียนต่างระดับชั้นได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน นับว่าเป็นก้าวเล็กๆที่เริ่มขยับเดิน เป็นความโชคดีที่มีคนหยิบยื่นโอกาสที่ทำให้ได้เรียนรู้กว้างขึ้นไปอีก ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังเป็นการทดลองเพื่อหารูปแบบการทำงานที่เหมาะสมทั้งตัวเองและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะได้เห็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นกับการศึกษาในระบบโรงเรียน สามารถเป็นชุดความรู้ในการต่อยอดการทำงานต่อไป

๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๑

ณ บ้านปลูกฝัน

สายลมพัดยอช้าวปลิวไต้วโนขณะที่แสงสว่างเริ่มเล็ดรอดออกมาจากขอบฟ้า สองฝากฝั่งเป็นทุ่งนาเขียวขจีเต็มไปด้วยคันคากอสูงลิ่วยืนท้วมท้นนา เป็นเช้าอีกวันหนึ่งที่ผมออกมาวิ่งรับอากาศอันบริสุทธิ์วันนี้แปลกกว่าวันอื่นๆ เพราะมีเจ้าหมาน้อยวิ่งนำหน้า มาจากที่ไหนก็ไม่รู้สงสัยเป็นหมาแถวนั้น จึงไม่ค่อยมีสมาธิอยู่กับตัวเอง พระอาทิตย์เริ่มค่อยๆ แหวงออกมาจากหมู่เมฆทักทายเป็นระยะๆ ถึงเวลากลับบ้านแล้ว

ถึงแม้ว่าวันนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับบ้านแต่การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาจริงๆ หลังจากไปอบรมการจัดการความขัดแย้งในขณะที่ยังไม่ค่อยเข้าใจ แต่เมื่อเจอสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นจึงทำให้เราเข้าใจมากขึ้น จึงขอยกขึ้นมาเป็นบทเรียนรู้ การซื้อขอลือเรื่องถกเถียงกันจนทั้งสองฝ่ายแม่ถูกร้องให้ “หนึ่งหมื่นบาท ฎไม่เอาถ่านมึงหรือ” “แต่ตั้งเขาไปแล้วนะ จะให้ทำอะไร” เป็นถ้อยคำบางประโยคที่ถูกพูดขึ้นมาจากทั้งสองคน สถานการณ์ บ่งบอกว่าทั้งสองคนมีมุมมองที่ต่างกันด้วยวิถีคิดจากฐานประสบการณ์ที่ต่างกัน และด้วยเงื่อนไขต่างๆ ที่เข้ามาหากสาวลีกลงไปจะเจอปัญหาที่ถูกซ่อนอยู่

ด้วยสถานะทั้งสองคนในขณะนั้นที่เต็มไปด้วยอารมณ์ทางด้านการลบจึงไม่สามารถทำอะไรได้เลนนอกจากนั่งฟัง หลังจากสถานการณ์คลี่คลายพอที่ทำให้เรามั่นใจได้ว่าคุยกันรู้เรื่องผมจึงเข้าไปคุย ถามไปเรื่อยๆ ประเด็นอยู่ที่ว่า “ทำไมถึงซื้อขอ ในเมื่ออันเก่ามีอยู่แล้ว” แม่บอกว่า “ไม่รู้มัน เห็นมันบอกว่าเป็นขอของรุ่นพี่” ส่วนลูกบอกว่า “แม่รับปากว่าจะซื้อให้ ก็เลยไปสั่งทำ” การคุยไม่ได้ขอสรุปว่าอันไหนเป็นข้อเท็จจริงเพราะทั้งสองคนยังยืนยันความคิดของตัวเอง การสื่อสารที่ไม่ตรงกันจึงมีส่วนต่อความไม่เข้าใจกัน

๒๔ มกราคม ๒๕๕๒

ณ บ้านปลูกฝัน

บันทึกการพูดคุย “โครงการบางจาน” และ “โครงการที่เลี้ยง”

โครงการบางจาน

ช่วงเดือน ก.ย. - ธ.ค. ๕๑

๑. กิจกรรมทัศนศึกษาโครงการ ๒ ครั้ง ครั้งแรกและครั้งที่สองมีความแตกต่างกันในส่วนอง วัตถุประสงค์ วิธีการ ผลที่ได้รับ ที่สำคัญ คือความแตกต่างของกระบวนการวางแผน การ ปฏิบัติกิจกรรม และการสรุปบทเรียน
๒. ถอดบทเรียน ให้เห็นความสำคัญของ กระบวนการวางแผน การปฏิบัติกิจกรรม และการสรุป บทเรียน รายละเอียดขั้นตอนในแต่ละกระบวนการ

ช่วงเดือน ม.ค. - ก.พ. ๕๒

๑. เก็บข้อมูล กิจกรรม Walk Rally
๒. ออกแบบกิจกรรม “ค่าย” เตรียมทีม เครื่องมือต่างๆ
 - เวทีวางแผนกับเด็กๆ
 - พาน้องไปค้นหาวิธีที่ต้องการ (ค้นหาเครื่องมือร่วมกับเด็กๆ)
 - ใครบ้างที่จะมาร่วมออกแบบ ? วัตถุประสงค์คืออะไร ?

ช่วงเดือน มี.ค. ๕๒

๑. กิจกรรม “ค่าย” ทำความเข้าใจโครงการกับชุมชนและ เก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนและ วัฒนธรรม
๒. คัดเลือกผู้ชุมชน

การจัดการ ๑. รายงานการเงิน รายงานกิจกรรม ส่งทุกวันที่ ๕ ของเดือน

๒. รายงานความก้าวหน้า

โครงการที่เลี้ยง

กระบวนการ

๑. ทำความรู้จักพื้นที่ แหล่งเรียนรู้แม่น้ำเพชร
 - แผนที่ Google Map
 - ขับรถเล่น ดูเส้นทางต่างๆ สถานที่สำคัญ
 - พูดคุยรายบุคคล
 - อ่านหนังสือ

๒. เข้าร่วมกิจกรรม วันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร

ข้อค้นพบ

๑. การสร้างความสัมพันธ์ชุมชนต้องรู้จักพื้นที่ก่อน (กายภาพ)
๒. เครื่องมือแผนที่กระตุ้นความอยากรู้และศึกษาต่อ

ทิศทางข้างหน้า ประสานงานจัดวางข้อมูลเบื้องต้น

๒๕ มกราคม ๒๕๕๒

ณ บริเวณหน้าบ้านคาน้อย หมู่ ๑ ต.บางจาน

บอกเล่ากำลั...เวทีทำความเข้าใจบางจาน

“วันที่ ๒๕ เด็กๆ เป็นอย่างไรบ้าง มีพูดคุยกันบ้างไหม” เป็นประโยคคำถามที่ออกมาจากปากบนใบหน้าที่ยิ้มแย้มของผม ปีราติตอบมาว่า “ช่วงนี้ใกล้สอบกันแล้ว แล้วยังไงละคอนไหน” จากนั้นผมก็ตอบกลับไปว่าเอาไว้คุยกันอีกทีแล้วกันพร้อมกับเดินออกมา ในใจเริ่มเร้าร้อนเหมือนไฟมาสูบ พลางคิดไปว่า อะไรเนี่ย ไม่มีการพูดคุยวางแผนกันเลยเหรอ ทั้งๆ ที่มีการถอดบทเรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปแล้วนะ

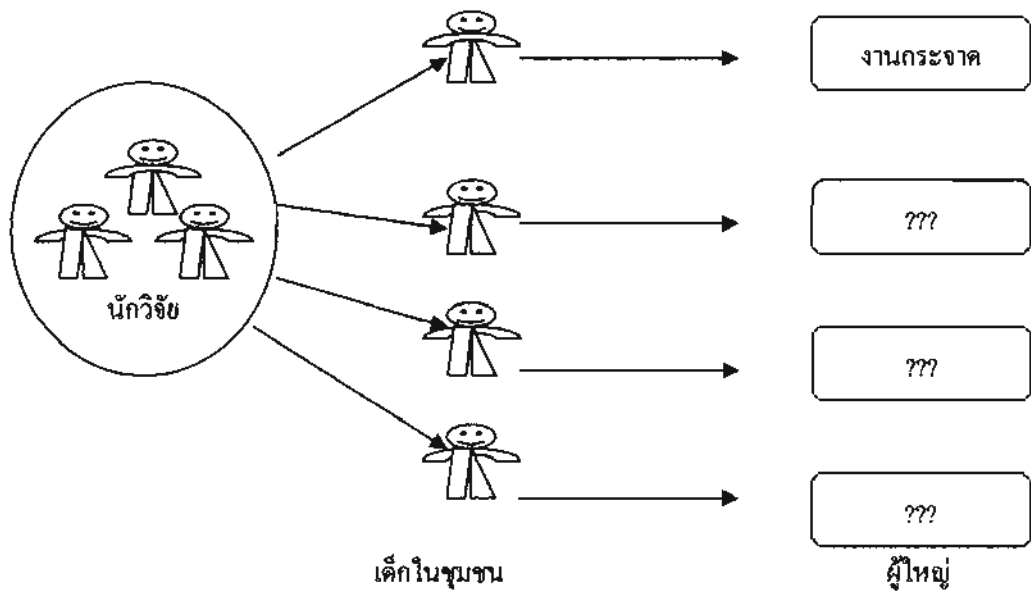
จากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนวันพูดคุยเวทีทำให้ผมได้เรียนรู้อะไรบางอย่างจากการพูดคุยกับพี่กริม แล้วกับมานั่งคิดว่า ตัวเรามีภาพจินตนาการอย่างหนึ่งที่วาดไว้ให้เป็นอย่างโน้นอย่างนี้ นั่นก็คือความคาดหวังนั่นเอง ดังนั้นเราจึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ตามความคาดหวังนั้น แต่ถ้าหากไม่ได้เป็นไปตามนั้นก็เกิดความทุกข์ เพราะผิดหวังกับความตั้งใจ แต่ทว่าคนอื่นล่ะมีภาพจินตนาการแบบไหนซึ่งแน่นอนว่าไม่เหมือนกัน ถ้าหากเราทำความเข้าใจตรงนี้ได้จะทำให้รู้ถึงอุปสรรคมากขึ้นและนี่คือสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผมรู้สึกเกร็งบอซๆ ก่อนเริ่มเวทีเป็นเหตุผลหนึ่งที่ก่อนเริ่มเวที “ทำไมถึงมีการพูดคุยความคาดหวังก่อน” ทำให้ผมเข้าใจอย่างถ่องแท้มากกว่าการไปนั่งร่วมเวทีแล้วดูเขาพูดคุยถึงความคาดหวังกัน

อีกส่วนหนึ่งเราถามทำความเข้าใจไปว่าแต่ละคนมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่ต่างกัน ซึ่งคนอื่นเป็นแค่เศษเสี้ยวหนึ่งของชีวิต แต่ตัวเราเกือบหรือทั้งหมดของชีวิต

ในขณะที่การทำความเข้าใจกันโดยการแนะนำตัวว่าเป็นใคร ? มากจากไหน? ทำอะไรอยู่? ยิ่งบอกสิ่งต่างๆ เกี่ยวกับตัวเองให้คนอื่นรู้ ยิ่งเป็นการทลายกำแพงของตนเอง คนอื่นเป็นอย่างไรไม่รู้แต่ผมเป็น ซึ่งในแต่ละคนก็จะมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันเกิดจากการดำเนินชีวิตประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน บางคนนั่งเงียบฟังเพราะมีเป้าหมายอยู่แล้วในใจ บางคนพยายามบอกเล่าความคิดเห็นของตนเองผ่านคำพูดอยู่ตลอด บางคนก็เป็นนักมวยที่คอยแย่งทางโน้นทีทางนี้ที อันนี้ทำให้ผมนึกย้อนไปถึงวิชาฝึกอบรมที่เรียนในมหาวิทยาลัยถึงบุคลิกภาพของคนในเวทีเปรียบเทียบกับสัตว์ ๑๒ ชนิด ซึ่งตอนเรียนก็ไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร นอกจากการมองบุคลิกภาพแล้วเราต้องมองให้ทะลุไปถึงความคิดข้างในว่าแต่ละคนคิดอะไรอยู่ ที่แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างนี้เป็นเพราะอะไร เป็นฐานข้อมูลในการประมวลเพื่อแสดงการได้ตอบออกไป

หลังจากการพูดคุยทำให้เห็นการออกแบบวางแผนต่อไปในช่วงของกลุ่มคนในการทำกิจกรรมครั้งนี้ ช่วงแรกนักวิจัยที่มีอยู่ประมาณ ๑๐ คนอันนี้จะให้ความสำคัญกับการออกแบบเกี่ยวกับการฝึกทักษะในด้านต่างๆ การฟัง การคิด การตั้งคำถาม การเขียน และการพูด (ส จี ปุ ลิ) ช่วงที่สองการหาสมาชิกเพิ่มออกแบบกิจกรรมร่วมกับนักวิจัยโดยขอความคิดเห็นจากผู้ใหญ่เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดเด็กๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมและสำรวจความสนใจของเด็กๆ ที่มีต่อประเพณีวัฒนธรรมบ้านบางจานแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ช่วงที่สามเป็นการออกแบบกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กเกี่ยวกับการเรียนรู้กิจกรรม ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมเรียนรู้เป็นฐาน หรือ การจัดพื้นที่เพื่อเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน

ในส่วนเทคนิคต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ในครั้งนี้ก็เป็นการใช้รูปภาพอธิบายจากการพูดคุย ทำให้เข้าใจมากขึ้นและการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยการถามหรือขอคำแนะนำเป็นการสร้างการเป็นเจ้าของโครงการร่วมกันหรือที่เรียกว่าการมีส่วนร่วมนั่นเอง

กินผู้รัง

๒๖ มกราคม ๒๕๕๒

ค.สมอพลี อ.บ้านลาด

ใจสั่งมา...ให้ลงพื้นที่

หลังจากการอ่านหนังสือเรื่อง “โจรกระจอกปิดเมืองปล้นเพชรบุรี...ถกโครงสร้างที่วัดท่าไชยฯ” เรียบเรียงโดย คุณทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์ เป็นจุดประกายหนึ่งที่ส่งผลให้ผมอยากรู้ต่อว่านอกเหนือจากในหนังสือมีอะไรให้น้ำคั้นหาอีก ในใจของผมมีอยู่ตามเรื่องด้วยกันที่จะไปวันนี้ วัดท่าไชยฯ ศาลาทำน้าวัดท่าไชยฯ และหมู่บ้านสิงขร ซึ่งก่อนที่จะมาวันนี้เมื่อคืนผมได้มีโอกาสมาเปิดทองฟังถูกนิมิตที่วัดโพธิาวาส ก็เลยเดินดูรอบๆ ปรากฏว่าบริเวณนั้นมีวัดติดกันอยู่ ๑ วัด คือ วัดโพธิาวาส วัดท่าไชยศิริ อยู่ฝั่งถนนเพชรเกษม ข้ามแม่น้ำมา เป็น วัดไม้รวกอุทยาน “เอ๊ะแต่ก่อนมีไม้ไผ่ขึ้นเยอะหรืออย่างไร” ซึ่งบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเพชรก็จะมีกอไผ่ขึ้นอยู่หลายกอ

เมื่อเดินทางมาถึง วัดท่าไชยศิริ ผมตั้งใจขึ้นไปหาหลวงพ่อกี่ศาลาวัด ปรากฏว่าเจอกับพระองค์หนึ่ง อนุญาตให้ผมเดินชมวัดได้ ผมจึงรีบปีเข้าไปที่โบสถ์ที่มีพระประธานปางห้ามญาติ มี ๓ วัดในประเทศไทย สมัยอาณาจักรขอมรุ่งเรือง หลังจากเดินชมไปเรื่อย ๆ รอบโบสถ์ ข้าเรื่องข้ามกำแพงไปเห็นบ้านหลังหนึ่งอยู่ติดกับกำแพงในเขตบริเวณวัดมีรูปทรงแปลกๆ และมองเห็นคนกำลังนั่งซ่อมแซมกรงนกอยู่จึงเดินเข้าไปทักคุย ปรากฏว่าชื่อ ลูกหนู อดีตอาจารย์สอนวิชาวิชาวโยธา ม.ราชภัฏเพชรบุรี เจ้าของผลิตภัณฑ์ขนมหม้อแกงกระป๋อง อยู่สมอพลีตั้งแต่กำเนิด ลูกหนูเล่าให้ฟังว่า ลูกเกิดมาก็เห็นถนนเพชรเกษมแล้วกำลังก่อสร้าง ประมาณ ๘๐ ปี ซึ่งก่อนหน้านั้นการเดินทางใช้ทางเรือแม่น้ำเพชรจึงมีความสำคัญ ซึ่งพื้นที่ถนนแต่ก่อนเป็นทุ่งนา ลูกหนูเคยคิดที่จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรให้คนรุ่นหลังได้รู้เกี่ยวกับการเดินเรือสมัยก่อน การตั้งร้านค้า เศรษฐกิจ นายอำเภอ ผู้ว่า “แต่ก็ไม่เป็นผลเขาหาว่าบ้า” ยังบอกอีกว่าในอดีตอาชีพที่คนเพชรทำก็คือ “ทำศาล” ค่อยไปในอนาคตคนขึ้นศาลคงหมด เพราะหลังอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ก็ไม่มีใครขึ้นกันแล้ว “แล้วผู้ว่าณรงค์ให้ปลูกศาลจะมีคนขึ้นไหมเนี่ย หรือใช้รถกระเช้าขึ้นไปปักศาล” พูดยิ้มๆ ทำไม นักร้องจากเมืองเพชรถึงเสียงเพาะก็เพราะว่าแต่ก่อนขึ้นศาลแล้วร้องเพลงอยู่บนยอดศาลเสียงสูง

หลังจากนั้นก็พูดถึง วัดเก่าแก่บริเวณนี้ด้วยกัน ๓ วัด คือ วัดเหนือ วัดกลาง วัดใต้ (วัดท่าไชยฯ ปัจจุบัน) สองวัดมกร้างไปแล้ว แต่วัดกลางมีพระมาจำวัดอยู่ เมื่อพูดคุยจบผมจึงขอตัวไปศาลาทำน้า ระหว่างการเดินทางไปศาลาทำน้าเมื่อข้ามรถมาถึงทาง สี่แยก ถ้าตรงไปจะเป็นทางไปศาลาทำน้าแต่ผมกลับเลี้ยวซ้ายและเห็นป้ายเขียนว่า “วัดกลางเทพนิมิต” จึงขับรถเลี้ยวเข้าไปเรื่อยๆ เห็นโบราณวัตถุ เป็นเจดีย์ ๒ องค์ ตั้งอยู่หน้าโบสถ์ เมื่อจอดรถเห็นพระอยู่องค์หนึ่งจึงเข้าไปหา ได้ถามถึงวัดนี้ พระท่านบอกว่า เป็นวัดที่สร้างสมัยพระนเรศวรมหาราช อยู่ชานนอกดิน ก่อนวัดเหนือและวัดใต้ เป็นหน้าด่านของเมืองเพชร พระนเรศวรเคยมาตั้งทัพที่นี่ นับว่าเป็นสมรภูมิรบในช่วงการทำสงครามจึงเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนบาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมาก พระท่านเล่าให้ฟังว่า ภายในวัดมีห้องใต้ดิน ที่ไว้ใช้สำหรับเก็บสมบัติของเจ้าเมือง และฝังซากศพไว้เป็นจำนวนมาก มีคนมาบูชาสมบัติก็ต้องมีอันเป็นไปเห็นได้จากรอยเจดีย์ที่มีการจัดณะ นอกจากนี้ยังพูดถึงพระพุทธศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (แนะนำให้ผมไปอ่าน การสังคายนาพระไตรปิฎก) พระท่านจบเบรียญเก่า ซึ่งสูงกว่าพระเจ้าคณะจังหวัดเสียอีก สุดท้ายก่อนกลับได้นำเอกสารเกี่ยวกับการทำบุญให้ผมเอาไปอ่านและชวนให้มาใส่บาตรในพรุ่งนี้เช้าตอน ๗ โมงเช้า

หลังจากออกจากวัดมาผมก็มาที่ศาลาท่าน้ำวัดท่าไชยฯ ดูก็คึกคักพอสมควรเพราะมีร้านค้าตั้งอยู่ผู้คนเดินไปมาขวั่วๆ เนื่องจากมีงานปิดทองฝังลูกนิมิตวัดโพธาราม ผมจึงแวะนั่งกินก๋วยจั๊บน้ำร้อนและซื้อขนมเบื้องกลับบ้านไปฝากน้องสองคนที่เพิ่งกลับจากการไปเข้าค่ายลูกเสือมา

เวทีเตรียมความพร้อมและออกแบบกิจกรรม
 “ค่าย” สื่การเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม
 วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๒
 ณ โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ.เพชรบุรี

ผู้เข้าร่วมเวที

๑. นางละเอียด นิศรี	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒. นางสาวศราวุฒิพย์ เอ็มโอบุ	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๓. นายคัมภีร์ แฝงสีคำ	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๔. นางประภา จิตต์การุณย์	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๕. นายอิศรพันธ์ กมลรัตนราษฎร์	ไวยาวรัฐจักรวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๖. นายชาอุณรงค์ เปรมกมล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๗. นายวชิรศักดิ์ แก้วดีสุข	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๘. นางสาวสุภัทตรา จินดาพุกษ์	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๙. เด็กชายเบญจรงค์ พ่ออามาตย์	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๐. เด็กหญิงจิราภรณ์ หนูสัมฤทธิ์	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๑. เด็กหญิงธาริตา บุญแจ่ม	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๒. เด็กชายฉัตรชัย เศษอ่อน	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๓. เด็กชายคันตะวัน บุญแจ่ม	เขาวชนต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๔. นายนาวิ ชำนาญกุล	ฝึกหัดเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัย จ.เพชรบุรี
๑๕. นางสาวรุ่งงาม ประจวบวัน	พี่เลี้ยงนักวิจัย จ.ราชบุรี

เริ่มต้นเวทีด้วยการแนะนำตัวแต่ละคนเป็นใครมาจากที่ไหน ต่อจากนั้นก็เป็นการทำ ความรู้จัก
 หน่วยงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และกล่าวถึงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นใน
 จังหวัดเพชรบุรีเริ่มจากโครงการที่โรงเรียนบ้านแหลมโดยครูแมว เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๗ หลังจากนั้นก็เป็น
 โครงการศึกษาแนวทางการเรียนรู้และฟื้นฟูคุณค่าประเพณีวัฒนธรรมบ้านบางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี โดยกลุ่ม
 เขาวชนต.บางจาน เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๑

ทำความเข้าใจโครงการร่วมกัน

“ค่าย” สื่การเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มครูและนักเรียนริมแม่น้ำเพชรบุรี
๒. เกิดเครือข่ายน้องๆ เขาวชนร่วมกันในอนาคต

๓. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี

๔. สร้างกระบวนการเรียนรู้และเสริมทักษะให้กับกลุ่มเป้าหมาย

กำหนดวัน : ๒๔ - ๒๖ มี.ค. ๒๕๕๒

จำนวนกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียน ๕ โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียน วัดสิงห์ วัดกุฎี วัดท่าไชย วัดหาดทราย
วัดท่าศาลาราม

๑. นักเรียน ๕ คน

๒. ครู ๑-๒ คน

รวมประมาณ ๓๐-๓๕ คน

สถานที่ วัดท่าไชยศิริ เป็นที่พักค่าย เป็นแหล่งเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

๑. หนังสืออนุญาตผู้ปกครอง

๒. การทำประกันอุบัติเหตุ

๓. ระบบไฟฟ้า/แสงสว่าง

๔. รถในการเดินทาง

๕. ครูเป็นที่เลี้ยงเด็กด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนต่างๆ และวัดต่างๆ (๕ วัด)

๒. เปลี่ยนสถานที่รับประทานอาหารในแต่ละสถานที่

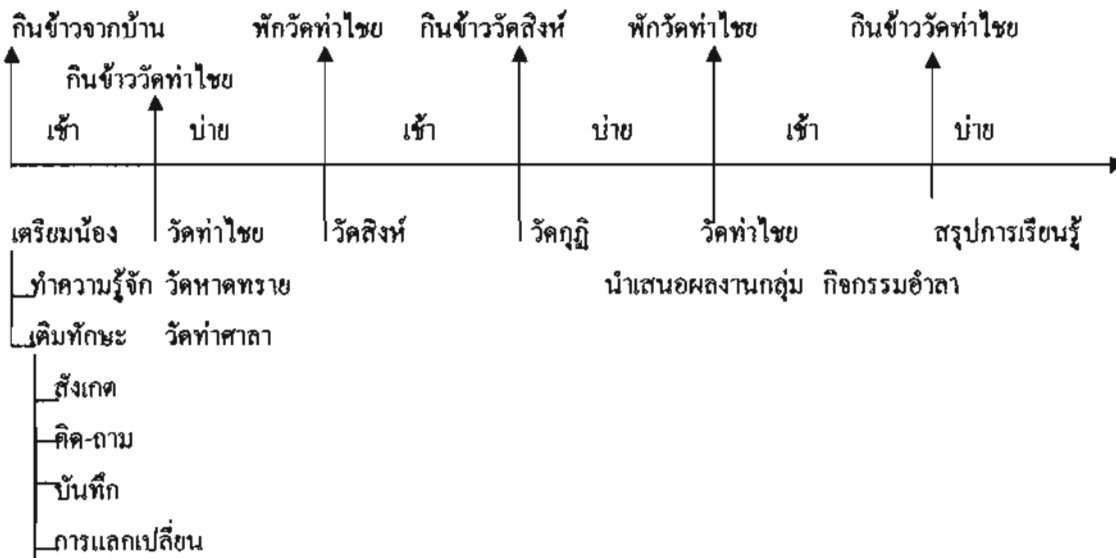
๓. เกิดการขยายผลกับกลุ่มอื่นๆ เข้าวชมในอนาคต่ออย่างต่อเนื่อง

๔. ส่งโครงการและกำหนดการให้กับทางโรงเรียนภายในวันจันทร์ ที่ ๑๖ มี.ค. ๕๒ เพื่อจัดทำหนังสือ
ขออนุญาตผู้ปกครอง

๕. กระเป๋าปฐมพยาบาล

๖. ประสานงานกับครู โรงเรียนหาดทรายและท่าศาลา

วันที่ ๒๒ มี.ค.

- ปฏักฝังจิตสำนึกการรักษาดูแลแหล่งน้ำ
- ความรอบรู้เสียสละของพุทธเจ้าหลวง (ร.๕)

ชื่อโครงการ : “ค่าย” สื่อกาเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม

ผู้รับผิดชอบโครงการ : นายณวิ ชำนาญกุล

ระยะเวลา : ๓ วัน ๒ คืน (วันที่ ๒๔ - ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑)

ความเป็นมา

แม่น้ำเพชรบุรีมีความยาวทั้งสิ้น ๒๑๐ กิโลเมตร ช่วงลุ่มน้ำตอนต้นนับจากต้นกำเนิดจากเทือกเขาตะนาวศรีบริเวณพรหมแดนด้านตะวันตกที่ติดกับพม่า แล้วไหลลงมาทางตะวันออกผ่านอำเภอแก่งกระจาน จากนั้นเป็นช่วงลุ่มน้ำตอนกลางซึ่งแม่น้ำจะไหลลงสู่พื้นที่ทางเหนือผ่านอำเภอยาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมืองเพชรบุรี ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ ๕ กิโลเมตร ช่วงนี้จัดเป็นลำน้ำตอนล่างโดยลำน้ำจะแยกออกเป็น ๒ สาย บริเวณวัดปากคลอง สายหนึ่งไหลไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือลงสู่ทะเลที่ปากอ่าวบ้านแหลม เป็นระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร ส่วนอีกสายไหลย้อนขึ้นไปทางทิศเหนือ ผ่านคลองบางครก วัดเขาตระเครา วัดคู้งคำหนัก ออกสู่ทะเลที่ปากอ่าวบางตะบูนเป็นระยะทางยาวประมาณ ๑๓ กิโลเมตร บางครั้งเรียกแม่น้ำนี้ว่า แม่น้ำบางตะบูน

แม่น้ำเพชรบุรีเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนเพชรบุรีมาช้านาน จึงมีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของคนสมัยก่อน ซึ่งมักจะอาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำเพราะเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จวบจนปัจจุบัน เมื่อผ่านไปในแต่ละช่วงเวลาบริบทชุมชนแนวแม่น้ำและการใช้ประโยชน์ก็จะเปลี่ยนแปลงไป

“ค่าย” สื่อกาเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วมในครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการรูปแบบในการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอย่างเหมาะสมในเขตพื้นที่ อ.เมืองเพชรบุรี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างพลังให้กับชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้พร้อมกับการพัฒนาคนให้สามารถนำศักยภาพออกมาใช้ในการทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญอยู่ที่กระบวนการที่มีการวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนต่างๆ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาบริบทชุมชนเป็นการทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งสถานการณ์ต่างๆ ย่อมมีสาเหตุความเป็นมา จะเห็นได้จาก ชุมชนที่มีประเพณีวัฒนธรรม/ความเชื่อที่สืบทอดกันมา ในอดีตย่อมมีที่มาของสาเหตุความเชื่อนั้นๆ

ทั้งนี้การศึกษาบริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย นั่นก็คือ นักเรียนและครูในโรงเรียนต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดกระบวนการเรียนรู้ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นต้น นำมาสู่การจัดค่ายในครั้งนี้ให้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อเกิดความสัมพันธ์และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นำมาสู่ความประทับใจภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม นอกจากนี้การเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี ยังต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติในการพัฒนาตนเองในวิถีทางแบบพุทธ ให้มีทักษะศักยภาพในการเรียนรู้ โดยการนำวิธีการไปทดลองฝึกปฏิบัติกัน

การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตทั้งตนเองและชุมชน ถ้าหากไม่ได้เรียนรู้หรือคิดปัจจุบันก็จะไม่มีต้นทุนในการก้าวเดินต่อไปในอนาคต ทุกคนจึงมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชน โครงการนี้จึงเป็นเพียงไม้ขีดไฟที่ถูกจุดประกายไปยังเทียนเล่มอื่นๆ ให้เปลวเทียนเล่มอื่นๆ ทำหน้าที่ส่องแสงสว่างไสวต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูในแต่ละโรงเรียน
๒. เพื่อสร้างความประทับใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน
๓. เพื่อเรียนรู้วิธีการฝึกพัฒนาตนเองในวิถีทางแบบพุทธ

วิธีการดำเนินงาน**ขั้นเตรียมการ**

๑. ประสานงานโรงเรียนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี อธิบายทำความเข้าใจกิจกรรมร่วมกันเพื่อสำรวจความคิดเห็นและความสนใจของโรงเรียนที่มีต่อโครงการ จัดหาช่วงเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมของโรงเรียน
๒. ประสานงานในการนำเอกสารโครงการ ใบสมัคร ให้กับโรงเรียนเพื่อพิจารณาเข้าร่วมโครงการ
๓. สำรวจสถานที่จัดค่าย สถานที่จัดกิจกรรม ให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย
๔. ประสานงานทีมวิทยากรกระบวนการในการดำเนินการจัดการเรียนรู้

ขั้นดำเนินการ

๑. กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ โดยจัดกิจกรรมสันทนาการ เกมสั ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย
๒. กิจกรรมสร้างความประทับใจ โดยจัดกิจกรรมสันทนาการ เกมสั ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย
๓. กิจกรรมการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการสรุปทบทวนในแต่ละช่วงของการทำกิจกรรม
๔. กิจกรรมการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองในวิถีทางแบบพุทธ

กลุ่มเป้าหมาย

๑. นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๓-๕ ในโรงเรียนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี
จำนวน ๕ โรงเรียน โรงเรียนละ ๕ คน (ประกอบด้วยหลายระดับชั้น)
๒. ครู ในโรงเรียนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี จำนวน ๕ โรงเรียน โรงเรียนละ ๑-๒ คน
รวมประมาณ ๓๐ คน

พื้นที่ดำเนินการ

วัดท่าไชยศิริ หมู่ ๑ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนและครูในแต่ละโรงเรียน
๒. เด็กนักเรียนและครูได้รับความประทับใจในการทำกิจกรรมร่วมกัน
๓. เด็กนักเรียนและครูได้วิธีการฝึกพัฒนาตนเองในวิถีทางแบบพุทธ

ใบสมัคร

โครงการ : “ค่าย” สื่อกาเรียนรู้อัรบพหุชนตามแนวม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม
วันที่ ๒๔-๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑

โรงเรียน :

สมาชิก : ๑. ระดับชั้น.....
๒. ระดับชั้น.....
๓. ระดับชั้น.....
๔. ระดับชั้น.....
๕. ระดับชั้น.....

ครูที่ปรึกษา : ๑.
๒.

หมายเหตุ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ ๑ - ๕ ภายใน ๕ คนควรมีหลายระดับชั้น
เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่อไป

กำหนดการ

โครงการ “ค่าย” สู่การเรียนรู้บริบทชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม

วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๒

เวลา	กิจกรรม
๐๕.๐๐ - ๐๕.๓๐ น.	ลงทะเบียน
๐๕.๓๐ - ๑๐.๔๕ น.	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
๑๐.๔๕ - ๑๑.๐๐ น.	รับประทานอาหารว่าง
๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น.	กิจกรรมแนะนำตัว
๑๑.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	ความคาดหวัง/ข้อตกลงร่วมกัน
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.	กิจกรรมนันทนาการ
๑๓.๓๐ - ๑๔.๓๐ น.	กิจกรรมคิดอาวูบในการเรียนรู้
๑๔.๓๐ - ๑๔.๔๕ น.	รับประทานอาหารว่าง
๑๔.๔๕ - ๑๖.๐๐ น.	สรุปบทเรียน
๑๖.๐๐ - ๑๘.๐๐ น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.	อาหารเย็น
๑๙.๐๐ - ๒๐.๓๐ น.	เรียนรู้ธรรมชาติ

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๒

๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐ น.	ออกกำลังกาย
๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.	อาบน้ำ
๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐ - ๐๙.๓๐ น.	กิจกรรมนันทนาการ
๐๙.๓๐ - ๑๐.๐๐ น.	ทบทวนการคิดอาวูบในการเรียนรู้
๑๐.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.	นั่งเรือเรียนรู้แนวแม่น้ำเพชร
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	อาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๓.๔๕ น.	เดินทางไปเรียนรู้ต่อ
๑๓.๔๕ - ๑๖.๐๐ น.	เรียนรู้บริเวณพื้นที่ (วัดสิงห์ วัดกุฎี)
๑๖.๐๐ - ๑๖.๔๕ น.	เดินทางกลับ
๑๖.๔๕ - ๑๘.๐๐ น.	อาบน้ำทำอาหารเย็นกันเอง
๑๘.๐๐ - ๑๙.๐๐ น.	รับประทานอาหารเย็น
๑๙.๐๐ - ๒๑.๐๐ น.	กิจกรรมรอบกองไฟ

วันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒

๐๖.๐๐ - ๐๗.๐๐ น.	ออกกำลังกาย
๐๗.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.	อาบน้ำ
๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.	อาหารเช้า

๐๕.๐๐ - ๐๕.๓๐ น.	กิจกรรมนันทนาการ
๐๕.๓๐ - ๑๐.๑๕ น.	ทำผลงานรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
๑๐.๑๕ - ๑๐.๓๐ น.	อาหารว่าง
๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	นำเสนอเป็นกลุ่ม
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น.	อาหารกลางวัน
๑๓.๐๐ - ๑๔.๐๐ น.	สรุปบทเรียน
๑๔.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.	ชม วิซีดี วิทยาศาสตร์ท้องถิ่น
๑๕.๐๐ น.	เดินทางกลับ

(กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

สรุปการดำเนินโครงการ “ค่าย” สืบทอดการเรียนรู้วิถีชุมชนตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีโดยการมีส่วนร่วม

ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๑

ณ วัดท่าไชยศิริ หมู่ ๑ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ผู้เข้าร่วมเวที

๑. นางละเอียด มีศรี	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒. นางสาวสรายุทิพย์ เอมโอบุ	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๓. นายคัมภีร์ แผลงสีคำ	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๔. นางประภา จิตต์การุณย์	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๕. นายอัศวิน กมลรัตนฐานุ	วิทยาลัยการวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๖. นายชาญณรงค์ เปรมกมล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ ต.สมอพลี อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๗. นายชรัสศักดิ์ แก้วสีสุข	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๘. นางสาวสุภัทรา จินดาพฤษ	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๙. เด็กชายเบญจรงค์ พ่ออามาตย์	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๐. เด็กหญิงจิราภรณ์ หนูสัมฤทธิ์	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๑. เด็กหญิงธาริศา บุญแจ่ม	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๒. เด็กชายฉัตรชัย เศษอ่อน	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๓. เด็กชายต้นตะวัน บุญแจ่ม	เขาวงกต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๔. เด็กหญิงมณีนยา เอมตัน	โรงเรียนวัดโพธิ์ทัยมณี ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๕. เด็กหญิงศิริมา คงวัฒนา	โรงเรียนวัดโพธิ์ทัยมณี ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๖. เด็กชายวิรัตน์ ม่วงนาค	โรงเรียนวัดโพธิ์ทัยมณี ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๗. เด็กชายธีรภัทร์ เทศนาม	โรงเรียนวัดโพธิ์ทัยมณี ต.บางจาน อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๑๘. เด็กหญิงกมลรัตน์ แป้งอ่อน	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๑๙. เด็กหญิงบุญญาพร กลั่นปรง	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒๐. เด็กชายสิทธิพงษ์ สุวรรณราช	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒๑. เด็กชายฐิติกานต์ ศรีหอม	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒๒. เด็กชายนิติพงษ์ นาคขำ	โรงเรียนวัดกุฎี ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
๒๓. เด็กหญิงเหมือนฝัน เอมโอบุ	โรงเรียนเขาน้อยเซฟ ต.ช่องสะแก อ.เมือง จ.เพชรบุรี
๒๔. เด็กชายวรปรัชญ์ ชนสุภาพ	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๒๕. เด็กชายศุภกร เฮงพัก	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๒๖. เด็กชายสุรเชษฐ์ สนธิ	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๒๗. เด็กหญิงกมลวรรณ มณีโชติ	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี
๒๘. เด็กหญิงสราวิณ์ ขาวนวล	โรงเรียนวัดสิงห์ ต.หนองโสน อ.เมือง จ. เพชรบุรี

๒๘. เด็กชายณัฐพนธ์ เอี่ยมสำอาง	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๓๐. เด็กชายกิตติศักดิ์ อินเขาย้อย	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๓๑. เด็กหญิงจุฬารัตน์ อรุณรัตน์	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๓๒. เด็กหญิงพิมพ์ อ่วมสมบัติ	โรงเรียนวัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี
๓๓. นายณวีร์ ชำนาญกุล	ฝึกหัดเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัย จ.เพชรบุรี
๓๔. นางสาว่างงาม ประจวบวัน	พี่เลี้ยงนักวิจัย จ.ราชบุรี
๓๕. นายศิริวัฒน์ กันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
๓๖. นายชัยวัฒน์ นณิศร์ขำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
๓๗. หลวงพี่ธัมมธีรา	สวนป่าลีลาธรรม อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

กระบวนการ

วันอังคาร ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๒

เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.

กิจกรรมเตรียมความพร้อม

คบมือเตรียมความพร้อม

เพลงสั้นๆ/ทำประกอบ

วัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรม

วิธีการ ๑. คบมือเป็นจังหวะ ๑ ๒ ๓

๒. คบมือ ๑๓ ครั้ง เรียกชื่อ code ของทีม

๓. ร้องเพลงสั้นๆ/ทำประกอบ

กิจกรรมเคลื่อนไหว

๑. รวมพลัง "สียง ชี๊ แตะ จีบ"

๒. นิ้วดัชนี

๓. บอลลูก เต่งโม มะนาว แมงลัก

๔. ขยับ ๑ ๒ ๓ ก้าว

๕. เป่าขลุ่ยต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อสร้างความผ่อนคลายในการทำกิจกรรม

๒. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

วิธีการ ทำกิจกรรมเรียงลำดับมาเรื่อยๆ

กิจกรรมแบ่งกลุ่ม

ผลไม้แบ่งกลุ่ม

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อแบ่งกลุ่มในการทำกิจกรรม

๒. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

- วิธีการ** ๑. เรียกชื่อ แอปเปิ้ล มะละกอ ถั่วลิสง ถั่วฝักยาว ฝรั่งไปเรื่อยๆ รอบวง
๒. เรียกชื่อผลไม้ชนิดใดก็ได้ให้วิ่งเข้ามาหา แล้วก็นั่งลงเป็นกลุ่ม

แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มน้ำเพชร สมาชิก นุช เจมส์ ฝน พิมพ์ จี๊บบ พี่เฟรนด์ พี่คิว
๒. กลุ่มกล้วยทอด สมาชิก เบ็นซ์ ชู เฟรนด์ คาล พี่มายด์ พี่แมน
๓. กลุ่มเด็กเก่ง สมาชิก จี๊วะ แชน หนูดี ค้อม ดิงนัง พี่เบียร์ พี่น้ำ
๔. กลุ่มแอบแว้ว สมาชิก โท ผิง พิมพ์ ป้อม โบว์ พี่โพน พี่ฟลุค

นำเสนอ ชื่อกลุ่ม สมาชิก เพลงพร้อมทำประกอบ

ความคาดหวัง

แบ่งเป็น กลุ่ม ได้แก่

๑. ความรู้สึก สนุก มีความสุข
๒. ความรู้แม่น้ำเพชร ประสบการณ์ รู้จักน้องๆ มีรูปภาพที่ดี
๓. มาเที่ยว เล่นน้ำ พายเรือ ล่องเรือ
๔. ของที่ระลึก รูปภาพของทุกคนเป็นที่ระลึก เงิน
๕. อยากรู้การแต่ง พิธีกร พิธีกร พี่อาร์ต พี่แก้ว แสดงรอบกองไฟ

เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

กิจกรรมสมาธิโดยการเคลื่อนไหว

วัตถุประสงค์ เพื่อฝึกสมาธิจากการปฏิบัติ

วิธีการ นั่งขัดสมาธิ เคลื่อนไหวมือ ๑๔ จังหวะ

กิจกรรมคิดอาวูฐในการเรียนรู้

- วัตถุประสงค์**
๑. เพื่อฝึกการสังเกต
 ๒. เพื่อฝึกการตั้งคำถาม

- วิธีการ**
๑. แต่ละกลุ่มจะได้ใบไม้ต่างชนิดกัน เช่น ใบหน่อหนาม ขอ แก้ว หนุมาน
 ๒. สมาชิกในกลุ่มใช้ฝ่ามือปิดตาและใช้ประสาทสัมผัสอื่นๆ สัมผัสใบไม้ รู้สึกรูปร่างหรือคิดว่าอย่างไรก็เขียนลงในกระดาษ
 ๓. เปิดฝ่ามือดูว่าออกเห็นอะไรเพิ่มเติมก็เขียนลงไป
 ๔. สรุปรบพเรียน ประสาทสัมผัส คาใช้ดู หูใช้ฟัง จมูกใช้ดม มือใช้จับ
 ๕. ตั้งคำถามกับใบไม้ เช่น ทำไมใบไม้ถึงมีเส้นก้านใบ ทำไมใบไม้ถึงมีสีเขียว เป็นต้น

เวลา ๑๕.๐๐ – ๒๐.๓๐ น.

กิจกรรมดูข่าว (บุญ) ดูจี้ (บาป)

ดูข่าว (บุญ)

- พุดจาไฟเราะ
- คิดในสิ่งที่ดี
- ทำในสิ่งที่ดี
- ไม่ลักขโมยของ
- ไม่ทำผิดศีล ๕

ดูจี้ (บาป)

- จี้เกียจ	- จี้ตุ๋
- จี้โมโห	- จี้งอน-จี้พุดทงิด
- จี้ลัก-จี้ขโมย	- จี้เกร
- จี้ไม้	- จี้บ่น
- จี้เมา	- จี้รุนแรง
- จี้โกง	- จี้หึง
- จี้งก	- จี้ฉ้อฉล

ทำดีทำได้ง่าย ๆ

๑. ใช้มือ ตักบาตรตอนเช้า ช่วยคนแก่ถือของ	๕. ไม่พุดโกหก (ศีลข้อ ๒)
๒. แบ่งปันสิ่งของ	๑๐. ปลอตนก ปลอชปลา
๓. ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ/ดูแลปู่ย่า	๑๑. ให้อภัย-แม่/เชื้อพี่
๔. ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน/ถือของ	๑๒. ไม่ฆ่าสัตว์/ทรมาน (ศีลข้อ ๑)
๕. สวดมนต์ไหว้พระ/เวียนเทียน	๑๓. ช่วยพ่อแม่ขายของ
๖. ทำบุญ	๑๔. กตัญญู
๗. พุดจาดีกับเพื่อน	๑๕. ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด/ของมีเนมา (ศีลข้อ ๕)
๘. ตั้งใจเรียน	๑๖. ทำทาน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค

อวัชระในการทำกรรมดี

หู ฟังธรรม

ตา มองในสิ่งที่ควรมอง แล้วนำมาปฏิบัติ ช่วยดูพาดนแก่ข้ามถนน

ใจ ให้อภัย/ไม่ถือโกรธ ทำใจให้สงบ บริจาคโลหิต

มือ ช่วยคนแก่ถือของ เก็บขยะ

เท้า เดินอย่างมีสติ เดินกลับบ้าน

วันพุธ ที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๒

เวลา ๐๕.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

กิจกรรมนันทนาการ

ทบทวนการคิดอาวฐในการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะในการเรียนรู้

กิจกรรมเรียนรู้การปฏิบัติ (วัดท่าไทรศิริ)

วัตถุประสงค์ เพื่อนำความรู้เกี่ยวกับทักษะในการเรียนรู้มาลงปฏิบัติ

วิธีการ ๑. แบ่งเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก นั่งเรือเรียนรู้แนวแม่น้ำเพชร
ส่วนที่สอง เดินเรียนรู้การทำเกษตรและวัดในกลาง

๒. สลับปรับเปลี่ยนกันเรียนรู้
๓. การกิจดำยรูปที่ตนเองสนใจโดยมีกล้องอยู่ที่พี่เลี้ยง

เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.

กิจกรรมเรียนรู้การปฏิบัติ (วัดสิงห์ วัดกุฎี)

วัตถุประสงค์ เพื่อนำความรู้เกี่ยวกับทักษะในการเรียนรู้มาลงปฏิบัติ

วิธีการ ๑. เรียนรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวัดชมพูนโดยการบรรยายของกำนัน ค.หนองโสน เดินชม
นิทรรศการ

๒. เดินเรียนรู้บริเวณวัดกุฎี

กิจกรรมการทำอาหาร

วัตถุประสงค์ เพื่อฝึกการสัมผัส

วิธีการ แต่ละกลุ่มทำอาหารกันโดยมีวัดกุฎีเตรียมไว้ให้

เวลา ๑๕.๐๐ – ๒๑.๐๐ น.

กิจกรรมรอบกองไฟ

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อสร้างจินตนาการให้กับเด็ก ๆ

๒. เพื่อสร้างความสนุกสนาน

วิธีการ จับฉลากให้แต่ละกลุ่มออกมาแสดง

วันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒

เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

กิจกรรมนิทานธรรมะ

วัตถุประสงค์ เพื่อบอกเรื่องราวให้เห็นความสำคัญของทักษะการเรียนรู้

กิจกรรมหนึ่งภาพในดวงใจ

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อสร้างความสนใจในการไปหาความรู้จากภาพถ่าย

๒. เพื่อสร้างความสำเร็จร่วมกัน

วิธีการ ๑. เลือกภาพถ่ายที่ตนเองสนใจ ๑ ภาพ
๒. ตั้งคำถามจากภาพนั้นโดยให้ไปหาคำตอบต่อ
๓. นำภาพของแต่ละคนคิดลงบนแผนที่บริเวณแนวแม่น้ำเพชร

กิจกรรมม้วนคำย

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อฝึกสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ทำ

๒. เพื่อบ่งบอกนิสัยของเด็ก

เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.

กิจกรรม ชม วิดีโอ วิทยาศาสตร์ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อจุดประกายความคิดในการสร้างกิจกรรมต่อไป

สรุปทเรียน

ความรู้สึก	-	เพลิดเพลิน
	-	สนุก
	-	มีความสุข
	-	ดี
	-	ดีใจ เห็นเพื่อนๆ ทำวิจัย
	-	ได้ความรู้ วิจัยเรื่องแมลง
ความรู้ที่ได้	-	การอนุรักษ์สายน้ำ
	-	วงจรชีวิตแมลง/คึกคัก
	-	การเกิดเสียง
	-	การเลี้ยงหอยนางรม
วิธีการหาความรู้	-	ทำวิจัย/หาข้อมูล
	-	ศึกษาค้นคว้า
	-	ไปหาความรู้
เรื่องที่เรานสนใจ	เอ	
หาคำตอบ	อ	
ตัวเรากำลัง		
รู้จักท้องถิ่น		
มีประสบการณ์เพิ่มขึ้น		

สิ่งที่นักวิจัยน้อยต้องป็นดังนี้ (คุณสมบัติ)

๑. ใฝ่เรียนรู้
๒. ความสามัคคี
๓. อดทน
๔. มีความกล้าถาม
๕. ความสนใจ
๖. ช่างสังเกต
๗. มีระเบียบวินัย
๘. เอาใจใส่
๙. ต้องจดบันทึก
๑๐. ถามหาความรู้
๑๑. ขี้สงสัย/ช่างสังเกต / เอ

นายนาวิ จันทาญกุล

ผู้สรุปรายงาน

รายงานการสรุปบทเรียนที่เล็งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพชรบุรี

ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ณ บ้านสถานสวนรีสอร์ท อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

ผู้เข้าร่วมการประชุม

๑. คุณกษกร ชิมะวงศ์	ศกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
๒. คุณดวงใจ สิริใจ	ศกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
๓. คุณศิริวัฒน์ คันทารส	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
๔. นายนาวี ชำนาญกุล	นักวิจัยจังหวัดเพชรบุรี

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

บททวนความรู้สึกล่อกระบวนการณ์ถอดบทเรียนวันนี้

- เกินคาด ที่เห็นน้อง ๆ สามารถสะท้อนสิ่งที่เรียนรู้ได้

ความรู้สึกล่อกระบวนการณ์ของพี่เลี้ยง

- สืบต้น จัดวางบทบาทไม่ถูกเพราะตัวเองต้องร่วมโครงการวิจัยในฐานะนักวิจัยและต้องหนุนเสริมให้น้อง ๆ เกิดการเรียนรู้โดยให้น้องลงมือทำ
- กลัวว่าตัวเองจะทำเกินบทบาทหน้าที่ในการคลอบำความคืบหน้า

กระบวนการณ์

- หนุนเสริมการดำเนินงานของน้องๆ ใน ๒ ระดับ
 - ระดับกิจกรรมน้องๆ : ร่วมออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยให้น้องได้ทดลองทำและสรุปบทเรียน
 - ระดับกิจกรรมชุมชน : ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ ตั้งคำถามชวนคุยในเวที

การเรียนรู้

- สำหรับคนใหม่ ๆ จะเรียนรู้ได้เรียนรู้จากการทดลองทำ โดยผ่านบทเรียนประสบการณ์ของตัวเองและกลับมาถอดบทเรียนให้เป็นความรู้
- การเรียนรู้จากการทดลองทำต้องการคนที่มียุทธศาสตร์ประสบการณ์มาช่วยเติมเต็มมองในภาพกว้าง (ต้องจัดจังหวะเวลาและโอกาสที่เหมาะสม)
- การจัดบรรยากาศเพื่อสะท้อนบทเรียนการเรียนรู้ของน้อง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ
- น้อง ๆ ทีมวิจัยยังขาดทักษะการบันทึกและการเขียนเรียบเรียงข้อมูลและเรื่องราวที่เกิดขึ้น ทำได้

เพียงการสรุปบันทึกความฟลิชาร์ท

ข้อเสนอแนะต่อการทำงาน

- บทบาทของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม
 - การหนุนเสริมกระบวนการวิจัย ข้อมูลและการได้มาซึ่งข้อมูล มีที่มาที่ไปอย่างไร
- การจดบันทึกพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของน้องและกระบวนการที่สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ตัวเด็ก
- ควรมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในทีมวิจัยที่ชัดเจน ทั้งในระดับโครงการ เช่น หัวหน้าโครงการการเงิน ฯลฯ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ในกิจกรรม เช่น ผู้ประสานงาน การจัดเตรียมสถานที่ การบันทึก คนตั้ง

คำถามชวนคุย ฯลฯ โดยประสบการณ์จากพื้นที่ปางจำปีได้มีการฝึกนักวิจัยชาวบ้านให้บันทึกเรื่องราวที่ผ่านมาในชีวิต

ความชัดเจนของเป้าหมาย

“ผมฝึกงัดตั้งแต่เริ่มแรกว่าจะทำงานเพื่อพัฒนาบ้านตัวเอง แต่บางครั้งทำงานเหนื่อยมากก็มีขึ้น ๆ ลง ๆ อารมณ์ความรู้สึกตอนนั้นรู้สึกได้เจอน้อง ๆ ได้ทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชน”

ความเข้าใจต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน ในมุมมองของผมเองคิดว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการวิจัยจากภายนอกสู่ภายใน กล่าวคือการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนำมาปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาภายในตัวเอง เช่นเราเคยมีความคิดว่าจะเปลี่ยนสังคมและเปลี่ยนชุมชนให้เป็นแบบนั้นแบบนี้ตามสิ่งที่เราอยากเป็น แต่ในความเป็นจริงแล้วเราต้องเริ่มเปลี่ยนแปลงตัวเอง แล้วสังคมถึงจะเปลี่ยน”

ประเด็นที่กังวลใจ

- ระบบโครงสร้างของ สกว. ในการติดตามหนุนเสริมการทำงาน ควรมีการประเมินและคัดเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละคน (ว่ารับได้มากน้อยเพียงไหน)

- กังวลกับความคาดหวังของน้อง ๆ หรือคนในชุมชนที่มีกับตัวเอง
- ในส่วนของตัวเองถ้าถูกกดดันจะไม่มีสมองในการคิดและตัดสินใจทำอะไร

แนวทางการสนับสนุน

- การทดลองเรียนรู้ด้วยตนเองแต่ต้องสร้างตัวชีวิตและผลการดำเนินงาน

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เวทีถอดบทเรียนโครงการรูปแบบการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอบ้านลาดและอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

เริ่มประชุมเวลา 09.00 น.

สรุปผลการดำเนินงาน

๑.กิจกรรมสร้างต้นพันธุ์ภาพ/ศึกษาบริบทชุมชน

รูปแบบที่ ๑ การเข้าร่วมเวทีกับกลุ่มองค์กรต่างๆ

ครั้งที่ ๑ งานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร บ้านแหลม

- กระบวนการ
 - ประสานงานผ่านครูจิต ซึ่งมีความสัมพันธ์ส่วนตัว (ญาติ)
 - เข้าร่วมกิจกรรมงานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชร
 - เรียนรู้การนำเสนอกิจกรรมโครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
- สิ่งที่ได้เรียนรู้
 - รู้จักคน (ครูจิต ครูแมว กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพชรบุรี กลุ่มรักแม่น้ำเพชร บ้านแหลม)
 - เรียนรู้กระบวนการกิจกรรมการอนุรักษ์ของชุมชน
 - การหาข้อมูลด้วย GPS ซึ่งบางครั้งใช้วิธีการถามจะได้ผลมากกว่า

ครั้งที่ ๒ งานแสดงนิทรรศการ โรงเรียนบ้านลาด

- กระบวนการ
 - เรียนรู้กิจกรรมการแสดง กลองยาว แห่เรือบก
 - การพูดคุยกับครูที่สอนรายวิชา
- สิ่งที่ได้เรียนรู้
 - รู้จักคนมากขึ้น (ครูเจ้าของวิชา ครูภูมิปัญญา)
 - ได้เรียนรู้ข้อมูลการเล่นประเภทต่างๆ
 - เห็นกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านลาด ที่ครูให้นักเรียนลงไปศึกษาข้อมูล

ประเพณีวัฒนธรรมของอำเภอบ้านลาดและนำมาจัดแสดง

รูปแบบที่ ๒ การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

ครั้งที่ ๑ การตระเวนศึกษาพื้นที่

- กระบวนการ
 - การศึกษาเอกสารแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา
 - ขับรถศึกษาพื้นที่ศึกษาเอกสาร
- สิ่งที่ได้เรียนรู้

รูปแบบที่ ๓ การร่วมกิจกรรมออกบิณฑบาต

ครั้งที่ ๑ ร่วมออกบิณฑบาตกิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น ศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี) ณ สถานีอนามัยบ้านลาด

- กระบวนการ
 - การเข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น
 - การออกบิณฑบาต สรุปรูปกิจกรรม
- สิ่งที่ได้เรียนรู้
 - รู้จักคน (ครูนก ครูเบญญ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน)
 - เรียนรู้รูปแบบกิจกรรมของศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี)
 - การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนตัวเอง การแต่งกาย ที่ถูกกาลเทศะ การยอมรับผู้อื่น ละวางความเป็นตัวของตัวเอง
 - การพัฒนาทักษะการจับประเด็น

๒. การศึกษาริบทพื้นที่

รูปแบบที่ ๑ การใช้เครื่องมือ Google maps

- กระบวนการ
 - หาข้อมูลพื้นที่โดยใช้ Google maps
 - ทำความรู้จักพื้นที่ ตำแหน่ง และความเชื่อมโยงของพื้นที่โดยใช้ขอบเขตตามแนว

แม่น้ำเพชร

- สิ่งที่ได้เรียนรู้
 - เห็นภาพรวมของพื้นที่

รูปแบบที่ ๒ การอ่านหนังสือ

- กระบวนการ

- อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเพชรบุรี(นานาธาระฉบับวัดพลิบพลี โจรกระจอก ปึกเมืองปล้นเพชรบุรี ถกโต้งหม่าที่วัดท่าไชย)
- อ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี

รูปแบบที่ ๓ การลงพื้นที่สำรวจข้อมูล

- กระบวนการ
 - การสำรวจพื้นที่พูดคุยกับคน

รูปแบบที่ ๔ ค่าย “สื่อการเรียนรู้แม่น้ำเพชรบุรี

- เป้าหมาย
 - การเรียนรู้บริบทชุมชนต้นทุนทางสังคมผ่านกิจกรรมค่ายเยาวชน
 - การพัฒนาศักยภาพเยาวชน STAFF นางจอน ชุมชน
- กระบวนการ
 - การพูดคุยออกแบบการเรียนรู้ร่วมกับพี่เลี้ยง
 - การพูดคุยออกแบบการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนสมอพลีและครู
 - การจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน (การเสริมทักษะนักวิจัย การเรียนรู้พื้นที่
- สิ่งที่ได้เรียนรู้
 - รู้จักคนเพิ่มมากขึ้น (ครูเปิ้ล ร.ร.วัดกุฎี ผู้ใหญ่บ้านและชุมชนสมอพลี กลุ่มรักษ์สมอพลี ฯลฯ)
 - รู้จักพื้นที่มากขึ้น เช่น ชุมชนวัดท่าไชยศิริ สภาพพื้นที่ วิถีชีวิต ทรัพยากรตามแนวแม่น้ำเพชร)

๓. การพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง

รูปแบบที่ ๑ การเข้าร่วมเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่าย

- กระบวนการ
 - การเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายนักวิจัยจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี
 - การเข้าร่วมเวทีประชุม RC-NODE ภาคกลางตะวันออกและตะวันตก

รูปแบบที่ ๒ การติดตามหนุนเสริมโครงการวิจัยบ้านนางจอน

รูปแบบที่ ๓ การเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพ

กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน/ทุนทางสังคม

๑. สภาพพื้นที่/วิถีชีวิต
๒. Key Person
 - แกนนำเยาวชน
 - ครู
 - แกนนำชุมชน
 - ภูมิปัญญา
๓. กลุ่มเยาวชน/องค์กรชุมชน
๔. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี)
 - ศาสนาวัฒนธรรม
๕. แหล่งเรียนรู้ (ตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี)

๖. รูปแบบการเรียนรู้

- กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น
- กิจกรรมในหลักสูตร
- กิจกรรมวิชาการรวม
- กิจกรรมครูเมว
- กิจกรรมโครงการโรงเรียนบ้านแหลม (ครูจิบ)
 - ค่ายเยาวชนบ้านสมอพลี
 - กิจกรรมกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มลูกสิงห์ กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ฯลฯ

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

- ความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนกับ social mapping ในประเด็นขอบเขตและความลึกของเนื้อหา
- ความสับสนในบทบาทหน้าที่ (นักวิจัยโครงการบางงาน,นักวิจัย social mapping เพชรบุรี,พี่เลี้ยง

นักวิจัย)

แนวทางการดำเนินงานคือ

- การเพิ่มเติมรายงานความก้าวหน้าในส่วนของเนื้อหาตามกรอบประเด็นจากการถอดบทเรียน

บทที่ ๑ ตามเอกสารเดิม

บทที่ ๒ การดำเนินงาน เติมรายละเอียดกิจกรรมและกระบวนการ (ตามที่ถอดบทเรียน)

บทที่ ๓ ผลการดำเนินงาน

-สภาพพื้นที่/วิถีชีวิตของชุมชน

-Key person

- แกนนำเยาวชน
- ครู
- แกนนำชุมชน
- ภูมิปัญญา

-กลุ่มเยาวชน/องค์กรชุมชน

-หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ศูนย์อนามัยเขต ๔ (ราชบุรี)
- สภาวัฒนธรรม

-แหล่งเรียนรู้ (ตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี)

-รูปแบบการเรียนรู้

- กิจกรรมเพื่อนใจวัยรุ่น
- กิจกรรมในหลักสูตร
 - กิจกรรมวิชาการรวม
 - กิจกรรมครูเมว
 - กิจกรรมโครงการโรงเรียนบ้านแหลม (ครูจิบ)
- ค่ายเยาวชนบ้านสมอพลี

- กิจกรรมกลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มลูกสิง กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ฯลฯ

-บทบาทของพี่เลี้ยงของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทที่ ๔ สรุปผลการดำเนินงาน

- สิ่งที่ได้เรียนรู้/ข้อค้นพบ
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- ตัวเอง
- ชุมชน
- ปัญหาอุปสรรค
- ข้อเสนอแนะ

นายนาวิ ชำนาญกุล

ผู้สรุปรายงาน

๕.๒ ภาพกิจกรรมของโครงการ

ร่วมกิจกรรมโครงการ “คิดดี no smoke” โรงเรียนบ้านลาดวิทยา ต.บ้านลาด อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี

ร่วมกิจกรรมของเครือข่ายศูนย์ประสานงานและพี่เลี้ยงภาคกลาง ตะวันออก และตะวันตก และกิจกรรม
ของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“ค่าย” สัปดาห์เรียนรู้แม่ข่ายเพชรบุรี วันที่ ๒๔ - ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒
ณ วัดท่าไชยศิริ ต.สมอพลือ อ.บ้านลาด จ.เพชรบุรี